

TEZĂUR LITURGIC

2 IUNIE

IGNATIE DIACONUL

**VIATA
SF. IERARH-
MARTURISITOR
NICHIFOR I,
PATRIARHUL
CONSTANTINOPOLULUI**

LEIPZIG, 1880

SAINT NIKEPHOROS I PATRIARCH

**Edition: C. de Boor, Nicephori archiepiscopi
Constantinopolitani opuscula historica (Leipzig
1880, pp. 139-217)**

[p. 139]

βίος τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικηφόρου
ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως καὶ Νέας
Ῥώμης, συγγραφεὶς ὑπὸ Ἰγνατίου διακόνου καὶ
σκευοφύλακος τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τῆς
ἀγίας Σοφίας.

1. εἰ μὲν, ὃ ἄνδρες, μὴ δακρῦων πρὸς συντριμμὸν
καρδίας ἐκάλει καιρὸς καὶ λύπης ὤδεις τὰ τῆς ψυχῆς
κατέτρυχεν αἰσθητήρια, τάχα διὰ λείας ὁδοῦ καὶ κατὰ
ροῦν ὁ λόγος φερόμενος τὸ ἑαυτοῦ, καὶ εἰ κατόπιν τοῦ
προκειμένου, ὄση δύναμις ἀπεπλήρωσε πρόθυμον.
νυνὶ δὲ ὑπὸ τοιούτοις ἀπαραίτητα τυραννόμενος
πάθεσιν, οἷα ναρκήσας εἰς εὐφημίαν τὴν γλῶτταν
καθεῖναι, τὴν μονωδίαν προεἶλετο καὶ πρὸς τὴν τῶν
ἐπαίνων ἀπαγορεύσας ἐπίδοσιν ὅλος τῆς κατηφείας
ἐγένετο. καὶ τίς ἄρα, ὃ φιλότης, ἀπέκρουσε τίς ἢ τὴν
κατήφειαν μαιευσαμένη ὑπόθεσις καὶ τὸν σάλον καὶ
σκότον τοῖς λογισμοῖς ἐνεισκρίνασα πρόφασις
θεοφόρου πατρὸς, ὃ τᾶν, ἀποδημία καὶ στέρησις, ἢ

τοῦ παμφαοῦς φωσφόρου τῆς ἐκκλησίας ἀπόσβεσις, ἢ
 τοῦ κήρυκος τῆς μόνης πρὸς θεὸν λατρείας ἀπότευξις,
 ἢ τῆς μεγαλοφώνου πρὸς τὴν ἀληθῆ πίστιν
 διεγειροῦσης σάλπιγγος σιγή, ἢ τοῦ πολυτίμου
 θησαυροῦ τῆς ἀλλοῦ διδασκαλίας ἀποκρυβή, ἢ τῶν
 ὑποπτέρων χειλέων πρὸς θήραν τῆς κουφώδους καὶ
 [p. 140] ἀνεμιαίας ἀπιστίας κατάπαυσις, ὁ τῆς νίκης
 ὄντως (εἰ καὶ τῷ θανάτῳ, ἅτε ἄνθρωπος, ἠττήθη)
 φερώνυμος. τοῦτο τὴν γλῶσσαν ναρκᾶν πρὸς
 εὐφημίαν ἠκόνησε, τοῦτο τῷ λόγῳ τὴν ἀφασίαν
 ἐκίνησε, τοῦτο πρὸς τὸ τῆς μονωδίας ἀτόπημα τὸν
 λογισμὸν ἐξεκύλισε. διὰ τοῦτο (εἰ μὴ τῶν ἀγνωμόνων
 ἐδεδίειν τὸ ἔγκλημα, πατρὸς ἀποικομένου παῖδα
 σιγᾶν προαιρούμενον, καὶ παραπέμπειν οὕτω μέγα
 θαῦμα μηδαμῶς τῷ μοδίῳ τῆς λήθης κρυβῆναι
 δυνάμενον) ἔπεισα ἂν ἐμαυτὸν τῷ τῆς ἀμαθίας νέφει
 ἐγκαλυπτόμενον καὶ τῇ θυέλλῃ τῆς ἀμαρτίας ὡς ὁ
 παλαιὸς ἐκεῖνος λαὸς ἀνειργόμενον, μὴ προσβῆναι τῷ
 ὄρει τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀνδρὸς μηδὲ θιγεῖν τι αὐτοῦ τῷ
 ἀναξίῳ τοῦ ἐγχειρήματος, θηριώδης τῇ τόλμῃ
 δεικνύμενος καὶ λίθοις ἢ βολίσι καταλευστούμενος ἢ
 βαλλόμενος. ὅμως δ' οὖν τὸ τῆς προαιρέσεως εὐτελὲς
 ἐνδεικνύμενος καὶ τὴν καρδίαν ἐντὸς ὑπὸ τοῦ πόθου
 φλεγόμενος καὶ τὸ κατὰ δύναμιν φίλον ὄν θεῷ
 παιδευόμενος, ἑαυτὸν, ὡς οἶόν τε, εἰς τὸν τῶν
 ἐγκωμίων βυθὸν τοῦ πανευφήμου καθῆκα πατρός.
 ἀλλὰ μοι εἶη διὰ τῶν ὑμετέρων πρὸς τὸ κρεῖττον
 ἐντεύξεων τὸν κεκρυμμένον ἐν αὐτῷ μαργαρίτην ἐλεῖν

καὶ ἀκινδύνῳ νοῖ ἀνανήξασθαι καὶ πλοῦτον τοῖς ποθοῦσιν ἡμῖν ἀπεμπολῆσαι ἀκήρατον. ἀδικοίην γὰρ ἑαυτὸν, εἰ παρ' αὐτοῦ τὴν ἀφορμὴν τοῦ λέγειν δρεψάμενος μὴ τὴν ἐκ λόγων ἀντίδοσιν εἰσενέγκοιμι.

2. δεῦρο δὴ οὖν, τὸν θρῆνον ἀφέντες τῷ λόγῳ προσίωμεν καὶ τὰ τῷ θεοφόρῳ βεβιωμένα ὥσπερ τινὰ κοινὸν ἀρετῆς πίνακα τοῖς φιλοκάλοις προθήσωμεν. πᾶσι γὰρ ἔσται πρὸς ἡδονῆς καὶ ὠφελείας, οἷς ἐν ἔρωτι τὸ ἀγαθὸν διεσπούδασται καὶ τὰ τῆς ἀκραιφνοῦς πίστεως στέργεται δόγματα, τὸ ἰσχυρὸν τῆς ἀληθείας καταφανὲς προδεικνύοντα καὶ τὰ νεῦρα τῶν οὐκ ὀρθῶς πρὸς ταύτην ὀρώντων ἐκκόπτοντα. περιέξει γὰρ καὶ ἀμηγέπη μεμνήσεται οὐ μόνον ὅσα ἐν ἡθεσι καὶ τρόποις αὐτῷ σεμνοτέροις κατάρθωται, ἀλλὰ καὶ ὅσα ὑπὲρ αὐτῆς ἀληθείας μέχρις αἵματος κατηγώνισται. πάντα

[p. 141] δὲ τοὺς τῆς ὀρθοδοξίας τροφίμους εἰς ἀκρόασιν ἔχειν ἐθέλω καὶ ἡδομαι καὶ οὖς ἡ ἐκκλησία τὴν ἑαυτῆς θηλήν, τὴν διδασκαλίαν, φημί, τῶν κρειπτόνων, γυμνώσασα τῆς πνευματικῆς καὶ τελείας τροφῆς πρὸς διάκρισιν τοῦ καλοῦ τε καὶ χείρονος ἐνεφόρησεν. ἐκείνους δὲ διωθοῦμαι καὶ ἀποπέμπομαι, ὅσοι δόξη μοχθηρᾷ προκατειλημμένοι ἀπεναντίας τῷ πατρὶ παρεφρόνησαν, ὥσπερ ἀμέλει τὸν θεμέλιον τῆς ἐκκλησίας τηνάλλως παρασαλεύειν πειρώμενοι, καί, προφητικῶς εἰπεῖν, Ἡτὴν ἑαυτῶν ἐλπίδα τῷ ψεύδει πιστεύσαντες· Ἡ οὐδὲ γὰρ περὶ αὐτὸν

πονηρῶς διακείμενοι καὶ πᾶν ὅ τι οὖν κατ' αὐτοῦ δεινὸν μελετήσαντες, τοῖς εἰς αὐτὸν ἐπαίνοις ἠσθεῖεν ἂν ἢ συγκατάθοιντο πώποτε. Ἡβδέλυγμα γὰρ ἁμαρτωλοῖς, Ἡ ὡς Σολομῶντι καὶ τῇ ἀληθείᾳ δοκεῖ, Ἡθεοσέβεια Ἡ. ταῖς γὰρ ἄρκυσι τῶν ἀφύκτων λόγων αὐτοῦ ἀεὶ πιεζόμενοι καὶ τῷ λαβυρίνθῳ τῶν ἐλέγχων ἀδιεξίτητα περιθέοντες, ὑπ' ἀπορίας ὠθούμενοι πρὸς κακουργίας ἐτράποντο, καὶ κυνῶν ἐνεῶν δίκην τοῦ ἁγίου καθυλακτεῖν οὐχ ὑφίενται. ἄτεγκτον γὰρ καὶ ἀνένδοτον αἰρετικὴ μοχθηρία, κἂν μυριάκις τοῖς ἐλέγχοις καταποθῇ, τοσαυτάκις ἀναισχυντεῖ.

3. τοιγαροῦν τούτων ὁ λόγος ἐκκλίνων τὸ δύσαντες τῆς εὐθείας ἔχεται τρίβου, φέρων εἰς μέσον τὸν εὐφημούμενον. τὸ μὲν δὴ γένος καὶ περιφάνειαν βίου, πατρίδα τε καὶ περιουσίαν, καὶ οἷς οἱ τῶν ἔξωθεν νόμοι ποιεῖσθαι τοὺς λόγους ὀρίζουσι, θαυμάζουν τε καὶ καθιστορεῖν τοῦ μηδεμίαν περὶ ταῦτα σχολὴν ἔχειν θελήσαντος, μόνοις δὲ τοῖς τῆς εὐσεβείας σεμνολογήμασιν ἑαυτὸν ὡς τὸ εἰκὸς ὠραῖσαντος, οὐκ εὐαγὲς οὐδὲ ὄσιον οἶμαι τοῖς ἀρετὴν ἐπαινεῖν ἠρημένοις ἐπιεικῶς καταφαίνεται.

σοφιστικῆς γὰρ ἐρεσχελίας κανόσιν οὐχ ἔπεται ὁ διὰ τῶν ἔργων κανὼν καὶ γνώμων τῶν ἀρετῶν γνωρισθεὶς ἀπαρέγκλητος [λεγε· ἀπαρέγκλιτος]. ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τὸ εἶδέναι τούτου τῆς ἐπιγείου πατρίδος τὴν εὐκλειαν τῶν τε φυσάντων τὴν κατὰ θεὸν εὐδοκίμησιν ὁδὸς εἰς θυμηδίαν καθέστηκε φέρουσα, καὶ τὸ τῆς ὑποθέσεως

Ἡ πρόσωπον τίθησι

[p. 142] τηλαυγές^η, καθά ποῦ τις τῶν λυρικῶν διηγόρευσε· φέρε τῆς ἐκ τοῦ γένους τοῦ ἀνδρὸς σκιαγραφίας καὶ τῶν τῆς ὕλης τοῦ βίου προχαραγμάτων ὅλον ὑμῖν τὸν ἀνδριάντα οὐράνιον καὶ πνευματικὸν διαγράψωμεν.

4. τοῦτον μὲν οὖν ἡ πρώτη καὶ βασιλὶς τῶν πόλεων πόλις ἠνέγκατο ὑπὸ θεοσεβέσιν ὄντως γεννήτορσιν, ὡς τινα ζωτικὸν σπινθῆρα ἐξ αὐτῶν σπαργάνων τὸν κόσμον πυρσεύοντα καὶ τῆς ὅσον οὐπὼ διαρθείσης αἰρετικῆς φλογὸς τὴν δυσσέβειαν σβέσοντα· γεννήτορσιν, οἷς καὶ ἡ κλήσις τὸ φερωνύμοις εἶναι μαρτύρεται. Θεοδώρῳ γὰρ Εὐδοκία πρὸς γαμικὴν συνάφειαν ὁμιλήσασα τὸν ἀληθῶς εὐδόκιμον καὶ θεοδώρητον Νικηφόρον ἐβλάστησε καὶ ὡς οὐράνιον τοῦτον φυτὸν διεδένδρωσεν· ὧν ὁ μὲν τοσοῦτον ἐν εὐσεβείᾳ τὸ ἐπίσημον ἔσχε καὶ γνώριμον, ὡς ὑπὲρ ἀληθείας ἐλέσθαι κινδύνους καὶ ὑπερορίας καὶ μάστιγας. οἶμαι δὲ προφητεία τις ἦν τῆς εἰς τὸν παῖδα μελλούσης ἐκβάσεως καὶ οἷον προχαρακτήρ καὶ εἰκόνισμα ἐφ' ὁμοίῳ μὲν, οὐ κατὰ ταῦτόν δὲ παῖδά τε καὶ γενέτην διακινδυνεύειν φρονήματι.

5. ἔλαχε γὰρ αὐτὸν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ Κωνσταντῖνῳ τῆς βασιλείου ἀρχῆς ἐπειλημμένῳ τοὺς οἴακας τὴν τοῦ ὑπογραφέως ἀποπληροῦν χρεῖαν καὶ τοῖς βασιλείοις μυστηρίοις ὑπηρετεῖσθαι, ὃς δὴ τῷ ἀκραιφνεστάτῳ

φωτὶ τῆς πρὸς θεὸν ὀρθῆς ὁμολογίας καὶ πίστεως ὡς ἄλλος Ἀβραὰμ ὁ πατριάρχης κοσμούμενος πρὸς τὸν ταύτην τυραννοῦντα πικρῶς διαβάλλεται, ὡς Χριστὸν ἐν εἰκόνι καὶ τὴν αὐτοῦ μητέρα τὴν ἄκραντον καὶ πάντας τοὺς ἁγίους σεβάζεται. ὁ δὲ οἷα τῆς ἀληθείας ἐχθρὸς τῷ παραλόγῳ τῆς ἀκοῆς ἐξογκωθεὶς τὴν διάνοιαν παρέσεσθαι τοῦτον ὡς αὐτὸν <κελεύει> καὶ περὶ τῶν ἠκουσμένων ὡς τάχιστα διευθύνεσθαι. καὶ ὅς παρῆν ὡς εἰς εὐωχίαν, οὐ δίκην καλούμενος, καὶ τὴν ἀκοὴν ἐδείκνυ ἐξ ἅπαντος ἀληθεύουσαν. καὶ ἐπειδὴ βασιλεῖ τὰ περὶ αὐτὸν

[p. 143] κατάφωρα γέγονε καὶ ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀνένδοτος ἔνστασις τὴν ἐκείνου ὑποσμύχουσαν ἐξῆπτε κακόνοιαν, ἀπειλαῖς ἀδοκῆτοις καὶ μάστιξιν ὡς κατάκριτος ὑπεβάλλετο· ὡς δὲ μὴ καταμαλακισθέντα ταῖς αἰκίαις ὁ δικάζων ὑπέβλεπε, καθήρει τῆς περικειμένης χλαίνης καὶ ἀξίας καὶ ὑπερορίᾳ ἐπιεικῶς χαλεπῆ κατεδίκαζε.

6. καὶ εἶτα χρόνου τινὸς διππεύσαντος ἐκ Πημολίσης [λεγε· Πιμολίσης] μετὰπεμπτον ἄγει (τοῦτο γὰρ ἦν κατακριθεὶς πρὸς φυγαδείαν τὸ φρούριον) καὶ τῶν βασιλείων εἴσω γενέσθαι προσέτατε τεθαρρηκῶς, ὡς ἐγῶμαι, τῇ τῆς κακώσεως αὐστηρία μεταμαθεῖν, ὡς ἐκεῖνος τὸ ἀγαθὸν ὑπετόπαζεν. ἐνέτυχε δὲ ὄντως ἀδάμαντος πρὸς ἀντιτυπίαν στερρότερον καὶ τῶν ἀπειλῶν ἑαυτοῦ καὶ τοῦ θράσους ἀνώτερον καὶ πρὸς ἑτέρας, εἰ τύχοι,

δεινότερας ἐπινοίας ἐτοιμότερον. ταῦτα γὰρ προτροπάδην ἐδίωκεν καὶ διὰ τῶν στιγμάτων Χριστοῦ ἑαυτὸν καλλωπίζειν ἐβούλετο, ἢ τῆς ἐκκλησιαστικῆς θεσμοθεσίας διαμαρτήσεσθαι, τῆς Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν ἀποστολικῶ καὶ πατρικῶ ἔθει κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἀναστηλοῦσθαι καὶ προσκυνεῖσθαι δικαιοσύνης εὐκαιρότατα. ὡς δὲ στόματι τὴν σωτηρίαν ὁ ἅγιος ὁμολόγησε καὶ εἰς ἀντίπαλον μοῖραν ἑαυτὸν τοῦ τυραννοῦντος ἀπέκρινε, πρὸς ἑτέρας ἐκίνει τοῦτον βασάνων ἰδέας, ὧν τὴν πληγὴν ὑποίσας ὡς μάλιστα καρτερώτατα κατὰ τὴν Βιθυνίδα ὑπ' αὐτοῦ ἐξοστρακίζεται Νίκαιαν, ἐν ἣ τὸ τοῦ βίου ἐπίλοιπον θεοσεβῶς ἐμπολιτευσάμενος, καὶ πᾶσι τύπον δοὺς τῆς περὶ τὴν ἀληθῆ πίστιν ἐνστάσεως, πρὸς τὴν ἐκεῖσε λῆξιν καὶ μακροαῖωνα μετετάξατο βίωσιν, τὰ γέρα τῶν πονηθέντων ἐν τῇ τῶν βεβιωμένων διαγνώσει ληψόμενος.

7. ἡ δὲ νόμῳ θείῳ τούτῳ προσομιλήσασα σύννευος, ἅτε φιλόθεος ἀποδειχθεῖσα καὶ φίλανδρος, ἐν πᾶσι τῷ συζύγῳ συνείπετο, ἐν κινδύνοις, ἐν ὑπερορίαις, ἦ ἐν θλίψεσιν, ἐν

[p. 144] τοῖς τῆς δικαιοσύνης ἠ κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, ἠ δεξιοῖς καὶ ἀριστεροῖς, ἠ λυπηροῖς τε, φημί, καὶ τοῖς ἡδουσιν. ξυνωρίς γὰρ ὄντες πρὸς τὰ κρείττω ἑαυτοὺς παραθήγοντες, οὐκ ἦττον τῷ πνεύματι συνεκράθησαν ἢ τὰ σώματα. αὕτη μετὰ τὴν τοῦ συνοίκου μακαρίαν τελείωσιν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον

τῷ παιδί συμβιώσασα, ἄρτι τότε τῆς ἐγκυκλίου παιδείας ἐφαπτομένῳ καὶ τὴν διὰ χειρῶν καὶ μέλανος τέχνην πονουμένῳ. ἤρέθη γὰρ ὑπογραφεὺς τοῖς τῶν κρατούντων μυστηρίοις ὑπηρετούμενος (οὕτω γὰρ παρὰ τῆ Αὐσονίδι διαλέκτῳ τὸ ἀσηκρήτις ὄνομα), ὁ [λεγε· ὁ] ἐπὶ τῶν μυστηρίων μεθερμηνεύεσθαι βούλεται. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῇ τῆς ἀρχιερωσύνης λυχνία τὸν ἑαυτῆς δαδοῦχον φωστήρα ἐπιτεθέντα, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις ἡμῶν ἀειφανὲς ἀναλάμπαντα τεθέαται καὶ τῆς γονεῦσιν ὀφειλομένης παρ' αὐτοῦ μετὰ θεὸν τιμῆς ἕως γήρωσ καὶ πρεσβείου ὡς τὸ εἰκὸς ἐναπέλαυσεν. ἦτις τὸ μὴ βέβαιον τοῦ βίου ὡς ἀραχνίων νημάτων ἠγησαμένη μηρύματα, ἐπὶ τὸ τῆς ἀσκητικῆς παλαιόστρας ἑαυτὴν ἐκδέδωκε στάδιον, κατὰ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ κονισαμένη καὶ τοῦτον ἠττήσασα καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος τὸν δρόμον ἀξίως τελέσασα τὸν τῆς ἀθανασίας διὰ θανάτου ἀνεδήσατο στέφανον, ἐκεῖ μετὰ τῶν ἐν τῷ νυμφῶνι παρθένων χορεύουσα καὶ τὴν ἑαυτῆς λαμπάδα τηροῦσα τῷ ἐλαίῳ τῆς εὐποιΐας ἀκοίμητον. ὦ παιδὸς τοιαύτης πατέρων εὐτυχήσαντος εὐσεβοῦς ἀναρρήσεως. ὦ πατέρων τοιοῦτου παιδὸς εὐμοιρησάντων εἰς ἀρετὴν ἐπιτεύξεως.

8. ἀλλ' ὁ περὶ μὲν τῶν φυσάντων τὸν δίκαιον λόγος κατὰ πολὺ τῆς ἐκείνων ἀξίας ἠττώμενος ἐνταῦθα μεινάτω. αὐτὸς δ' ὅπως ἐπὶ τῷ τῆς ἀρετῆς θεμελίῳ ἑαυτὸν ἐπωκοδόμησε καὶ ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ,

προφητικῶς εἰπεῖν, διέθετο ὑπολείπεται λέγειν, εἰ καὶ ὁ λόγος ἰλιγγιᾷ τὸ παρ' ἀξίαν εἰπεῖν ὑφορώμενος καὶ τὸ κατ' ἀξίαν ὅ γε δίκαιος ἀκροατῆς ἀπαιτεῖν οὐ βουλόμενος. οὐκοῦν διὰ μικρᾶς τινος καὶ λεπτῆς [p. 145] ὁδοῦ τὸ τῆς ἀπορίας δαψιλῆς ἐπαγόμενος πειράσομαι πρὸς ἓν τι τῶν αὐτῷ κατωρθωμένων διαβλέψαι καὶ ἐκ μέρους ὅλον ὑμῖν γνωρίσαι, ὡς ἐξ ὀνύχων τὸν λέοντα.

9. εἶχε μὲν οὖν αὐτὸν βασιλεὺς τε καὶ ἡ τῶν βασιλείων αὐλή οἷά τινα θείαν περιστολήν καὶ κλέος, λόγον ἐπίσημον, ἢ τὸν Παιανιέα ῥήτορα Φίλιππος. οὐ γὰρ στωμύλος τις ἦν τὸν θῶπα λόγον ὑποκρινόμενος, ὡς ἂν τὸ πρὸς χάριν λέγων θηρῶτο τὸν ἔπαινον· λόγῳ δὲ κατὰ λόγον κινουμένῳ τὸν λόγον προὔβαλλετο, οὐκ ἐν κομψείᾳ λέξεων τὸν ἀκροατὴν ἐφηδύνοντα, τῷ ἀφελεῖ δὲ καὶ ἀνειμένῳ ἐπινοοῦντα τρανῶς τὴν ὠφέλειαν. οὗτος ἐπειδὴ τι μέρος τῶν περὶ τὴν ὑγιᾶ πίστιν ναυαγίῳ περιπεσὸν <εἶδεν> ἐκ τῶν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς οἰακιζόντων βασιλεία, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ τὴν ζάλην ἔστησε. τὴν γὰρ ἀνέκαθεν ἐξ ἀποστολικῆς καὶ πατρικῆς θεσμοθεσίας τῇ ἀμωμήτῳ ἐκκλησίᾳ παράδοσιν, φημὶ δὲ τῶν ἱερῶν εἰκόνων τύπωσιν καὶ προσκύνησιν, περιελεῖν βρενθυόμενοι καὶ ὥσπερ ἀμέλει δεδοικότες βλέπειν Χριστὸν σωματικοῖς χαρακτηρίζεσθαι ἰδιώμασι, συῶν δίκην ὁμόσε κατὰ τῆς αὐτῆς εὐπρεπείας ἐχώρησαν. πᾶσαν θεανδρικήν ἀναστήλωσιν τοῦ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν διὰ

σαρκὸς ἀνατλάντος Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν
τῆς τε παναμώμου αὐτοῦ μητρὸς καὶ τῶν ἀπ' αἰῶνος
αὐτῷ εὐαρεστησάντων ἀγίων σωματικὰ ἀπομιμήματα
χράναντες, τοπικὴν ἐπισκόπων ἀποσπάδα, τάληθές
φάναι Φαρισαϊκὸν συνέδριον, ἐν τῇ τῶν πόλεων
βασιλίδι συλλέξαι ᾠήθησαν. ἐκεῖνο γὰρ κατὰ Χριστοῦ
μανέν θεοκτονίας ἠνέγκατο ἔγκλημα· οὗτοι δὲ κατὰ
τοῦ σωματικοῦ χαρακτήρος αὐτοῦ ὀφθαλμῷ
διαστρόφῳ προσβλέψαντες χριστομαχίας ἀξίωμα
προεκτήσαντο, μηδὲν ἐξ ἀκολουθου τοῦ τῆς θείας
γραφῆς προγράμματος συνειληχότες δικαίωμα,
πατρικῶν δὲ λογίων τῶν κατὰ τῶν εἰδώλων
ἀγορευόντων ἀποκνίσαντες ἀνοήτως ῥησεΐδια, καὶ τὸ
ζητούμενον
[p. 146] αὐτοῖς ὑποκλέψαντες ὀρισμῷ ἀτελεῖ καὶ τὰ
τῶν πατέρων γραφικῶς μεταίροντες ὄρια, τῆς ἑαυτῶν
βδελυρίας τὸ φρόνημα διεχάραξαν.

10. ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ τῆς ἄνω ῥοπῆς μισοπόνηρος δίκη
τοὺς κατὰ τῆς ἐκκλησίας λυττήσαντας, μᾶλλον δὲ κατὰ
τῆς σεπτῆς ὁμολογίας ἡμῶν πονηρίαν καττύσαντας
καὶ τοῦ βίου πέπαυκε καὶ τῆς ἀξίας, καὶ ἡ τῆς εἰρήνης
ἐπώνυμος ἅμα τῷ υἱεῖ Κωνσταντίνῳ ἄτε κληρὸν
πατρῶον τὸ τῆς βασιλείας ἐκ θεοῦ σκῆπτρον
κομίζεται· Εἰρήνη, τὸ κραταιόφρον ἐκεῖνο καὶ
φιλόθεον γύναιον· εἶπερ γυναῖκα θέμις καλεῖν τὴν καὶ
ἀνδρῶν τῷ εὐσεβεῖ διενεγκοῦσαν φρονήματι, δι' ἧς
Θεὸς τὴν τότε τῇ ἐκκλησίᾳ παρερπύσασαν ὄφρα

δίκτην σκολιωτάτην διχόνοϊαν πρὸς ὀρθοτομίαν οἴκτω φιλανθρωπίας συνήλασεν. αὕτη τοιγαροῦν ὀμήγουριν ἱερῶν ἀνδρῶν ἐκ τῶν τῆς οἴκουμένης τερμάτων συναγηγέρθαι ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας μητροπόλει ἐπ' ἀναιρέσει τῆς λοιμώδους ταύτης νόσου θεσπίσασα, θεοῦ λοιπὸν ἐπαμύνοντος ἐτέλει τὸ βούλημα. ἧς ἠγεῖτο μὲν Ταράσιος ὁ τῆς βασιλίδος ἱερώτατος πρόεδρος, Ἀδριανοῦ τε τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης καὶ Πολιτιανοῦ τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας, Θεοδωρήτου <τε τοῦ τῆς> Ἀντιοχείας, καὶ Ἡλία τοῦ τῆς Αἰλίας ὑπῆρχον τοποτηρηταὶ ὀσιώτατοι. τούτοις δὴ τοῖς προκρίτοις ἐξάρχουσι καὶ Νικηφόρος ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας συνοδοιπορεῖν προτετίμητο, τὸ κατὰ τὴν ἱερὰν ἐκείνην σύνοδον ἐγχειρισθεὶς βασιλικὸν ἐπιφώνημα, δι' οὗ τὸ εἰλικρινὲς τῆς πίστεως πᾶσιν ἐπικηρυκευσάμενος καὶ ὡς ἐξ ἀπόπτου περιωπῆς τὴν τῶν σεπτῶν εἰκόνων ἐπιβοήσας καὶ τρανώσας ἀρχαϊκὴν ἱερογραφίαν τε καὶ προσκύνησιν, συγκάθεδρος τῷ ἱερῷ συλλόγῳ καὶ πρὸ τῆς ἱερᾶς ἀμπεχόνης γεγένηται. οὗτος ὁ περὶ τὴν εἰς θεὸν εὐσέβειαν ἀγὼν τῷ μακαρίῳ διήνυσται· τοῦτο πρῶτον ἄθλον καὶ στέφος αὐτῷ ἀναφαίρετον, πολλῶ τῶν ἐξ ἐρίου καὶ κοτίνου καὶ σελίνου [p. 147] καὶ οἷς γεραίρειν οἱ παλαιοὶ τοὺς ἐκπαλαίοντας ᾤοντο, τιμαλφέστερον.

11. καὶ ἐπεὶ δὲ τὸ πατρικὸν ἐκεῖνο καὶ θεόλεκτον σύστημα, ταῖς τοῦ θείου πνεύματος ἐμπνευσθὲν

αὔραις, ἐπὶ λιμένα ὀρθοδοξίας τὸ τῆς ὁμολογίας διεσώσατο σκάφος, καὶ ὁ τῆς ἐκκλησίας αὔθις ταῖς ἱεροτυπίαις χιτῶν ἐποικίλλετο, καὶ ἡ τῆς αἰρέσεως ὠδὸς νεκρὰν ἐξέρρηξε τὴν ἀπότεξιν, τότε δὴ καὶ ὁ μέγας Νικηφόρος, τὰ νίκης ἐπιφερόμενος σήμαντρα, κατὰ τῶν τῆς πίστεως ἀντιπάλων τορὸν τι καὶ ἐνυάλιον ἀνεκρούετο μέλος· «Χριστὸν εἶναι πιστούμενος ἀπερίγραφτον μὲν κατὰ τὸ τῆς θεότητος ἀπλοῦν καὶ ἀνέπαφον, περιγραπτὸν δὲ καὶ γραπτὸν κατὰ τὸ τῆς ἀνθρωπότητος ἀπτὸν τε καὶ σύνθετον, οἷς τὸ εἰκονίζεσθαι ἀραρότως ἐπακολουθήσοι, ὡς ἂν τῆς φαντασιώδους τῶν τὰ Μάνεντος πρεσβευόντων ἀποπηδήσαιμεν ὄνειρώξεως». ταῦτα λέγων καὶ οὔτω φρονῶν διετέλει ἐν τῇ μυστικῇ τῶν κρατούντων, ὡς εἴρηται, ὑπηρεσίᾳ στρεφόμενος καὶ τοῖς δημοσίοις ἐπιζυγούμενος [λεγε· ἐπιζευγνύμενος?] πράγμασιν.

12. ἀλλ' ἐπειδὴ μυστικωτέραν τὴν ἑαυτῷ προσέχειν καὶ μόνῳ Θεῷ προσανέχειν κελεύουσιν ἐντολὴν ἐξηπίστατο (οὔτω γὰρ τῶν ὑλικῶν ἐστὶ χωρίζεσθαι καὶ πρὸς Θεὸν ἤδη φέρεσθαι), ἐπὶ τὸ τῆς ἐρωμένης ἡσυχίας μονότροπον ὑποκλέπτειν ἑαυτὸν διεσπούδαζεν, ἀντιβολῶν καὶ πάντα τρόπον ἱκεσίας ἐπινοῶν, ὡς ἂν τοὺς πρὸς τὴν περιφορὰν τοῦ βίου ἀνθέλκοντας πείσειεν ἀνεῖναι τοῦ βουλήματος ἔχεσθαι. καὶ μέντοι καὶ ἔπεισεν, καὶ ὅσον οὐκ ἀπετετέλεστο τῶν βεβουλημένων ἀπάνατο. ὅθεν τῆς ὀκληρᾶς ἀγορᾶς καὶ τῶν ἐν μέσῳ στροβούντων

θορύβων μικρὰ φροντίσας, τὴν τε τοῦ ἀξιώματος δόξαν ἐρίῳ στέψας καὶ χαίρειν πᾶσιν ὑπειπὼν ὅσα πρὸς βλακείαν καὶ θρύψιν ἐκκαλεῖται καὶ σωματικὴν ἠδυπάθειαν, ἐπὶ τινα λοφίαν ἀντικρὺ τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου μεταναστεύει οὐδὲν πλέον τῆς Ἡλιοῦ μηλωτῆς, τῆς ἀκτησίας φημί, πρὸς τὸν ὅμοιον ἐπιφερόμενος Κάρμηλον· ἀκτησίαν τὴν ὄντως τὸ πρῶτον τεκταινομένην εἰς ἀρετὴν καταγωγίον, ἣν ὁ [p. 148] κτησάμενος ἀφθαρτίζεται καὶ τὴν τῶν ἀγγέλων ἀσπάζεται δίαιταν. ταύτην οὖν συνέμπορον ὁ μεγαλέμπορος οὗτος κτησάμενος καὶ στέργων ἐκ πολλῶν, ἢ τῶν ἐκ Σουφείρ λίθων καὶ Σηρῶν νημάτων ἕτεροι, ἐπὶ τόν, ὡς εἴρηται, νέον Κάρμηλον ἴετο· τραχύτητι μὲν καὶ δυσχωρίᾳ τὸ ἀκαλλῆς ἐνδεικνύμενον, τῷ ἀνάντει δὲ τῆς ἀκρωρείας πολλὴν πρὸς καρπογονίαν ὑποφαίνοντα στείρωσιν, πολυδίψιον τε καὶ ἄτεγκτον καὶ εἰ μὴ φορητόν, αὐτῆς τῆς ἐκ νεφῶν ἐπιρροῆς διὰ τὸ πρανὲς στερισκόμενον.

13. καὶ τί δεῖ τὸ ἀντιτυπὲς τοῦ χώρου καὶ πρὸς θέσεως εὐμοιρίαν ἀσύμφορον ἐπὶ πολὺ τῷ λόγῳ ἐνδαψιλεύεσθαι, ἐνὸν ἐκεῖσε γενόμενον τὸν βουλόμενον πρὸ τοῦ λόγου τὰ τοῦ τόπου γνωρίσαι καὶ τεκμήρασθαι, οἷος ἦν καὶ οἷος ἐκ τούτου γεγένηται ὡς γὰρ διεφθορὸς καὶ ρακῶδες ἱμάτιον ἀπεκδυσάμενος τὸ ἀγροικικὸν καὶ ἀνήμερον, καὶ τῷ γόνιμος χρηματίσαι τὸ ἄκαρπον διωσάμενος, τὸ τε διψαλέον τῇ ἀνωθεν ἐπομβρία, διὰ σηράγγων ὑποτρεχόντων

δεξαμενὰς ἐκ δεξαμενῶν ἀλληλούχα δαψιλεία
 παινόμενος, τῆς Ἀλκινόου αὐλῆς καὶ τῆς χρυσῆς
 Ξέρξου πλατάνου τὸ τερπνὸν ὑπερήλατο, ὅπόσον
 μυθικῶν πλασμάτων σεμνότερόν ἐστιν ἀλήθεια.
 σηκοῖς τε μαρτύρων καθαγιασθεὶς τοῖς τούτων ἱεροῖς
 ἐντελῶς διαποικιλθεῖσιν ἀθλήμασι τὸν τοῦ Θεοῦ, κατὰ
 τὸ λόγιον, ἐκμιμεῖται παράδεισον. τὸ γὰρ τῆς διαίτης
 διαρκές καὶ πρὸς οἴκησιν ἀμφιδέξιον τίς οὐκ ἂν καὶ
 πρὸ τῆς πείρας ἀγάσαιτο τοιγαροῦν σεμνεῖον ἱερῶν
 ἀνδρῶν τὸν χρόνον διώρισε πρὸς ἄληκτον ὑμνολογίαν
 τοῦ κρείττονος, μεθ' ὧν καὶ αὐτὸς ἀδιαστάτως νύκτωρ
 τε καὶ μεθ' ἡμέραν ταῖς εὐκτικαῖς ἱερολογίαις
 ἐγκαρτερῶν καὶ τῷ ἀρίστῳ μέτρῳ τῆς ἐγκρατείας
 κατεντρυφῶν τῇ ἀναγνώσει τῶν θείων προσεῖχε καὶ
 τοῖς μαθήμασι, τράπεζαν μὲν Συρακουσίαν καὶ
 μέχρις αὐτῆς
 [p. 149] ἀκοῆς εἰσδέξασθαι παραιτούμενος, τῇ δὲ
 συγκρατούσῃ πρὸς ζωὴν αὐταρκείᾳ τρεφόμενος.

14. ἀλλ' ἐπειδὴ μαθημάτων ἐμνήσθην, οὐκ ἄχαρι οὔτε
 μὴν παρέλκον ἡγοῦμαι καὶ τῆς περὶ ταῦτα τοῦ ἀνδρὸς
 ἐπιμνησθῆναι ἀκριβείας τε καὶ ἀκρότητος. πρὸς γὰρ
 τῇ τῶν θείων λογίων μελέτῃ καὶ τὴν τῆς θύραθεν
 <παιδείας> εἰσεποιήσατο μέθεξιν· τῇ μὲν τὸ ἐν
 διδαχαῖς καταπλουτίσαι θέλων πειθήνιον, τῇ δὲ τὸ τῆς
 πλάνης διελέγχειν ἀπίθανον. ὥς γὰρ ἀρετὴ νόμου
 δικαίου τε καὶ ἀδίκου κατάληψιν ἐπαγγέλλεται, ἵνα
 τὴν ἀξίαν ἀντίδοσιν τοῖς ἐπαΐουσιν ὁπότερον

ταλαντεύσειεν, οὕτω καὶ τὸ τῆς παιδεύσεως ἐντελὲς ἑκατέρας πρὸς διδασκαλίαν προσήκει φέρειν τὴν εἶδησιν. οὐχ ὅτι παράλληλα τίθεμεν ἄμφω, μὴ γένοιτο· οὐ γὰρ ἐφάμιλλος δεσποίνῃ θεράπαινα, οὐδὲ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρης, ἵνα καὶ τῶν πρὸς Ἀβραὰμ λεχθέντων μνησθῶ. ὅσος γὰρ περὶ τε γραμματικὴν ἦν καὶ τὰ μέρη ταύτης καὶ ὄργανα, ὑφ' ὧν τὸ τῆς γραφῆς ὀρθὸν καὶ μὴ διακρίνεται καὶ ἡ Ἑλληνὶς γλῶσσα εὐθύνεται καὶ ἡ τῶν μέτρων βᾶσις ῥυθμίζεται, καὶ αὐτοῖς γοῦν τοῖς καὶ μετρίως τῆς τέχνης ἐπησθημένοις καθέστηκε γνῶριμον. ὅσος τε περὶ τὴν τῶν ῥητόρων ἐφάνη πολυφθογγὸν φόρμιγγα ἠδυεπῆς καὶ μειλίχιος οὐ χαλεπὸν συνιδεῖν· τὸ γὰρ κατεγλωττισμένον ταύτης καὶ λάλον, καὶ ὅσον πρὸς σοφιστικὴν ἀπονεύει εἰκαιομυθίαν τε καὶ φληναφίαν παρωσάμενος, δι' εὐκρινείας τε καὶ καθαρότητος τὸ τῆς συνθήκης ἠδὺ καὶ χαρίεν ἐπετήδευε.

15. περὶ τε τὴν τῆς μαθηματικῆς τετρακτύος ἀνάληψιν, ἥτις ἐκ πεπερασμένων συνεχῶν καὶ πεπερασμένων διωρισμένων τὴν σύστασιν εἴληφεν (ἢ γὰρ κινεῖται καὶ ποιεῖ τὴν ἀστρονομίαν, ἢ ἀκίνητός ἐστι καὶ ποιεῖ τὴν γεωμετρίαν, ἢ [p. 150] πάλιν ἐν σχέσει τυγχάνει καὶ ποιεῖ τὴν μουσικὴν, ἢ ἀσχετός ἐστι καὶ ποιεῖ τὴν ἀριθμητικὴν), ἐπὶ τοσοῦτον οὗτος δι' ἐπιμελείας ἀφίκετο, ὥς ἀντὶ πάντων ἐν καὶ ἀντὶ ἐνὸς ἅπαντα ἐξασκήσας ἐν πᾶσι τὸ

πρωτεῖον πορίσασθαι. μουσικὴν δὲ ἠρμόσατο λύραν οὐχ οἷαν Πυθαγόρας ὁ Σάμιος, οὐχ οἷαν ὁ ἀπατηλὸς Ἀριστόξενος, μᾶλλον δὲ τὴν ἑκατονκαιπεντηκοντάχορδον· καὶ ταύτην κρούων ἀεὶ τῶν ὑπηκόων ποτὲ Σαοὺλ τὴν νόσον ἀπήλασε, καὶ τὸν ὀμώτατον τύραννον τῷ τῆς κακοδοξίας καταγχόμενον πνεύματι καὶ ἀμεταμέλητα κατὰ τῆς Χριστοῦ οἰκονομίας ἐμπαροινήσαντα, ᾠκείωσατο [λεγε· οὐκ ἴασατο] μὲν, τῆς δὲ τούτου λύμης τὸ ποιμνιον διεσώσατο.

16. ταύταις ταῖς τέσσαρσι θεραπαινίσι τῆς ὄντως ἐπιστήμης προσομιλήσας σαφέστατα, ἐπὶ τὴν τούτων δέσποιναν, τὴν φιλοσοφίαν φημί, καὶ τὰ ταύτης ἐξ ἐτοίμου ἐβάδισεν ἀπλανῶς θεωρήματα. τίνες γὰρ ὄροι ταύτης καὶ πόσοι ἐπεικῶς ἠκριβώσατο, καὶ τίς ἰδιότης αὐτῶν, ποῖος ὑπόκειται, καὶ τί τὸ κατηγορούμενον, καὶ τοῦτο ἄρα κατὰ παντός, ἢ οὐδενός, ἢ ἐν ὄλῳ καὶ τὰ ὅμοια. τί ποτε δὲ τὰ στοιχεῖα θέλει δηλοῦν παρ' αὐτοῖς, καὶ εἰ τῶν φυσικῶν ἢ γεωμετρικῶν ταῦτα μόνων ὀμώνυμα· προτάσεις δὲ πόσαι, καὶ πῶς ἀντιστρέφουσι· τίς ἀντιφάσεως δύναμις· τὰ προσκατηγορούμενα δὲ ποῖα, προσδιορισμοὶ δὲ τίνες, καὶ τίσιν ἀναλογεῖ τὸ κατ' ἐκείνους ἀόριστον, τρόποι δὲ πόσοι τῶν συλλογισμῶν ὅποια καὶ πόσα τὰ σχήματα· ποῖος ὑποθετικὸς, ποῖος δὲ κατηγορικὸς, καὶ τί διαφέρουσι· καὶ εἰ πάντας ἢ εἰς ἀδύνατον ἀπαγωγή βεβαιοῖ· ὅπως δὲ καὶ ποσάκις

ταῦτα κεράννυται, πῶς συμπεραίνεται καὶ ἀναλύεται· τίς παραλογισμοῦ σύνθεσις, τίς σοφιστικὸς καὶ πῶς ψευδῆς τε ἅμα καὶ πιθανός· καὶ οἷος ὁ μονολήμματος· ὁ λεκτικὸς δὲ ὅπως ἐνδεχόμενος συνάγει τὰ ἔνδοξα, καὶ τίς ἢ τούτων ἐπαγωγή· ποίαν ἀνάγκην ἔσχεν ὁ ἀποδεικτικὸς ἐκ τῶν χειρόνων [p. 151] θηρεῦειν ἀλήθειαν· τὰ προβλήματα δὲ τούτων ὅποια, τὰ ἀξιώματα, τὰ ὡς ἐν ἀξιώμασιν· ὕλην δὲ τίνα λαμβάνουσι, μίξεις τε καὶ συμπλοκάς· τίνες τε πρῶται τῶν φυσικῶν ἀρχαὶ καὶ πῶς ἀναπόδεικτοι· τίς ἢ στάσις, ἢ ταυτότης δὲ ποσαχῶς, ἑτερότης δὲ ποῦ, καὶ πρὸς τί καὶ πῶς καὶ πότε· συνεχῆς δὲ ἄρα τῶν ἀρχῶν ἢ πρόοδος, καὶ πρὸς τὸ συνεχὲς οὐκ ὀρίζεται· τίς ὁ κινήσας ποιὸν ὀργανικόν, τί τὸ γόνιμον, τὸ προοδεῦσαν, καὶ ποιὸν ἐκπυρηνισθέν, καὶ διὰ τίνος καὶ περὶ τί συννεύει κατὰ αἴρεσιν, κατὰ βίαν δὲ ἄρα· τί τὸ συγκρατοῦν τὰς ποιότητας· ἐκ ποίας δὲ ταῦτα φασιν ἐκεῖνοι στερήσεως, καὶ εἰ ἐκ τοῦ μηδαμῆ μηδαμῶς· καὶ ὅπως εἰς γένεσιν καὶ οὐσίωσιν ἐξ ἐναντίων ἐλαύνεται, ὅπως δὲ πάλιν τοῖς ἐναντίοις ἀφανίζεται καὶ συμφθείρεται.

17. ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα προσοχῆ νοὸς καὶ νήψει τελεία κατὰ τὸ δυνατόν ἐξετάσας, καὶ τῆς τούτων ὠφελείας ἄκρω δακτύλῳ γευσάμενος ἐφιλοσόφει σιγὴν πολυῦμνητον καὶ πρὸς οὐρανὸν ὑψοῦσαν ταπεινώσιν ἐπεδείκνυτο. τελεία γὰρ γνῶσις ἀνδρός, τὸ τὴν τελείαν κατάληψιν εὐχαρίστως ἀποδιδόναι τῷ

κρείττονι καὶ γινώσκειν, ὅτι μὴ τὰ ὄντα, ὡς αὐτὰ κατ' οὐσίαν ἐστί, κατείληφεν. οὕτω φύσεως δυνάμει καὶ γνώμης βουλήσει καὶ χάριτος ἐπινεύσει θείας ἐν περιλήψει τῶν μαθημάτων γενόμενος πρὸς ἐπίβασιν τῶν θείων ἀρετῶν οὐκ ἤττον ἠπειγέτο. οὐ γὰρ ἔκρινε τὸ ἐν ἐκείνοις εὐδόκιμον πρὸς ἀρετὴν αὐτῷ γενέσθαι ἐμπόδιον· ἀλλ' ὁδῶ καταλλήλῳ καὶ τάξει χρησάμενος ταῖς ἐπ' ἄμφω προκοπαῖς ἐπεκτείνετο, καὶ πρὸς τὴν ἑκατέρας ἔφθασε τελειότητα.

18. σωφροσύνην μὲν τὴν τῆς φύσεως ἀντίφυτον δι' ὀλιγαρκείας καὶ ἐγκρατείας σύνοικον ποιησάμενος καὶ τὰ τῶν ἐπ' ὀμφαλοῦ γαστροῦ ἐπιτιθεμένων ἀκαθέκτων παθῶν ἀπο(λ.30)λεπτύνων οἰδήματα, ἀοργησίαν δὲ τῇ ἐμφύτῳ πραότητι προσκτησάμενος καὶ ὅλον ἑαυτὸν ἐμπαρέχων τοῖς πᾶσι μελίχιον, [p. 152] τὸ τῆς ὀργῆς εἰδεχθὲς ἀπερράπιζε πρόσωπον. ὁ γὰρ θυμὸς οὐ κατὰ τὴν τοῦ ὄφεως ὁμοιότητα προσῆν αὐτῷ, κατὰ μόνου δὲ τοῦ τὴν πτώσιν ἡμῖν προξενίσαντος δράκοντος ἐπετείνετο. ἀφιλαργυρίαν δέ, τὴν πρὸς αὐλίαν τὸν ἄνθρωπον ἐπαλείφουσαν, οὐκ ἐν πίθῳ κατὰ τὸν Κυνικὸν ἐκεῖνον φιλόσοφον ἐθησαύριζεν· τῇ δὲ πρὸς τοὺς πένητας ἀεννάῳ χορηγία διὰ παντὸς πλατυνόμενος χρημάτων κατεφρόνει καὶ τὴν πρὸς αὐτὰ φέρουσαν ὁδὸν ἐξετρέπετο. τὸ γὰρ μὴ τι ποιεῖν κατ' ἐπίδειξιν εὐκαίρως φιλοσοφήσας καὶ τὸ συνειδὸς ἀθόλωτον ἐν τούτῳ κτησάμενος, οὐ μόνον τὴν δεξιὰν πρὸς ἐλεημοσύνην καθώπλιζεν, ἀλλὰ καὶ

τὴν ταύτης γνῶσιν τῇ ἀριστερᾷ προσεθάρρησεν, ὡς εἰς παντελῆ ἀπάθειαν τοῦ ἀκορέστου τοῦδε φθάσαι νοσήματος.

19. ὅθεν καὶ τοῦ μεγίστου πτωχείου τῶν κατὰ τὴν βασιλίδα ἐπιτροπεύειν προτροπῇ βιαία τῶν κρατούντων ἢ χάρις ἤξιωσε, προευτρεπίζουσα τούτῳ καί, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἐγχειρίζουσα τῇ μερικῇ διεξαγωγῇ τὴν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας κυβέρνησιν. ἀλλὰ μὲν ταῦτα καὶ περὶ τούτων καθιστορούντων ἕτεροι, οἷς ἐν ἔρωτι καὶ πόθῳ τὰ ἐκείνου μελίττης δίκην ὡς ἐκ πολυανθοῦς ῥοδωνιάς ἐρανίζεσθαι προτερήματα, καὶ πρὸς κηρίου γλυκύτητα, ζήλου φημι θείου, τὴν τούτων λογικῶς ἀποθησαυρίζειν ποιότητα. οἶμαι γὰρ ὡς οὐκ ἀπορήσει τις τῶν εἰς τοῦτο φερόντων, πολλῶν ὄντων καὶ μεγάλων καὶ μὴ ἐώντων ἕτερον ἑτέρου προληφθῆναι διὰ τὸ πάντα εἰσφέρεισθαι τὸ ἀκρότατον. ἡμεῖς δὲ τὸ τοῦ λόγου προσκορὲς οἶα δὴ τὸν ἀκροατὴν πρὸς ἀηδίαν ἔλκον ἀφιέμενοι, πρὸς τὰ ἐξῆς, ἦν διδῶ Θεός, βαδιούμεθα.

20. ἄρτι μὲν Ταράσιος, ὁ τῆς ἐκκλησίας φωσφόρος ἀκοίμητος, ὁ τὴν ὀλκάδα καλῶς πηδαλιουχήσας τῆς πίστεως καὶ ὑπερτέραν δείξας τοῦ τῆς αἰρέσεως κλύδωνος, καὶ τοῖς τῆς ὀρθοδοξίας ἀγωγίμοις βριθομένην ἐλλιμενίσας ὡς ἄριστα, ἐκ [p. 153] τῶν ἐπικήρων πρὸς τὴν ἀμείνω λήξιν ἀπάρας, προσετέθη τοῖς πατράσιν ὁ πατήρ, τοῖς πατριάρχαις ὁ

ὑπὲρ ἀληθείας τὴν πατριαρχίαν δεξάμενος, τοῖς ὁσίοις
 ὁ τὸ ὄσιον διὰ βίου ὁσίως δεξιωσάμενος, τοῖς ἀληθέσι
 ποιμέσιν ὁ τὸν ἀρχιποίμενα Χριστὸν μιμησάμενος καὶ
 κατ' ὄνομα καλῶν καὶ γινώσκων τὰ πρόβατα καὶ τῆ
 τῶν λόγων βακτηρία τοὺς λύκους ἀποσοβῶν καὶ πρὸς
 τὰς ἐπαύλεις τῆς ὀρθῆς ὁμολογίας εἰσελαύνων καὶ
 πίστεως. οὗτος οὖν ἐκεῖνος ὁ αἰθέριος ἄνθρωπος, ὁ ἐν
 γῆ βιούς καὶ ἀγγέλων ἀμιλληθεὶς ὅση δύναμις, σὺν τῇ
 ἀλήπτῳ ψυχῇ καὶ τὰς τῆς ἱερατείας ἡνίας χειρὶ θεοῦ
 παραθέμενος, ἐλιπάρει διὰ καθαρᾶς, ὡς ἐγῶμαι, τὸ
 θεῖον ἐντεύξεως, τὸν ἄξιον τῆς ἀρχιερωσύνης
 ἠγήσασθαι, καὶ τῆς πλησίον Χριστοῦ ἐκκλησίας
 περιλάλητον ἀναδειχθήσεσθαι κήρυκα. πόνοις γὰρ
 πολλοῖς καὶ ἰδρῶσι τὴν ἐν αὐτῇ φυεῖσαν τῆς αἵρέσεως
 ἄκανθαν προθέλυμον ἐκτεμῶν καὶ τὰ ἐν μέσῳ σκῶλα
 καὶ σκάνδαλα τῆ χειραγωγία τοῦ πνεύματος
 ὑφελόμενος καὶ τῷ λογικῷ ἀρότρῳ νεώσας τὴν τῆς
 πίστεως ἄρουραν καὶ σπείρας οὐκ ἐφ' ὁδοῦ καὶ
 πέτρας καὶ ἀκανθῶν τὰ τῆς Χριστοῦ οἰκονομίας
 θεοπαράδοτα σύμβολα, ἀλλ' ἐπὶ γῆν ἀγαθὴν τε καὶ
 γόνιμον, καί, οἷαν τὰ λόγια φασιν, ἐκατοστεύουσαν,
 τὸν ἀντιληψόμενον τῆ αὐτοῦ γεωργία καὶ μετὰ τελευτὴν
 ἰδεῖν ἐπόθει καὶ ἔστεργεν. καὶ οὐκ ἐψεύσθη γε τῆς
 αἰτήσεως· ὁ γὰρ τοῖς ζητοῦσιν αἰεὶ θεὸς εὕρισκόμενος
 καὶ τοῖς κρούουσι θύραν ἀνοίγων, καὶ τὰς ἀληθεῖς
 αἰτήσεις ἀποπεραίνων δακτύλῳ θείῳ καὶ πνεύματι τὸν
 τῆς ἱερᾶς χρίσεως ἄξιον Νικηφόρον τρανῶς
 ὑπεδείκνυε, καὶ τῷ τότε κρατοῦντι ὁμωνύμῳ βασιλεῖ

τὰ περὶ τὴν ἀληθῆ πίστιν τελείῳ τυγχάνοντι
λευκότερον ὑπεμήνυεν.

21. ὅς (καὶ γὰρ ἦν ἀγκινοῦστατος εἰ καὶ τις ἄλλος) δι' ἐρεύνης εἶχε πολλῆς ἐγκαθιδρῦσαι τῇ ἀνάνδρῳ
νυμφίον τε καὶ προμνήστορα ἱκανῶς ἔχοντα τοῦ κατὰ
τὴν διδαχὴν πιστοῦ
[p. 154] λόγου ἀνθέξεσθαι καὶ βαδιεῖσθαι κατ' ἴχνος
τοῦ προποιμάναντος λογικώτατα. διὸ καὶ πᾶσιν
ἀνεκοινοῦτο ἱερεῦσί τε καὶ μονάζουσι καὶ τῆς
συγκλήτου βουλῆς ὅσον ἐγκριτον καὶ προῦχον
ἠπίστατο, ὡς ἂν τῇ τῶν πλειόνων ἐκλογῇ δικαιοτάτη
οὔση καὶ τῇ τοῦ θεοῦ πνεύματος ἐπινεύσει τὸ βέβαιον
λαμβάνουση καὶ ἡ αὐτοῦ ἐφέψοιτο βούλησις. οἱ δὲ
(καὶ γὰρ ἀνθρώπους ὄντας διαδρᾶναι τὸ πρὸς χάριν
ἀδύνατον) τῇ ἀπ' ἀλλήλων διαστάσει τὸ ὁμόγνωμον
διαλύσαντες ἄλλος ἄλλον ἐψηφολόγει καὶ εἶλκεν, οὐχ
ὄν ἢ τῆς ἄνω ῥοπῆς ὑπέγραφε πρόγνωσις, τὸ ἐκάστου
δὲ θέλειν ἀνετυποῦτο καὶ ἔπειθεν. τῷ δὲ βασιλεῖ τὸ τοῦ
νοῦ δραστήριον Νικηφόρον ὑπεζωγράφει
ποιμνίαρχον, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ὄρᾶν πάντας
συνήλαυεν, ὑπομιμνήσκων τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀνδρὸς τὰ
αὐχήματα, τὸ ἐν λόγοις, τοῖς τε πνευματικοῖς καὶ τοῖς
θύραθεν, καίριον, τὸ ἐν ἡθει ταπεινὸν καὶ μειλίχιον,
τὸ ἐν συνειδήσει πρὸς πάντας εἰλικρινές καὶ
ἀπρόσκοπον. καὶ ἀπαξαπλῶς, οἷα νιφάδι τῷ συνεχεῖ
τῶν βασιλικῶν ἐκείνων λογίων τὰς πάντων ἀκοᾶς
κατακλύσας, μηδεμιᾶς ὑπούσης βίας, εἰς μίαν ψῆφον

ὡς εἰς σαγήνην τοὺς πάντας ἐζώγρησεν· ἐξ ἐκείνου τε γὰρ ἐν παντὶ χεῖλει καὶ γλώσση πάση Νικηφόρος πατριάρχης ἀνηγορεύετο.

22. στέλλει γοῦν βασιλεὺς ὡς αὐτὸν ἄνδρας ἀπαγγελοῦντας, παντὸς ὄκνου καὶ πάσης ἄτερ ἀναβολῆς τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν τῇ βασιλίδι χαρίσασθαι. ὁ δὲ τὴν ἐπαινουμένην ὑπακοὴν μᾶλλον τῆς ἐπιψόγου παρακοῆς ἀνθελόμενος, καὶ οὐκ ἐκὼν τοῖς ἄγειν ἐθέλουσιν εἶπετο. καὶ ἐπεὶ τῷ αὐτοκράτορι τὸ ζητούμενον ἦν υἱοστο καὶ κατ' ὄψιν εἶχεν ὄραν τὸ ποθούμενον, ταῦτα πρὸς αὐτὸν διειλέχθαι λέγεται· «ἐμοὶ μὲν, ὦ ἄνερ θεῷ μεμελετημένε, εἶπερ ἦν τῶν θείων κατολιγωρεῖν προστάξεων καὶ ἀμελεία τῆς τούτων ἐργασίας ἐπιλελῆσθαι, ἦν ἄρα τις πρηνῆς τε καὶ πλατεῖα ὁδός, δι' ἧς καὶ τὸν τυχόντα καὶ ἄξιον μηδὲν προεισενεγκόντα τοῦ βήματος πλήν τοῦ βούλεσθαι, ἀρχιερέα τῇ βασιλίδι προστήσασθαι. ἀλλ' [p. 155] ἐπειδὴ παρὰ τῆς θείας γραφῆς νενουθέτημαι, οἷον εἶναι δεῖ τὸν ἱεραῖσθαι μέλλοντα καὶ ἄλλους εἰς τοῦτο προάγειν ὀφείλοντα, ὅτι ὑψηλὸν ἀρετῆ καὶ ἀνέπαφον, χεῖλεσι γνῶσιν φυλάσσοντα καὶ νόμον ἐκζητούμενον ἐν στόματι φέροντα καὶ διὰ τοῦτο χρηματίζοντα κυρίου παντοκράτορος ἄγγελον, δέδια μὴ τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο παραβλέψας νουθέτημα ἀμελείας ὑποίσω δίκην καὶ τὴν ἀπειλουμένην ἀρὰν εἰς ἑμαυτὸν ἐκκαλέσωμαι. νῦν οὖν θεοῦ τὴν ἱερωσύνην καὶ τὰς ἡγίας τοῦ οὐρανοῦ τούτου διαύλου ὑμῖν

ἐγχειρίζοντος, μὴ ἀπαναίνεσθαι τὴν κλήσιν, ἀλλ' ὑποδύντα τὸν θεῖον ἀγῶνα πρὸς τὸ κοινῇ λυσιτελοῦν ἀφορᾶν. ἴσμεν γὰρ ὡς κατὰ τὸν σὸν καὶ κοινὸν καθηγεμόνα Παῦλον, μὴ πρὸς ἀέρα τὴν πυκτικὴν ἐπιδείξασθαι, μηδὲ δραμεῖσθαι ὑμᾶς τεθαρρήκαμεν ἀκατάληπτα· διὰ δὲ τῆς προανυσθείσης δουλαγωγίας τοῦ σώματος πρὸς τὸ τοῖς ἄλλοις κηρῦσαι καὶ τὸ ὑμέτερον δόκιμον ὑπὲρ χρυσίον ἐκλάμπειν. μὴ δὴ μόνοι σωθῆναι τὴν ἰκετείαν πρὸς τὸ θεῖον ποιεῖσθαι βιάζεσθε, μηδὲ τῷ μονοτρόπῳ τοῦ βίου τὸ καθ' ἑαυτοὺς ζητεῖν, ἀλλὰ τὸ πάντα τῆς σωτηρίας τυχεῖν ἐπισπεύδοιτε. νύμφην ὠραιότατην τὴν ἐκκλησίαν ἠγεῖσθαι ἀρμόδιον τῷ μαργαρίτῃ μὲν τῶν ὀρθῶν καὶ ἀθολῶτων δογμάτων τὸ εὐήκοον οὓς περισφίγγουσαν, τῷ στεφάνῳ δὲ τῶν χαρίτων ὡς ὑπερτίμοις λίθοις τοῖς πατρικοῖς λογίοις καταυγαζομένῳ τὴν κορυφὴν περιστέλλουσαν, κόσμον δὲ τὸν ἐν στέρνοις ἅτε μηνίσκῳ παγχρύσῳ τῷ ἐπταρίθμῳ τῶν θεοπνεύστων συνόδων ὄρω τῷ ἑαυτῆς αὐχένι μυστικῶς ἀναρτήσασαν, ἔσωθέν τε τὴν δόξαν πᾶσαν περιβεβλημένην καὶ εὐαγγελικῶς πεποικιλμένην τοῖς ἱεροῖς καὶ σεμνοῖς ἐκτυπώμασι. μὴ πορνικός τις τὸν τρόπον ταύτην μνηστεύσῃται, αἵρετικῆς ἐν αὐτῇ γονῆς ἐπισπείρων ζιζάνια καὶ τὸ κάλλος τῶν αὐτῆς γνησίων καὶ τέκνων νοθεύσειεν, μηδὲ τῷ ἡμέρῳ κωδίῳ τὴν ὑγιᾶ πίστιν ὑποκρινόμενος, τὸν ἔνδοθεν λύκον [p. 156] τῆς ἀπιστίας γυμνώσειεν καὶ πρὸς ὄρη καὶ τόπους, οὓς οὐκ ἐπισκοπεῖ κύριος, τὴν ποιίμνην

ἔξώσειεν. ἔχων οὖν τὸν τοῦ Θεοῦ ἀμνὸν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν θεὸν ἡμῶν πρὸς ποιμαντικὴν ἐπιστήμην συνέριθον καὶ βακτηρίαν τὸν αὐτοῦ σταυρὸν πρὸς ὀρθοτομίαν τὴν ποιμνὴν ἐρείδουσας, μὴ ἀποτρέπου τὴν κλῆσιν μηδὲ τὸν ἰκέσιον ἡμῶν λόγον ἐλέγξης, μή σοι πρὸς θεὸν [λεγε· Θεοῦ] μήνιμα γένηται.»

23. ὁ δὲ ταῖς βασιλέως ὑποθήκαις, οἷα βολίσιν ἐκ καρδίας πεμφθείσαις τυπεῖς τὴν διάνοιαν ἔφη· «ἀλλ' ἐμοί» φησὶν, «ὦ βασιλεῦ, ποιμνὴς ἐπιστατεῖν λογικῆς ἐκεῖνος ἄξιος καταφαίνεται, ὃ μηδὲν τῇ γῆ καὶ αὐτῷ προσφκείωται, αὐτῶν δὲ τῶν οὐρανίων ἀψίδων μηδεμιᾶς καταπτώσης σαρκικῆς ὕλης πόθος ἀπλανῆς ἐντέτηκεν ἐπιλήψεσθαι, ὃς μὴ ταῖς προφητικῶς ἀπειλουμέναις ἀραῖς κατὰ τῶν ποιμένων ἐδείχθη ὑπεύθυνος, ὃς τῇ τοῦ ἀρχιποίμενος καὶ μόνου ἀρχιερέως Χριστοῦ μιμήσει ὑπὲρ τῆς ποιμνὴς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν προήσεσθαι πρόθυμος, ὃς μὴ πρὸς τὸ θύειν καὶ ἀπολλύειν κλοπιμαίοις διδασκαλίαις διὰ τῆς παραθύρου τῇ μάνδρᾳ τῆς ἐκκλησίας ἐπέρχεται, πρὸς τὸ ζοῦν δὲ καὶ σώζειν καὶ ἐν τοῖς τῆς πίστεως σηκοῖς ἐγκισσᾶν τὰ θρέμματα μεμελέτηκεν, ὃς πρὸς πᾶν ἥθος τε καὶ βῆμα καὶ βλέμμα καὶ ἐπιτήδευμα τῶν ποιμναινομένων μερίζεται καὶ πρὸς τὴν ἐκάστου θεραπείαν ποιμαντικαῖς φροντίσι ποικίλλεται, τῇ μὲν βακτηρίᾳ τὸ πλεῖον διδοὺς ἐπαναγοῦση καὶ ὑπερειδοῦση τοῦ πτώματος, ὀλίγα δὲ τῇ ράβδῳ προσχρῶμενος ἀπλήγως πληττοῦση καὶ πάσης

ἀντιπαθείας τηρούση τὸν νοῦν ἀπαράτρωτον. πρὸς τοῦτον ἀπαράσκευος τυγχάνων ἐγὼ τὸν πόλεμον, ἑμαυτὸν καθεῖναι οὐ βούλομαι πρὸς ἀοράτους καὶ ἀδιαλλάκτους καὶ ἀδιαλείπτως παρατεταγμένους ὀπλίτας. σὰρξ ὑπάρχων ὄπλα πνευματικὰ κινεῖν οὐκ ἰκανῶμαι, ὧν, εἰ καὶ πάντοθεν ἑαυτὸν τις ὅση δύναμις ἀσφαλίσαιτο, τὴν ἔφοδον λαθεῖν οὐ δυνήσεται.»

[p. 157]

24. ὁ δὲ δὴ βασιλεὺς πρὸς αὐτὸν ὑποβλήδην ἠμείβετο· «μηδεὶς σοι πρὸς ἀφηνιασμὸν τῆς ἱερᾶς Χριστοῦ ζεύγλης ἀντιλογίας ἔστω λόγος ἢ πρόφασις· αὐτὸς γάρ, ὡς ἔφθην εἰπών, ὁ λόγος ἐπαμύνων συμποιμανεῖ καὶ συμπροθυμηθήσεται· καὶ πᾶσαν ὑμῖν πρὸς τὰ δοκοῦντα τέως δυσχερῆ παρέξει εὐμάρειαν.» πείθεται τούτοις ὁ πᾶσιν ἀεὶ τοῖς θείοις πειθαρχήσας οὐκ ἥκιστα, καὶ τὸ μὲν σχῆμα τοῦ λαϊκοῦ πρὸς τὴν τοῦ μονήρους μεταμεῖψαι ἀγγελοειδῆ πολιτείαν τὸν βασιλέα εὐθὺς παρητήσατο, τῇ ἀκριβείᾳ τὴν ἀκρίβειαν καὶ τοῖς καλῶς προδιανυσθεῖσι πόνοις ἐπιπονωτέραν προστιθεὶς τελειότητα. ὁ δὲ καὶ κατένευσε καὶ τὰ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης κεφαλῆς ἀποκάρματα ταῖς τοῦ υἱοῦ καὶ συμβασιλέως χερσίν, ὡς τῆς περικειμένης αὐτοῖς ἀλουργίδος σεμνολογήματα, ὑποδεχθῆναι σοφῶς ἐδικαίωσεν· ἔδει γὰρ τὴν ἐξ ἀκρότητος τῶν θείων ἀρετῶν τραφεῖσαν κόμην ταῖς πρώταις τῶν ἀξίων δορυφορεῖσθαι ἀκρότησι καὶ τῷ πρὸς ἀρχιερατικὴν

ἐπανιέναι μέλλοντι δόξαν τῇ ὑπερανεστηκυῖα δόξῃ λαμπρύνεσθαι. τῆς οὖν θείας ἐπ' αὐτῷ τελετῆς τοῦ μοναχοῦ προβάσης κατὰ τὸν ἱεροτελεστήν καὶ σοφὸν Διονύσιον, καὶ τῆς ἱερατικῆς κατὰ βαθμὸν καὶ τάξιν προελθούσης κατὰ τὸν ἱερὸν θεσμόν τελειώσεως, τούτοις ἤδη καὶ ἡ τῆς ἀρχιερατικῆς ἀγιαστείας ἐπηκολούθησε διακόσμησις· πηνίκα δὲ καὶ πῶς, λέξων ἔρχομαι.

25. ἡνίκα γὰρ βασιλεύς τε καὶ ἡ περὶ τὰ βασίλεια σύγκλητος ἐν τῷ μεγίστῳ νεῷ παρῆν τὰ τῆς φρικτῆς ἀναστάσεως ἐπιτελέσοντες ὄργια, ἡνίκα τὸν ἱερὸν κῶρον ἐκεῖνον ἡ χρυσήλιος φωτοχυσία δαψιλῶς σελαγίζουσα τῆς ἐλπίζομένης ἀδιαδόχου λαμπρότητος τὰς μαρμαρυγὰς ὑπεκέρυττεν, ἡνίκα πᾶς ὁ τῆς ἐκκλησίας λευχειμονῶν συνέρρεεν ὄμιλος· τότε δὴ τότε τὸν τῆς πίστεως ὑπ' αὐτοῦ προταγέντα καὶ διομολογηθέντα καρδία καὶ στόματι, εἶτά τε καὶ τῷ κατ' αὐτὸν κλήρῳ προσφωνηθέντα θεῖον τόμον χερσὶν ἐπειλημμένος ἐπὶ τὴν θείαν

[p. 158] χειροθεσίαν ἴετο· τοῦτον ἀπαρέγγραπτον ἐπιβοῶμενος μάρτυρα, εἰ παρατρώσαι τι τῶν ἐν αὐτῷ σεσημασμένων, ἀλλὰ μετὰ ταύτης τῆς ἀληθινῆς καὶ εἰλικρινοῦς λατρείας ἐν τῇ φοβερᾷ καὶ ἐνδόξῳ ἐλεύσει τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν παραστῆναι· ὃν καὶ μετὰ τὴν τελεσιουργὸν ἐπ' αὐτῷ μυσταγωγίαν ἔνερθε τῆς ἱερᾶς τραπέζης ἀπεθησαύρισε καθαγιασθόμενον καὶ παρὰ Θεῷ τὸ βέβαιον εἰς

ἀποδοχὴν κληρωσόμενον. τῆς οὖν ἱερᾶς τελετῆς ἐπιπνοία θεία τὴν περαιώσιν εἰληφυίας, ὁ λαὸς τὴν Ἰᾷξιος ἐπὶ τῷ ἁξίῳ κατ' ἁξίαν φωνὴν τρισσῶς ὑπεκρίνατο. ἔνθεν ἐπὶ τὴν ἱερὰν τοῦ θρόνου περιωπὴν, ὡς ἐπὶ τινα σκοπιὰν ὑπερτάτην, ἦν καὶ θείαν φυλακὴν ὁ θαυμάσιος Ἀμβακοῦμ νοερῶς ὑπεμήνυεν, ἀναβὰς καὶ τῷ λαῷ παντὶ τὸ τῆς εἰρήνης ἐπιφθεγζάμενος ἀγαθὸν καὶ ἀντιλαβὼν ἐπὶ τὰ ἐξῆς τῆς θείας ἱεροθυσίας αὐτουργὸς αὐτὸς ἀπεδείκνυτο.

26. οὕτω θεός, ὁ τοῖς ταπεινοῖς ἐπιμετρῶν χάριν, ὡς ἐραστῆ καὶ αὐτῷ πνευματικῆς ἀναβάσεως τῶν τῆς ἐκκλησίας ὑψέων ἐπιλαβέσθαι οὐκ ἤκιστα κέκρικεν, ὃν κρατήσας καὶ ἁξίως τοῦ εὐαγγελίου ἐποικοδομεῖν αὐτοῖς ἐναρξάμενος, τῇ τῆς πίστεως κρηπίδι τὸ ἀσφαλὲς διετήρησεν. ἐν ἀστασιάστῳ γὰρ τὴν ἐκκλησίαν εὐρὼν καταστήματι ἐκ τοῦ προκαταλεανθῆναι τὰ τῆς αἰρέσεως σκώμματα [λεγε· κύματα] ὑπὸ τῆς, ὡς εἴρηται, πατρικῆς ὀμηγύρεως, ἐν ἀκυμάντῳ λοιπὸν γαλήνῃ καὶ αὐτὸς τὸ τῆς ἐκκλησίας διέφερεν πέλαγος, μηδεμίαν κατ' αὐτῆς αἰρετικὴν ἀντίπνοιαν ὑφορώμενος. ὅθεν ἐφ' ἑτέραν ὁδὸν αὐτὸν ὁ ζῆλος ἐκίνει κατὰ τῶν ἀπίστων τραπέσθαι καὶ ἀλλοκότων αἰρέσεων ἄρτι τότε τῆς ἑαυτῶν ἐμβροντησίας ἀπηρυθριασμένως τὰ πλήρη μύσους ἐπιτελούντων μυστήρια, Ἰουδαίους τέ φημι καὶ Φρύγας, καὶ τοὺς ἐκ τῆς τοῦ Μάνεντος τερθρείας τὸν τῆς ἀπιστίας κυκεῶνα προπίνοντας. διεξοδικώτερον

τοιγαροῦν τὰ τῆς αὐτῶν ἀτόπου θρησκείας δι' ἐγγράφου τόμου τῷ βασιλεῖ γνώριμα καταστήσας καὶ ὡς τῷ κοινῷ παντὶ γαγγραίνης δίκην λώβην παρέξοντα, εἰ ἐπὶ πλεῖον

[p. 159] συγκωρηθεῖεν πράττειν, ἃ βούλοιντο, δι' ἐντεύξεως ἐνδειξάμενος, βάλλει μὲν τὴν Ἰουδαϊκὴν κυριοκτονίαν, βάλλει δὲ καὶ τὴν τῶν Φρυγῶν τερατώδη ἐρεσχελίαν, τιτρώσκει δὲ τὴν Μανιχαϊκὴν ὀνειρώξιν, ὡς μηδὲ χειλέων ἐκτὸς τὰ ἑαυτῶν ἄγη προέρχεσθαι, ἐν ἀπορρήτῳ δὲ καὶ παραβύστῳ τὰ τῆς ἀπάτης αὐτῶν ὑπολαλεῖσθαι ληρήματα. τὸ γὰρ παρρησιάζεσθαι ὑπὸ τῆς ἐξουσίας ἀφηρημένοι εἰς τὸ μηδὲ λαθραίως τι ποιεῖν οἱ δυσσεβεῖς περιέστησαν.

27. οὕτω τῶν ἀθέσμων αἰρέσεων κατὰ μικρὸν ὑπελώφα κλυδώνιον, καὶ ἡ ὀρθοτομία τῆς ἀληθοῦς ὁμολογίας ἡμῶν εἰλικρινῶς αἰθριάζουσα σαββατισμὸν τῆ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ ὑπέγραφεν. ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ τῶν ἔξω καλῶς εἶχεν αὐτῷ, ἐπὶ τὰ ἔνδον, λέγω δὴ τὰ τῆς μοναχικῆς ἀκριβείας, τὸν νοῦν μετατίθησιν. ἄνδρες γὰρ τὸν οὐρανομήκη βίον τοῦτον ἐλόμενοι ἢ καὶ ἐλέσθαι εὐξάμενοι, προφάσει δῆθεν ἀγχιστείας ἢ καὶ τῆς ἄλλης τῶν ὀνομάτων εὐνοίας ἄγχι πη τῶν παρθενῶνων τὰ ἑαυτῶν καταπηγνύναι δεῖν ᾤθησαν ἀσκητήρια, τὴν μὲν πρόδηλον συνοίκησιν φεύγοντες, τὴν ἐκ τῶν λογισμῶν δὲ συγκατάθεσιν διαδρᾶναι παντελῶς οὐ δυνάμενοι. ἦν γὰρ αὐτοῖς πάντα κοινὰ καὶ κτήματα καὶ ὑπάρξεις, ἐναντίως ἢ τὸ περὶ τῶν

πιστευόντων πάλαι λεγόμενον. ἐκείνοις μὲν γὰρ ἐν τῷ καλῶς ἀποκτᾶσθαι τὰ ὄντα τὸ κοινὸν προτετίμητο, ἐνταῦθα δὲ τῷ τὰ πάντα κακῶς κοινοῦσθαι τὸ μὴ ἀποκτᾶσθαι καλῶς πεπραγμάτευτο· καὶ ἦν σύγχυσις τις τοῦ ὑψηλοτάτου βίου, καὶ πᾶς ὃς [λεγε· τις?] ἐν ὑποψία πορνείας τὸ τῆς παρθενίας εἶχεν ἐπάγγελμα. τοῦτο σκοπῶν ἐκείνος ὁ καθαρῶτατος νοῦς οὐδεμίαν παράτασιν χρονικὴν ὑπέμεινεν, ἢ τῷ πτώματι ἐνδεδώκε παντελεῖ περιπαρῆναι κηλίδα καὶ ἐξοκεῖλαι πρὸς ἡδυπαθείας ἐμπάθειαν. ἀλλὰ τῇ ἀποστολικῇ αὐθεντία χρησάμενος τοὺς ἐπὶ φυλακῇ ταύτης ὀρῶντας καὶ τὸν Φινεὲς ζῆλον ἐγκάρδιον ἔχοντας ἀρχιερεῖς ἀπολεξάμενος,

[p. 160] ὡς ἐπὶ δεύτερον ἐξαπέστειλε κήρυγμα, τὸ τοῦ πάθους ἐκκεντῆσαι μύσος τῷ κανονικῷ σειρομάσθῃ, καὶ στήσαι τὴν θραῦσιν διὰ τῆς παραινετικῆς ἐξιλάσεως. οἱ δὲ κατὰ πάσης τῆς οὕτω νοσοῦσης οἰκουμένης γενόμενοι καὶ τοῖς σωτηρίοις φαρμάκοις εὐκαίρως χρησάμενοι τὸ τοῦ μώλωπος δυσαλθὲς εἰς συνούλωσιν συνελάσαι κατέσπευσαν, πόρρω μὲν ἀνδρῶν τὴν γυναικωνίτιν διαίταν ἀφορίσαντες καὶ ἀφθονία τῶν ἐπιτηδείων ἐπιτειχίσαντες, ὡς ἂν μὴ τῇ τούτων ἐνδεία πιέζοιτο καὶ ἀκολασίας ὑπόμνημα δέχοιτο καὶ γένοιτο τὰ ἔσχατα χεῖρω τῆς πρώτης αὐτῶν συναλίσεως. πρὸς δὲ τὰ ἑαυτῶν ἦθη τε καὶ ἀσκητήρια, μᾶλλον δὲ πρὸς τὰ τῆς ἐκάστου ψυχῆς αἰσθητήρια τοὺς ἄνδρας ἀπέκριναν καὶ προτροπάδην φεύγειν ὡς ἐκ δήξεως ὄφεως τὴν τῶν γυναικῶν

κατέπεισαν συνδιαίτησιν, μήπως διὰ τῆς τῶν λογισμῶν θυρίδος ἢ τῶν ἡδονῶν συγκατάθεσις παρακύψασα βέλος ἐπαφήσοι καὶ τρῶσιν ψυχικὴν ἐνεργάσοιτο. οὕτω τῆς ἱερᾶς τῶν μονοτρόπων ἀγέλης οἱ τῆς σωφροσύνης κτίλοι ἐμμελῶς ἠγησάμενοι, τὰ ψυχοκερδῆ τῆς ἐργασίας αὐτῶν ἐμπορεύματα σὺν ἐπαινουμένῳ τόκῳ πρὸς τὸν ἀρχιποίμενα διεσώσαντο.

28. ἀλλὰ δὴ καὶ εἰς πᾶσαν ἦντινα οὖν καὶ πόλιν καὶ χώραν, εἰ ταυτηνὴ τὴν νόσον ἀκμάζουσαν εὑρίσκειν, καλάμῳ καὶ μέλανι τὴν θεραπείαν αὐτῆς κεραννὺς ἐπραγματεύετο. ὁποῖόν τι καὶ καθ' ἐν τῶν Ταυρικῶν κλιμάτων πεπραχὼς ἀναφαίνεται· ὁ γὰρ τὴν τότε τοῦ ἔθνους ἡγεμονίαν ἐπανηρημένος, τῷ αἴσχει τούτῳ καταποθείς, ἐπ' εἰσαγωγῇ τινος ἐταίρας τῆς ἑαυτοῦ συζύγου διάστασιν ἐμελέτησεν· ὃν ἀποσμηῆσαι τοῦ ἐπιψόγου μολύσματος ἔργον θέμενος, γραφικαῖς ὑποθήκαις τε καὶ ἀπειλαῖς κατὰ πρόσωπον αὐτῷ τὴν ἀμαρτίαν παρέστησεν, καὶ ὡς εἰ μὴ βούλοιο ταύτης ἀποσχέσθαι ἐκείναις ὑπόδικος ἐνδίκως γενήσοιτο. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω πη ἔσχεν.

29. ἐπειδὴ δὲ τὸ εἰλικρινὲς τῆς ἑαυτοῦ ὀρθοτόμου πίστεως

[p. 161] τοῖς τῶν πατέρων ὅροις ἀκριβοῦν κατηπείγετο, τῷ τε κανονικῷ καὶ ἀρχαϊκῷ ἔθει ἀκολούθως ἐπόμενος, τῷ τοῖς ἀποστολικοῖς θρόνοις τὰ περὶ τὴν πίστιν ἀνακοινοῦσθαι κελεύοντι, ταύτην

συνοδικοῖς ἐνσημηνάμενος καὶ πιστωσάμενος γράμμασι πρὸς τὸν τηνικαῦτα τῆς Ῥωμαίων πάπαν ἐκπέπομφε Λέοντα, στηλίτευμα μὲν τῶν ἑτεροδόξων οὖσαν αἱρέσεων, στήλην δὲ τῆς ὀρθοδόξου ὑπάρχουσαν πίστεως. καὶ εἶ τῷ φίλον τῆς τοῦ λόγου δυνάμεως τοῦ ἀνδρὸς πείραν λαβεῖν, ἐντευξάσθω ταύτης, καὶ εἴσεται τὸ περὶ τὰ θεῖα δόγματα τούτου δαψιλές τε καὶ καίριον. ταῦτα καὶ ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος ἠγάσατο Λέων, καὶ ἀσμενέστατα δεξάμενος καὶ περιπτυσάμενος σὺν τοῖς κορυφαίοις Πέτρου δόγμασιν ἀνεκήρυξε τρανότατα. τὸ γὰρ τῆς ὁμοουσίου τριάδος συμφυές καὶ ὁμότιμον οὕτως ἐν αὐτοῖς ἀνεῖπε λευκότατα, ὡς τῇ τῶν ἐν θεολογίᾳ τὸ κράτος ἐχόντων ἀκριβείᾳ μηδὲν ἀπολείπεσθαι. τὴν τε τοῦ ἐνὸς τῆς ἁγίας τριάδος ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων φανέρωσιν ἐκ τῆς πανάγνου καὶ ἀμώμου παρθένου καὶ θεοτόκου Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν οὕτω διεσάφησέ τε καὶ ἀνεκήρυξε, ταῖς οἰκουμενικαῖς συνόδοις ἐπόμενος, ὡς μηδὲν τῶν εἰς λατρείας ἠκόντων σεβασμιότητα ὑπάρχειν ἀνήκοον. τὰς τε πρὸς θεὸν ἐντεύξεις καὶ πρεσβείας τῆς τε σεμνῆς θεομήτορος, τῶν τε οὐρανίων δυνάμεων, ἀποστόλων, προφητῶν, κλεινῶν τε μαρτύρων καὶ πάντων ὁσίων καὶ δικαίων καὶ τὰ τούτων προσκυνητὰ λείψανα τοὺς τε ἱεροὺς αὐτῶν χαρακτῆρας ἐπὶ τοσοῦτῳ τιμῆς ἀξίους ἀπέφηνεν, ὅσῳ δίκαιον ἦν τοὺς οὕτω βιώσαντας καὶ οὕτω παρὰ Θεῷ θαυμαστωθέντας καὶ τιμᾶσθαι καὶ μεγαλύνεσθαι. οὕτω τὸ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ μόνῳ

λατρεύειν Θεῷ τῷ ἀληθινῷ προσκυνητῇ ἀραρότως κατώρθωτο, οὕτω τὸ περὶ τὴν ὑγιᾶ θρησκείαν αὐτῷ διειδέστατον πόμα κεκέραστο, οὐ καθὰ τισι κεραποικιλλόμενον [λεγε· τι σίκερα ποικιλλόμενον], ταῖς δὲ θεοπαραδότοις ὑποτυπώσεσι κεραννύμενον καὶ

[p. 162] πᾶσαν ἀνατροπὴν αἰρέσεως θολερᾶς τῷ πλησίον βλαστάνουσαν ἐξιώμενον. ἄρ' οὖν ὁμολογία μόνη ψιλῇ τὸ τῆς ἀληθοῦς πίστεως ὁ μέγας οὗτος διειδάνου κεφάλαιον οὐκὶ δὲ καὶ ζήλος τῆς ὁμολογίας προσῆν ἢ τοῦτο μὲν ἀναμφίλεκτον, κινδύνων δὲ ταύτην χωρὶς διεσώσατο ἢ τούτοις ὡς ἀδάμας ἐστόμωτο, ὑποστολῇ δὲ τοῦ λέγειν τὸ μὴ εὐδοκεῖσθαι παρὰ Θεῷ προτετίμηκεν οὐ μὲν οὖν, ἀλλὰ σὺν ὁμολογία καὶ ζήλῳ καὶ κινδύνοις λόγος αὐτῷ βιωφελὴς μαχαίρας τομώτερος ταῖς φρεσὶν ἀπηώρητο, τῶν τὰ θεῖα τυραννεῖν ἠρημένων ἐκκόπτων ἐπιεικῶς τὰ φρονήματα.

30. ταῦτα σκοπῶν ὁ τοῖς καλοῖς ἀεὶ βασκαίνων ἀντίπαλος, ὁ τοῖς καθεστῶσι ζάλην ἐπινοῶν πολυκλύδωνα, ὁ τῆς γαλήνης καὶ τῆς εἰρήνης εὐσταθείᾳ ἔχθραν ἐπιμετρῶν ἀκατάλλακτον, ὁ τῷ τῆς πίστεως ἀρραγεῖ χιτῶνι παρυφαίνων τὰ τῶν αἰρέσεων ὑπόσαθρα ῥάκια, οὐκ ἐβουλήθη τὸ ἠρεμαῖον τῆς ἐκκλησίας καὶ βασιλείας ἐν ἀταραξία καθορᾶν ἰθυνόμενον, ἀλλ' ἀταξίαν ἐπινοήσας τῷ ἑαυτοῦ θράσει ἀντίρροπον, ἀκήρυκτον κατ' ἄμφω κεκίνηκεν

πόλεμον· οὐ βέλη χαλκεύσας ἠκονημένα καὶ φάσγανα, ὡς τοῖς ἀντιπατομένοις ἔθος πρὸς σώματα, γλώσσας δὲ πονηρὰ μελετᾶν εἰδυίας τῇ τῆς αὐτοῦ κακίας ἀκόνη παραθήξας πρὸς ψυχικῶν κινδύνων παράταξιν διανίστησι, βασιλέα μὲν ἄρτι τῇ τυραννίδι γαυρούμενον εἰσποιησάμενος Λέοντα· Λέοντα τὸν τῇ ποικιλίᾳ τῆς ἀσεβείας φανέντα πολυειδῆ χαμαιλέοντα, τὸν ἐξ αὐτῆς ἀναρρήσεως ἀποβαλόντα τὸν λογισμὸν, <τὸν> τοὺς βελτίονας πρὸς τὸ τῆς δυσσεβείας μεταταξάμενον φρόνημα, τὸν ὅσον ἐπὶ τῷ γένει τὸν παλαιὸν Ἰσραὴλ ἐπὶ Μωϋσέως ἐκθλίψαντα νυνὶ δὲ Ἀμαληκιτῶν δεινότερα τῷ νέῳ Ἰσραὴλ ἐνδειξάμενον, τὸν τοῦ Σενναχηρείμ ὀμότερον καὶ Ῥαψάκου βδελυρώτερον καὶ Ναβουζαρδάν τοῦ γαστριδούλου αἰσχροτέρον.

31. ὃς κατὰ τοῦ τετιμηκότος αὐτοκράτορος (καὶ γὰρ ὑπ’

[p. 163] αὐτοῦ δημαγωγὸς τοῦ πρώτου καταλόγου τῆς στρατιωτικῆς τῶν λεγομένων θεμάτων καθίστατο φάλαγγος), εἰς οὐδὲν τὴν τιμὴν καὶ τὸν τιμήσαντα θέμενος πρὸς τυραννίδος ἐξέπεσεν ὄλισθον. πρὸς γὰρ τοὺς ἐπὶ Θράκην Οὔννους πολλὴν <εἰς?> τὰ ἐκείνη πολίσματα τὴν βλάβην εἰσφέροντας πόλεμος τῷ βασιλεῖ συγκεκρότητο, ἐν ᾧ τῆς ἥττης Λέων πρωτεργάτης γενόμενος παντὶ τῷ στρατοπέδῳ τὴν μετ’ αἰσχύνης φυγὴν ἐμαιεύσατο. ὅθεν τὸν μὲν βασιλέα ἢ πόλις εἶχε μηδὲν τῶν ἐκ τῆς νίκης καλῶν ἀπονάμενον· αὐτὸς δὲ λόγοις ἀνταρσίας τὸν λαὸν ὑποφθείρας καὶ

κεναῖς ἐλπίσιν ὑποσυλήσας καὶ ὑφελόμενος διὰ τυραννίδος ὑπέδου τὸ τῆς βασιλείας ἀξίωμα. μεθ' οὗ τάχει πολλῶ τὴν βασιλίδα καταλαβὼν καὶ εἴσω τειχῶν (ὡς μὴ ὄφελεν) ὁ τάλας γενόμενος, ταῖς ἐξ ἔθους τιμαῖς διὰ τῆς λεωφόρου πρὸς τὴν βασιλείον αὐλὴν προεπέμπετο, καὶ τὸν μὲν πρὸ αὐτοῦ τῆς ἀξίας ἀπέπαυσεν ἄνδρα τῷ ἀπλοϊκῷ τῆς ἀκακίας ὑπὲρ τὴν πορφυρίδα κοσμούμενον· ὃς ἠνίκα τὸν ἀγνώμονα Λέοντα ἐπωρούμενον ἤσθετο καὶ κατὰ τῆς ἀρχῆς λεόντειον βρέμοντα, τὴν τῆς βασιλείας ἐσθῆτα περιρρηζάμενος καὶ τὴν κόμην ἀποθριζάμενος μελανείμων ἀντὶ χρυσείμονος γίνεται καὶ τῷ ἱερῷ περιβόλῳ σὺν γυναικὶ καὶ τέκνοις φέρων ἑαυτὸν ἐγκαθείργνυσι. τοῦτο τὸν Λέοντα ὄψε καὶ μόλις ἐπέκλινε τοῦ μὴ κατ' αὐτὸν χωρῆσαι ὠμότατα· ὑπερορία δὲ θᾶπτον ἢ λόγος παραπεμψάμενος αὐτὸς διὰ σπουδῆς εἶχε τῇ κεφαλῇ τὸ βασιλείον περιθεῖναι διάδημα.

32. ταύτης οὖν τῆς συμφορᾶς ὁ θεοφόρος Νικηφόρος αἰσθόμενος καὶ τὸ πολὺγνωμον καὶ πολυκλινὲς τοῦ ἀνδρὸς ἐννοούμενος ταῖς ἐξ ἔθους ἐγγράφοις τῆς πίστεως ὑπαγαγεῖν αὐτὸν ὁμολογίαις ἐσκόπει· καὶ δὴ τόμον συντάξας τὸ τῆς ἀμωμήτου λατρείας ἡμῶν περιέχοντα σύμβολον ὑποσημήνασθαι χερσὶν οἰκείαις διὰ τινῶν ἀρχιερέων τὸν βασιλέα προέτρεπεν. ὁ δὲ μάλιστα μὲν τοῖς λεγομένοις κατένευεν, ὑπερετίθετο δὲ τοῦτο ποιεῖν, μέχρις ἂν ἢ τοῦ διαδήματος ἐπ'

[p. 164] αὐτὸν ἀναβαίη τιμή, ἐπὶ δὲ τύχοι ταύτης, τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ζυγοῖς ἑαυτὸν ὑποκλίνειν ἔτοιμον εἶναι. ὁ δὲ γε τῷ τῆς συνειδήσεως κέντρῳ καὶ ζόφῳ νυπτόμενος, καὶ τούτοις οἷα μέλανι καὶ καλάμῳ κακῶς ἀποχρώμενος, ἐν τῷ τῆς αἰρέσεως καὶ πρὸ τοῦ διαδήματος καθυπέγραφε πίνακι, ὅλον ἑαυτὸν ἐμπαρέχων τοῖς ἄγουσι δαίμοσιν, ἢ τοῖς πρὸς σωτηρίαν ὀδηγεῖν ἐσπουδακόσι πατράσι πειθόμενος.

33. ἦκεν οὖν ἐπὶ τὸ τῆς Σοφίας ἱερὸν ἀναληψόμενος τὸ διάδημα. τότε δὴ τότε αὐτουργῶ τῆς ἀναρρήσεως τῷ μεγάλῳ ἀρχιερεῖ τυγχάνειν μέλλοντι ὁ τὰ ἔμπροσθεν ποιῶν βλέπει ἀκοίμητος ὀφθαλμὸς καὶ τὰ κατ' αὐτὸν τῷ δικαίῳ τεκμήρασθαι καλῶς ἐδικαίωσεν. ἐδόκει γὰρ ὁ ἅγιος μετὰ τὴν τῆς εὐχῆς ἐπίκλησιν καὶ τὴν τοῦ στεφάνου ἀνάληψιν, ἠνίκα ψαύειν τῆς κορυφῆς τοῦ τελουμένου καιρὸς ἦν, ὡς εἰς ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἐρεῖσαι τὴν χεῖρα καὶ οὕτως τὸν στέφανον ἐπαφεῖναι, ὥστε καὶ ὀδύνης ἐπαισθάνεσθαι διωμολόγει τρανότατα. τὴν γὰρ ὅσον οὐκ ἤδη ἄθεσμον αὐτοῦ κατὰ τῆς ἐκκλησίας τραχύτητα προσρήγνυσθαι μέλλουσαν ἢ ἀκανθοπλήξ ἐκείνη κορυφή τῆ τοῦ ἁγίου ἐπαφῆ προμαντεύεται.

34. ἀλλ' ὄχετο τὴν κάραν τῷ βασιλείῳ στεφάνῳ δεσμούμενος, ἐν ᾗ καὶ τὴν ἐσχάτην ὑπέδου ἐνδίκως πληγὴν, ἐπεὶ τῶν ἐνδίκων ὑπερόπτης γεγένητο. δευτέρᾳ τοίνυν τῆς βασιλείας ἡμέρᾳ καὶ αὖθις ὁ

θεοφόρος τῷ τῆς ὀρθοδοξίας τόμῳ τὸν ἀρτιφανῆ
 βασιλέα κατήπειγεν ἐνσημῆνασθαι, ὁ δὲ κραταιῶς
 ἀπηρνεῖτο. τῷ γὰρ ψεύδει τὴν πορφυρίδα χρώσας καὶ
 τὸ Πρωτέως προσωπεῖον ἐμμαζάμενος
 ἄλλοπρόσαλλος τοῖς ἐντευξομένοις ἐφαίνετο. ὃ τῆς
 δεισιδαίμονος ἐκείνης ψυχῆς, δι' ἧς ἢ τῆς πίστεως
 δονεῖται κρηπίς. ὃ τῆς ἀκαθέκτου περιπλανήσεως τῶν
 ἐκείνου φρενῶν, ὑφ' ὧν τὸ τῆς ὀρθῆς ὁμολογίας
 παραλελόγισται φρόνημα. ὃ τῆς τοῦ ψεύδους
 πολυσχιδοῦς ἐμπλοκῆς, δι' ἧς τὸ τῶν ὀρθῶν δογμάτων
 ἀποϊκίλον συμποδίζεται. οὐ γὰρ πρὸς ἀντιπάλους, οὐ
 πρὸς ἐχθροὺς τηνικάδε τῇ πόλει περιθέντας
 χαράκωμα ὁ πρῶτος ἀγὼν αὐτῷ
 [p. 165] γίνεται, κατ' αὐτοῦ δὲ τοῦ τὰς ἡνίας τῆς
 ἐξουσίας, οἷς <θεὸς?> οἶδε κρίμασι, δόντος τὴν
 παράταξιν ἐγχειρίζεται. τῶν γὰρ ἐχθρῶν, ὡς φθάσας
 εἶπον, οὐδὲν ἢ ὀλίγα φροντίσας, ὡς οὐ συμμίξαι ἢ
 ἀντωπῆσαι πρὸς τούτους ἰκανωμένος διὰ τὴν πρόσθεν
 τῆς ἥττης αὐτουργηθεῖσαν παρ' αὐτοῦ μηχανορράφον
 ἐπίνοϊαν, κατὰ τοῦ παμβασιλέως ἐχώρει τῶν ὄλων,
 πάντα κάλων καὶ κύβον ἐπανατείνων περιαιρεθῆναι
 τὸ αὐτοῦ τῆς ἐκκλησίας εἰκόνισμα. δέον γὰρ τὸ
 αἰδέσιμον εὐλαβηθῆναι τοῦ πράγματος, δέον τὸ τῆς
 παραδόσεως Ὠγύγιον ἐνστερνίσασθαι σέβας, δέον τῆς
 οὕτω θεοσιβοῦς ὁδοῦ ἐφ' ἧς τὰ τῶν ἁγίων ἴκνη
 προώδευσαν ἐπιμετρήσαι τὸ βέβαιον, δέον
 ἐκπλαγῆναι τοῦ θεοφόρου ποιμένος τὴν ἐνστασιν· ὁ δὲ
 τῆς μανίας τὸν ὄφιν ὑπερεΐδεν, καὶ κατωθεὶς τὴν

φρένα τῷ δολίῳ φρονήματι, εἶχετο τοῦ βουλήματος. πάντα μὲν λόγον παλαιῶν ὡς ὁ δοῦλος ἐκεῖνος Ἰεροβοὰμ καὶ βουλήν συνετῶν ἐξ αὐτῆς ἐντεύξεως τὸ χρήσιμον φέρουσιν ἀπώσαμενος, ἐπὶ δὲ νεωτέρων λογύδρια καὶ γραῖδων μυθάρια, οὐκ ἄνωθεν, ἀπὸ γῆς δὲ φθεγγομένων ἐτράπετο, χρόνων μήκη καὶ νίκας ἐπιμετροῦντα, εἰ τῇ ἀρχαίᾳ καταστάσει τὴν ἀσέβειαν ἐξεμέσειεν.

35. ἄγεται τοίνυν ἐφ' ἑαυτῷ μέρος ὅσον ὑποπτῶσει κανονικῇ τῆς ἱερᾶς λειτουργίας ἀνείργετο, ὅσον καὶ μὴ βουλόμενον ταῖς ὑπαγωγαῖς τῆς βίας ἐκάμπτετο, οἷς καὶ τόπον εἴσω τῶν βασιλείων ἀποκληρώσας καὶ τὸ πρὸς τρυφήν συῶν δίκην ἀποτάξας αὐτοῖς σιτηρέσιον, νέαν πίστιν συντάττειν ὁ νεόφρων ἀποστάτης ἐκέλευσεν. οἱ δὲ τῷ βασιλείῳ θράσει ὡς ὁ μυθικὸς ἐκεῖνος Αἰγαίων γαυρούμενοι, σχεδὸν κατὰ πάσης ἐκκλησίας ὠμότατα θέοντες, βίβλους ἀνηρεύνων, τὰς δὲ ἀφήρουν, καὶ τὰς μὲν κατ' εἰδώλων ἔστεργον ὡς συνηγορούσας αὐτῶν τῷ φρονήματι, τὰς δὲ ὑπὲρ εἰκόνων ἐπίμπρων ὡς ἐλεγχούσας αὐτῶν τὰ μυθεύματα.

36. εἰσκαλεῖται δὲ καὶ τῶν ἐπισκόπων τοὺς πλείονας τῷ [p. 166] νεωτεροποιῶ τούτῳ συνηγορήσοντας σκέμματι· οἵτινες, ἥνικα τοῖς ἀντιπέραν ἐπινείοις τοῦ Βυζαντίου προσήγγιζον, οὐκ ἐκουσιότητι κατὰ τὸ

κρατήσαν ἔθος πρὸς τὸν ἀρχιποίμενα στέλλοντες ὡς αὐτὸν διεπορθμεύοντο· τὴν βασιλικὴν δὲ ῥοπὴν ἀντιστατοῦσαν ὑπαντιάζοντες καὶ βία δεσμούμενοι, πρὸς τὰς Ἐχέτου καὶ Φαλάριδος ποινὰς παρεπέμποντο· καὶ εἰ μὲν τὸ δοκοῦν ἐκείνοις ἐτίθεντο, λύσις τῶν δεινῶν ἐπηκολούθει καὶ ἄνεσις· εἰ δὲ τις τῷ τῆς ἀληθείας κέντρῳ νυττόμενος πρὸς τὴν ἀσέβειαν ποσῶς ἀπεμάχετο, εἰρκταῖς καὶ λιμοῖς καὶ χθονίοις κατεκρίνετο δείμασιν, οὐδὲν τῶν τῆς Ἐμπούσης ἀνεκτότερον φαντασμάτων ὑπάρχοντα. οὕτω {τὸ} τοῦ δευτέρου Καϊάφα συνίστη τὸ βουλευτήριον, οὕτω τῆς Ἰαννοῦ καὶ Ἰαμβροῦ μεγαλορρημοσύνης κατὰ τοῦ νέου Μωϋσέως ἐπιτετήδευτο τὸ ἀγώνισμα, οὕτως ὁ τῆς ἱερωσύνης ἀστὴρ καὶ τῆς οἰκουμένης Νικηφόρος πατὴρ ὑπὸ τῶν τοῦ σκότους εὐρετῶν καὶ τοῦ Ἀντιχρίστου προστατῶν καὶ προδρόμων ἠθέτητο. τῷ γὰρ διδασκάλῳ σιγὴν ἀπειλήσαντες τοῖς μηδὲ μαθητῶν βαθμὸν εἰληχόσι τὸ διδάσκειν ἐπὶ ἐκκλησίαις προτρέπουσι· καὶ τὸν τοῦ λόγου χρυσόρρειθρον ποταμὸν κατὰ λόγον κωλύουσι φέρεσθαι, τοῖς δὲ βόθρον ἑαυτοῖς ἀπωλείας ὀρύξασιν καὶ ὕδωρ σοφίας οὐκ ἔχουσιν ἐπιστημονικῶς τὴν ἐκκλησίαν ἄγειν οὐ φρίττουσι· τὸν ἀρχιερέα τῆς ἱεραῖς ἔχεσθαι τραπέζης ἀπείργουσι, καὶ οἷς μηδὲ εἰς οἶκον εἰσιέναι θεοῦ θεμιτὸν τὰ τῶν ἁγίων ἐγχειρίζουσιν ἄδυτα· τοὺς τῆς ἐκκλησίας σύλους ἢ δοκοῦσι σαλεύουσι, καὶ ἀντερείδουσιν τοῖς ἀνεμιαίοις καὶ ἀστάτοις αὐτῶν ταύτην ἀύχοῦσι ληρήμασι.

37. ταῦτα ὁ τοῦ θεοῦ θεράπων Νικηφόρος θεώμενος, πᾶσαν ἱκετηρίας ἰδέαν πρὸς θεὸν ἐπενόει, ἀντιβολῶν καὶ πρὸς συμμαχίαν καλῶν τῇ μὲν ἐκκλησίᾳ διασώσασθαι τὸ ἀμώμητον, καὶ τὸ τοῦ ποιμνίου ἀκίβδηλον μὴ χρανθῆναι τοῖς [p. 167] τῆς ἑτεροδοξίας μιανοῖς ἀλιογήμασι. διὰ τοῦτο πρὸς ἑαυτὸν πάντας εἶλκεν, ἐνουθέτει, παρεκάλει τῇ ζύμῃ μὴ συμφύρεσθαι τῶν αἵρετιζόντων, ἀπέτρεπεν ὡς ἰὸν καὶ ὡς κύημα ἐχιδνῶν τὰ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν ἀλλόφυλα προφεύγειν ἀμβλώματα. «οὐ γάρ» ἔλεγε «σωματικὸν ἐπάγουσι μώλωπα φαρμάκοις ἰατρικῆς [λεγε· ἰατρικοῖς?] ὑπείκειν δυνάμενον· τοῖς τῆς ψυχῆς δὲ μυχοῖς ἐνιῆσι τὸν κίνδυνον, τὴν ἐξ ἐπιπολῆς ἀναινόμενα μότωσιν. μὴ τοίνυν ἐνδῶμεν τῇ τοῦ καιροῦ ῥοπῇ μηδὲ τῇ τοῦ κράτους φορᾷ· εἰ γὰρ καὶ βασιλέα καὶ πολὺ σμῆνος σὺν αὐτῷ κακοφρόνων ἢ αἵρεσις ἐπισύρεται, ἀλλ' εἰς οὐδὲν αὐτοῖς ἢ ἰσχὺς ἀποβήσεται, οὐδὲ εἰς ἐκκλησίαν θεοῦ λογισθήσεται. οὐ γὰρ ἐπὶ πλήθει θεὸς εὐδοκεῖ, ἀλλ' ἐφ' ἐνὶ φοβουμένῳ καὶ τρέμοντι τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐπισκοπεῖ, καὶ ὅλην ἐκκλησίαν τὸν ἕνα σαφῶς ἀποδείκνυσι. τούτου διὰ προσευχῆς ἰλεωσώμεθα τὴν εὐμένειαν· τοῦτον παννύχῳ στάσει δυσωπήσαντες ἐκμειλιζώμεθα· τοῦτον αἰτήσωμεν μὴ παθεῖν ἡμᾶς ὅσα σπεύδουσι καθ' ἡμῶν οἱ διώκοντες.» ταῦτα ἔλεγε καὶ πάντας εἶχε τὸ ἱερὸν τὴν πάννουχον ἐπιτελέσοντας σύναξιν.

38. καὶ ἐπεὶ βασιλεῖ κατάφωρα τὰ τῆς ὑμνωδίας ἐγένετο, δέος αὐτὸν καὶ δειλία συνεῖχε, μὴ τι ἄρα καὶ νεωτερισθεῖη κατ' αὐτοῦ, αἰδοῖ τῇ πρὸς τὸν ἀρχιερέα καὶ σχέσει κινούμενον. περὶ οὖν ᾧδὰς ἀλεκτρυόνων στέλλει πρὸς τὸ ἱερὸν δυσπαθῶν καὶ ἀγανακτῶν, ἐπίκλημα περὶ τούτου φέρων τῷ ἀρχιποιμένι ὡς ταραχῆς αἰτίῳ τυγχάνοντι. «οὐ γὰρ ἔδει» φησὶ «βασιλέως πρὸς εἰρήνην τὸ πᾶν συνελαύνοντος, διάστασιν μελετᾶν καὶ διχόνοϊαν καὶ τῆς εἰρήνης κατεύχεσθαι, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ παρὰ γνώμην τῷ βασιλεῖ πράσσοντες πεφώρασθε, ἐπιλαβούσης λοιπὸν ἡμέρας τὴν πρὸς τὰ βασίλεια ποιῆσθε πορείαν, ὡς ἂν καὶ αὐτὸς τὰ περὶ τούτων διαγνοίῃ σαφέστερον.» ἐπειδὴ δὲ τὸ πλῆθος τῆς ἀγγελίας ἐπήσθοντο, προθυμίαν ἀκοῆς ἐπεδείξαντο κρείσσονα. οὐ γὰρ ἦν οὐδεὶς, ὃς οὐ δάκρυον ἐκ καρδίας ἐξεκαλεῖτο ἰκέσιον, καὶ τὸν ἔφορον

[p. 168] τῶν πάντων κριτὴν ἐβιάζετο διαιτῆσαι καὶ τηρῆσαι τῇ καθολικῇ πίστει τὸ δίκαιον. τέλος γοῦν τῆς εὐχῆς λαβούσης ἐκκλησιάσας τὸν ἱερὸν ὁ πανίερος σύλλογον καὶ καταστάς εἰς μέσους, ἔλεξεν ᾧδε.

39. «ἔδει μὲν, ᾧ θεόλεκτον ἄθροισμα, μηδὲ ἐν ὄνειράτων ὄψει τὴν ἐκκλησίαν ὁρᾶν, ἐν οἷς ἐστὶ σήμερον, καὶ οἷα τὰ κατ' αὐτῆς δεινὰ μελετώμενα, ὅτι ἐκ φαιδρότητος τὸ κατηφές ἐπενδύεται, ὅτι ἐκ βαθείας εἰρήνης πρὸς στάσεις ἐπείγεται, ὅτι πάντα

ἐκουσιότητι τελεία ποιμαίνουσα, ἀκούσιον ἀρπαγὴν τῶν ποιμαινομένων ὑφίσταται, ὅτι πᾶσι ὁμογνωμονεῖν ἐπιτρέπουσα, διαφόροις δόξαις διίσταται, ἦν ὁ Χριστὸς τῷ ἰδίῳ περιεποιήσατο αἵματι, ἦν παντὸς μύσους καὶ κηλίδος τετήρηκεν ἄμωμον, ἦν ἀποστόλοις καὶ προφήταις καὶ μάρτυσι καὶ πᾶσι δικαίων πνεύμασι περιστοιχήσας τετειχισμένην ἔδειξεν ὡς παράδεισον. νυνὶ δὲ ταῦτα βλέπομεν πάσχουσαν, ὑπὸ τῶν τὸ δοκεῖν ἐχόντων ἡμέτερον, τὸ δὲ εἶναι καὶ λίαν ἀλλότριον, ὅσα καὶ παρ' ἐχθρῶν παθεῖν ἀπευχόμεθα. σήμερον γὰρ τῇ τοῦ Χριστοῦ εἰκόνι συνατιμοῦται καὶ τὸ ἀρχέτυπον, εἶγε ἢ τῆς εἰκόνης τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει, σήμερον ἢ ἀνέκαθεν τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ λόγου καὶ γράμματος συντηρηθεῖσα παράδοσις ἐκκοπὴν καὶ παῦλαν ὅσον ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς τῆς ἀληθείας λαμβάνει καὶ παράδοσιν ἣν οὐκ ἤκουσεν ἐνωτίζεται. ἀλλὰ μὴ <δεῖ> καταπίπτειν ταῖς ἐκείνων ἀπειλαῖς μηδὲ ὑποχαλᾶν τὴν προθυμίαν, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ διανίστασθαι, ὅσον μετὰ συμμαχίας ὁ πόλεμος· εἰκόνα γὰρ οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ τοῖς φιλοπονοῦσι τῶν ποταμῶν τοὺς ῥαγδαίους ἐναντίως τῷ ῥεύματι διανήξασθαι. ἐκεῖνοι γὰρ ἐπὶ τὰ πρόσω χωρεῖν ἀμιλλώμενοι τῷ ποταμῷ καὶ μὴ θέλοντες συναπέρχονται· οὗτοι τε μυρία κατ' αὐτῆς φλυαρήσαντες ἐκείνη καὶ ἄκοντές εἰσιν ὁμογνώμονες. ἀκαταγώνιστον γὰρ πρᾶγμα καὶ πάντα δυνάμενον ἢ ἀλήθεια καὶ [p. 169] μεγάλην τὴν ῥοπὴν ἐφ' ἑκάτερα χαριζόμενον.

οἶδε στεφανοῦν ἐν ἑκάστῳ τιμώμενον, οἶδε χειροῦσθαι πανταχοῦ πολεμούμενον. μετὰ ταύτης καὶ ὁ ἄνοπλος ἄτρωτος, ἄνευ δὲ ταύτης καὶ ὁ ὀπλίτης εὐάλωτος. μάρτυρες δὲ τῶν εἰρημένων οἱ πρὸς οὓς ἡμῖν ὁ λόγος· οὐδὲν γὰρ τῆς ἀληθείας φροντίσαι σπουδάζοντες καὶ αὐτοῖς τοῖς τὰ στοιχεῖα παιδευομένοις γέγονασι παίγνια, αὐτοὶ ἑαυτοῖς πρὸς ἀντιλογία ἀρκοῦντες καὶ τῶν οἰκείων κατὰ τοὺς μαινομένους σαρκῶν ἐμφορούμενοι.»

40. τοιαῦτα τοίνυν ἐπιτροχάδην ἀγορεύσας καὶ τὸ ἱερὸν ῥάκος ἐπὶ τῶν ὤμων περιθεῖς τὴν βασιλέως αὐλὴν σὺν παντὶ τῷ τῆς ἐκκλησίας καταλαμβάνει πληρώματι· ὃν οὐχ ὡς εἰώθει χειρὶ καὶ ἀσπασμῷ βασιλεὺς προσεδέχετο, τεκμηρίοις οὓσιν εἰλικρινοῦς διαθέσεως, ἀλλὰ διάστροφόν τι καὶ μανικὸν ὑποβλέψας προηγεῖτο καὶ τῆς βασιλείου καθέδρας ἐπείληπτο, τῷ δὲ δικαίῳ τόπον ἐδίδου τὰ δευτερεῖα τῆς καθέδρας ἐπέχοντα. ἃ δὲ βασιλεῖ μόνος τότε μόνῳ διείλεκται καὶ ταῖς ἐκ τῶν θείων γραφῶν νιφάσι κατέκλυσε καιροῦ καλοῦντος ἤδη λελέξεται. καὶ γὰρ αἰρήσειν τὸν ἅγιον ᾧετο τὸ πεπολιορκημένον ἐκεῖνο ὑπὸ ἀσέβειαν ἀνδράριον, εἰ μόνῳ προσβάλοι συμμαχίας καὶ ὄπλων ἐστερημένῳ. ἄρχεται τοίνυν, ὡς ἐκ κατωτάτου βυθοῦ τοῦ θυμοῦ τὸν νοῦν ὑπεκκαίοντος, λέγειν τοιάδε· «τίς, ὃ οὗτος, ἢ παρ' ὑμῶν τεκταινομένη διχόνοια, μᾶλλον δὲ κατὰ τῆς βασιλείας νεανικὴ ἐπισύστασις ὃ γὰρ τοῦ ἡμετέρου

κράτους ἐκτὸς συνάγειν καὶ ἕτεροδιδασκαλεῖν καὶ κατεντεύξεις πρὸς τὸ κρεῖττον ἐπινοεῖν πειρώμενος οὐδὲν ἢ κατὰ τῆς κοινῆς σωτηρίας ἑαυτὸν ἐπαφήσιν. εἰ μὲν γὰρ ἐπ' ἀναιρέσει τῶν ὀρθῶν δογμάτων τὸ ἡμέτερον κράτος ποιεῖν τι προηρεῖτο καὶ τὴν τούτων διασαλεύειν ἐπειρᾶτο, ὡς ὑμεῖς φατε, παλαιότητα, εἶχεν ἂν τις καὶ καιρὸν καὶ τρόπον μομφαῖς ἡμᾶς περιαντλεῖν καὶ ἕτεροδοξίας εἰσφέρειν ἐπίκλημα· ἐπεὶ δὲ τῆς τούτων ὀρθοτομίας ἐρῶμεν, καὶ πᾶσαν διχόνοϊαν ἐκτρέπεσθαι προαιρούμεθα, καὶ ὁμογνωμονεῖν ἐπὶ τῇ πίστει

[p. 170] πάντας βουλοίμεθα, τί ἀδικεῖν ἐν τούτῳ φαινοίμεθα, τὸ εἰρηναῖον τῇ ἐκκλησίᾳ πρυτανεύειν ἐθέλοντες οὐκ οἶσθα, ὡς οὐκ εὐαρίθμητον μέρος διενοχλύει καὶ τῆς ἐκκλησίας διίσταται τῆς τῶν εἰκόνων ἕνεκεν γραφῆς τε καὶ στάσεως, ῥήσεων γραφικῶν περὶ τῆς τούτων ἀποτροπῆς ἐπικομιζόμενον διατάγματα ὧν ἀδιερεύνητα εἰ παροφθείη τὰ προτεινόμενα, οὐδὲν κωλύει μὴ τὸ τῆς πίστεως σύμφωνον εἰς διαιρέσεις λυθῆναι καὶ μὴ πρὸς ἕνωσιν ὀρθοτόμου τὸ λοιπὸν ἰδεῖν συνουλώσεως. τοῖς οὖν περὶ τούτων διαμφιβάλλουσι πάσης ἄτερ ἀναβολῆς ὑμᾶς διαλεχθῆναι προτρέπομεν, καὶ πείσειν ἢ πεισθῆναι κεκρίκαμεν, ὡς ἂν καὶ ἡμεῖς τὰ δικαίως ἐγνωκότες λεγόμενα μετὰ τοῦ δικαίου γενοίμεθα καὶ τούτῳ τὴν ῥοπὴν χαρισαίμεθα. εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιεῖν κατανεύσοιτε, τῇ δὲ σιγῇ τὸ δίκαιον ἑαυτοῖς θηρᾶσθαι θελήσοιτε, οὐκ ἄδηλον ὅποι τετάξεται τὸ ἡμέτερον.»

41. ὑπολαβὼν δὲ ὁ τῆς ἀληθείας φωσφόρος Νικηφόρος ἀντέφησεν· «οὐ τέκτονες ἡμεῖς, ὦ βασιλεῦ, τῶν πρὸς διχόνοιαν καὶ στάσιν ὁρώντων ὑπάρχομεν, οὐδὲ κατὰ τῆς σῆς ἀρχῆς ὄπλα τὴν ἡμετέραν εὐχὴν κεκινήκαμεν· εὐχεσθαι γὰρ ὑπὲρ βασιλέων, οὐ κατεύχεσθαι παρὰ τῆς γραφῆς νουθετούμεθα. οὐδέ γε πρὸς ἑτεροδιδασκαλίας νόσον τὸν ὑγιᾶ λόγον τῆς πίστεως παρεκκλίνομεν· τοῖς τοιοῦτοις δὲ καὶ χαίρειν ἐκ τοῦ τῆς ἀληθείας καθηγεμόνος ἐντεταλμένων ἡμῖν εἰπεῖν παραιτούμεθα. τοῦτο δὲ ἴσμεν καὶ ὑμῖν εἰδόσι ἐπιβοησόμεθα, ὡς πρῶτον ἀγαθὸν τὴν εἰρήνην εἶναι ὁμολογεῖται παρὰ πάντων ἀνθρώπων [λεγε· ἀνθρώπων], οἷς τι καὶ κατὰ βραχὺ λογισμοῦ πάρεστιν, ὥστε εἴ τις διαλυτῆς ταύτης γένοιτο, τῶν κακῶν αἰτιώτατος ἂν, οὐ τῶν πέλας μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁμογενέσι τοῖς αὐτοῦ εἴη. βασιλεὺς οὖν ἄριστος οὗτος ἐκεῖνός ἐστιν, ὃς ἤδη ἐκ πολέμου εἰρήνην διατίθεσθαι ἰκανὸς πέφυκεν· σὺ δέ, τῶν πραγμάτων εὖ καθεστώτων ταῖς ἐκκλησίαις, πόλεμον ἐπάγειν ἡμῖν [p. 171] αἰτίαν οὐκ ἔχοντα ἔγνωκας· καὶ τῶν ὀρθῶν δογμάτων, ἐν οἷς ὁ τοῦ Χριστοῦ κηρῦσσεται σταυρός, διαλαμπόντων (καὶ γὰρ οὐχ ἔφα, οὐχ ἔσπερα, οὐ βορρᾶς, οὐ θάλασσα τῆς τούτων τηλαυγίας ἔξω καθέστηκεν) ἀμυδρὰν τινα φθοροποιῶν ἀνδρῶν διδασκαλίαν ἀντεγείρειν οὐχ ἤκιστα κέκρικας. τίς γὰρ ὑμῖν Ῥώμη, τὸ πρωτόκλητον τῶν ἀποστόλων ἔδος, ἐπ' ἀθετήσει τῆς Χριστοῦ σεπτῆς εἰκόνας συνέπνευσεν

ἡμῖν δὲ ἐπὶ τῇ ταύτης τιμῇ συμπονεῖ καὶ συνήδεται. τίς Ἀλεξάνδρεια, τὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου σεβάσιμον τέμενος, τὴν τῆς θεομήτορος σαρκικὴν δι' ὕλης ἐμφέρειαν ἀναστηλοῦσθαί ποτε συναπέπατο ἐν τούτῳ δὲ ἡμῖν συνεργεῖ καὶ συμφέρεται. τίς Ἀντιόχεια, ὁ τοῦ κορυφαίου Πέτρου μεγάλωνυμος θᾶκος, ἐφ' ὕβρει τῆς τῶν ἁγίων συνέδραμε ἐκτυπώσεως ἡμῖν δὲ τὸ τούτων ἀρχαϊκὸν συνεργάζεται γέρας. τίς Ἱεροσόλυμα, τὸ τοῦ ἀδελφοθέου κλεινὸν ἐνδιαίτημα, ἐπ' ἀναιρέσει τῶν πατρικῶν συμπεφρόνηκε παραδόσεων τίς ὑμῖν τῶν ὑπὸ τὴν ἀρχὴν ὑμῶν τελούντων ἐκουσιαζόμενος ἱερεὺς, ἀλλ' οὐχὶ βίαν ὑποστὰς ἀκούσιον συνέπεται καὶ συντίθεται ποῖα δὲ τῶν καθολικῶν συνόδων, ὑφ' ὧν τὸ τῆς πίστεως εἰλικρινὲς πνεύματι θείῳ τετράνωται σύμβολον, ἐπὶ τούτοις ὑμῖν συνεφθέγξατο ὁ γὰρ τῆς τούτων γυμνητεύων συννεύσεως τῇ ἐκκλησίᾳ δογμάτων ὑφαίνειν περιστολὴν οὐ δυνήσεται. ἀλλὰ, βασιλεῦ, μὴ δῶς τῇ αἵρέσει χεῖρα κάτω κειμένη, μηδὲ τῇ εὐλόγῳ σιγῇ καταδικασθεῖση φωνὴν κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἐμπνεύσεως διὰ φωνῆς. αὐτὴ μετὰ τῶν αὐτῆς εὐρετῶν ἀπερρίφθω ἐς μακρὰν, οἰχέσθω ἐς κόρακας, ἀποπεμπέσθω ἐς Κυνόσαργες· ἡ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἀσύγκριτος ἀεὶ μενέτω μεγαλοπρέπεια. οὐδὲν μέρος τῇ ὑψηλίῳ, ὡς φθάσαν τὸ ὑμέτερον εἶρηκε κράτος, ἕκατι τῶν ἱερῶν εἰκόνων ταύτην παραλυπεῖν προτεθύμηται, οὐδὲν κατὰ τῆς μονίμου αὐτῆς εὐταξίας ἀταξίαν ποτὲ μεμελέτηκεν· πάντοθεν γὰρ τὸ ἡρεμαῖον

καὶ στάσιμον

[p. 172] ἔχουσα καταιγίδων καὶ σάλων καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ ἄδου πυλῶν κατισχύουσα φαίνεται. μὴ τὰς νεωτεροποιούσας διδασκαλίας κατὰ τῆς προβεβηκυίας ἡμῶν ἐπαφήσητε παραδόσεως· αὐταὶ γὰρ πρὸς χάριν, οὐ τὰ τοῦ κυρίου λαλεῖν μεμαθήκασιν, αὐταὶ τῶν ἀπὸ κοιλίας φωνούντων εἰσὶν ἐξαμβλώματα. εἰ δέ τι τῶν ἑτεροδόξων τὴν ὑμετέραν ὀρθὴν παρεσάλευσε νῆψιν (ἴσμεν γὰρ σε καὶ πρὸ τοῦ στέφους τῆ ἀμωμήτῳ πίστει προσκείμενον), καὶ λόγος χραίνειν ἀκοῆς δυνάμενος τὸ ὑμέτερον οὓς διελάσας παρέπεισε καὶ σκῶλον ὑμῖν ἀπεγέννησεν, εὐρέσθαι δὲ τὴν τούτου λύσιν εἰ ἰμείρεσθε, ταύτην ἐπιφύσει [λεγε· ἐπ' ὄφρῦσι?] θεοῦ παρέξειν ὑμῖν βεβαιούμεθα. χρέος γὰρ ἡμῖν τοῦτο καὶ χρεῶν ἀπάντων ἀναγκαιότατον, τὸ τὸ σκάνδαλον ὑμῖν ἐπαφέντα, θεοῦ διδόντος, ἀναστεῖλαι προθέλυμνα. διαῖραι δὲ στόμα καὶ τὰ τοῦ πνεύματος μετὰ τῶν ἕξω τοῦ πνεύματος συζητεῖν οὐκ ἀναγκαῖον τιθέμεθα, κὰν εἰ πάσης ἀνάγκης πειραθείημεν αἴτια, οὐδὲ ταῖς ὑπ' ἐκείνων ἀποκνισθείσαις γραφικαῖς καὶ πατρικαῖς ὑπείκομεν ῥήσεσι. πάλαι γὰρ ὑπὸ πολλῶν ἐλεγχθεῖσαι καὶ πατέρων τεθνήκασι.»

42. καὶ ὁ βασιλεὺς ὑποφθάσας φησὶν· «ἀλλ' οὐδὲ Μωϋσῆς σοι περὶ τούτων τῆς ἀληθοῦς πεφροντικένας φαίνεται ῥήσεως οὐκ ἂν δὲ ἀμφιγνοίης ὡς Θεοῦ λόγοι τοῦ Μωϋσέως οἱ λόγοι, μήτε εἶδωλον, μήτε ὁμοίωμα ποιεῖν ἐπιτρέποντος, οὐκ ἀνθρώπου μόνον, ἀπλῶς δὲ

οὕτω καὶ ἀορίστως, μὴ τῶν κατ' οὐρανὸν
ἀεροπορούντων, μὴ τῶν ἐν γῆ διαιτωμένων, μὴ τῶν ἐν
ὑδασι νηχομένων πῶς οὖν ὑμεῖς εἰκόνας
δημιουργοῦντες προσάγετε αὐταῖς τιμὰς, ἃς ὁ
νομοθέτης ἀπηγόρευσεν»

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «ὡς εἰς βαθύ τε καὶ ἀχανές
ζητήσεως πέλαγος ἀνάγεις ἡμᾶς, ὦ βασιλεῦ, ὃ πολλοὶ
μὲν πολλάκις διέπλευσαν, οὐδεὶς δέ γε, ὅσα ἴσμεν
ἡμεῖς, ἐπὶ τὸν λιμένα τῆς ἀκριβείας ἀφίκετο. οἱ μὲν
γὰρ καίτοιγε ἄτοπὸν τι οἰόμενοι τὰς εἰκόνας χρῆμα
καὶ Ἑλληνικῆς ἔκγονον

[p. 173] πλάνης, ἐν μὲν τῷ ἀφανεῖ τῆς ψυχῆς κριτηρίῳ
διαβάλλουσί τε αὐτὰς καὶ τοῖς κατηγοροῖς
συντίθενται· ἐπὶ δὲ τῶν πραγμάτων ἐλθόντες πρῦμναν
τε ἐκρούσαντο καὶ ἐναντία δρῶσιν οἷς ἔγνωσαν·
εἰκόνες τε γὰρ αὐτοῖς εἰσι καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ
ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ ἐν τοῖς οἴκοις, ἤδη δὲ καὶ ἔνιοι καὶ
συνοδοιπόρους ἔχουσι καὶ ὁμοδιαίτους καὶ
πεζοποροῦντες καὶ πελαγίζοντες· οἱ δὲ τελέως πρὸς
τὴν ἀπορίαν ὀκλάσαντες, εὐθὺς ἐκ πρώτης συμπλοκῆς
τὰ ὄπλα τῆς ψυχῆς ἀπορρίψαντες νῶτα τῷ πολεμίῳ
παρέσχοντο· καὶ οὔτε προφητῶν αὐτοῖς τιμῶνται
εἰκόνες οὔτε ἀποστόλων μορφᾶι οὔτε μαρτύρων
γραφαί· ἀλλὰ τούτων ἀπάντων ἀπηλλαγμένας τὰς
ἐκκλησίας συστήσαντες, ἀσχηματίστους καὶ τύπων
ἐκτὸς τῷ ἀοράτῳ τε καὶ ἀσωμάτῳ θεῷ τὰς ἑαυτῶν
ἰκεσίας ἀνάγουσιν. ἀλλ', εἰ δοκεῖ, μὴ περὶ τὴν ζήτησιν
ἀποκάμωμεν, μηδὲ ἀμελῶμεν τῆς θήρας, εἰ μὴ ἐν

κύκλω περιιόντες καὶ ἰχνηλατοῦντες τῷ λόγῳ ἐν δικτύοις αὐτὴν ἀληθείας ἐμβάλωμεν. ἄκουε δῆτα τοῦ λόγου, εὖ μάλα σοφοῦ τε καὶ ἀληθοῦς, ὃν ἀποδέξῃ καὶ ἐπαινέσεις, εἰ τῷ ὄντι τοῦ ὄντος ἐρᾶς καὶ τῆς ἀληθείας ἐφίεσαι.»

43. «οὐκ οἶσθα, οἷα τις πρώην περὶ Θεὸν τὰς Αἰγυπτίων ψυχὰς ἐπενέμετο πλάνη, καὶ ὡς τὴν ἄκτιστόν τε καὶ ἄϋλον τοῦ δεσπότητος δόξαν καταγαγόντες εἰς ὕλην καὶ εἶδος, ἀνδρείκελόν τε ταύτην καὶ ἀνθρωποειδῆ τετιμήκασιν οἷος ἦν ἄρα ἐκεῖνος ὁ Ὅσιρις, ὁ Τυφῶς, ὁ Ὡρος, ἡ Ἴσις, καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων θεῶν ὁ κατάλογος, ὃν διελέγχει καὶ ἀποδείκνυσι τὴν ἀκρασίαν ὁ βίος, τὴν δὲ πλεονεξίαν ὁ πόλεμος, τὴν φύσιν ὁ θάνατος. τί δὴ ἄχρι τούτου τὸ θεῖον ἔστησαν, ἢ καὶ εἰς ἄλογα ζῶα καὶ ἀλόγων εἶδη τὸ θεῖον εἶδος τετύπωτο αὐτοῖς καὶ μεμόρφωτο καὶ προσεκύνουν μὲν ὡς θεὸν τὸν κύνα, ὑμνεῖτο μόσχος ὁ Ἄπις, τράγος ὁ Ἑρμῆς, καὶ ἰχθὺς ἡ Ἀθηνᾶ, καὶ γνώμη ἀλόγῳ τὸ [λεγε· τὰ] ἄλογα θεοῦς

[p. 174] ἀνηγόρευον· ἤδη δὲ αὐτὰ καὶ ἐν ἀλλήλοις συνθέντες πολυμόρφους τινὰς καὶ πολυειδεῖς θεοῦς ἀνεπλάσαντο· τὸν μὲν τραγόπουν δημιουργοῦντες (ὁ Πᾶν οὗτος ἦν), τῷ δὲ πρόσωπον κυνὸς περιάπτοντες (Ἄνουβις, οἶμαι, ἐλέγετο), μήτε ἀνὴρ εἶναι ὀλόκληρος, μήτε κύων ἐντελής συγχωρούμενος. πότερον, ψεύδομαι ταῦτα διεξιὼν, ἢ ὡς ἀληθέσι συντίθεσθαι»

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «ἀληθεύεις.»

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «ἐπεὶ οὖν ἐκεῖνος ὁ νομοθέτης τὸν

παραδεδομένον αὐτῷ παρὰ τοῦ θεοῦ λαὸν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἐξάγων τὰς ἐντακείσας ἐκεῖθεν ταῖς αὐτῶν ψυχαῖς δευσοποιούς κηλίδας ἀποσιμήχειν τε καὶ ἀποκαθαίρειν βουλόμενος, ἵνα μὴ ἀνθρωποειδὲς καὶ ἀνδρείκελον ἠγῶνται τὸ θεῖον, ἢ ἐτέρας ζῶων ἰδέας, παραινεῖ ὡσαύτως καὶ νομοθετεῖ τῷ λόγῳ τοιάδε· Ἡμῆ κατὰ τὸν ἐν Αἰγύπτῳ πολιτεύεσθε τρόπον, ὃ ἄνθρωποι, μηδὲ ἐξ ἐκείνων ἀτόπως μαθόντες Θεοῦ εἰκὼν ἐν ὑμῖν τελείτω, ἢ ἐκ τῶν ἐν ἀέρι διπταμένων ἢ ἐν γῆ κινουμένων ἢ ἐννηχομένων τοῖς ὕδασιν· οὐ γὰρ ταῦτα θεός, καὶ εἰ τοῖς Αἰγυπτίοις δοκεῖ, οὐδὲ ἐν εἰκόνι γραπτέον τὸ μὴ θεωρηθῆναι δυνάμενον. ἀνείδεον γὰρ τὸ θεῖον καὶ ἀσχημάτιστον καὶ ἀόρατον καὶ τῶν φαινομένων καὶ ὀφθαλμοῖς ἀνθρώπων ἐγνωσμένων οὐδέν· ἀλλὰ νῶ μόνῳ θεωρητόν, εἴ ποὺ τις καὶ τοῦτο δυνήσαιο. εἰ γὰρ δημιουργὸς τῶν πάντων, οὐκ ἂν ἐν αὐτὸς εἴη τῶν πάντων· καὶ εἰ διὰ πάντων διήκει, οὐκ ἂν ἐν ἐνὶ περικλείοιτο. Ἡ ὁ οὖν νομοθέτης ἐπὶ μόνου Θεοῦ δημιουργεῖν εἰκόνας ἐκώλυσε. καὶ ὅτι τοῦτο σαφές, πρῶτον αὐτὸς τοῦτο δηλώσει τοῖς ἐπαῖϊν ὀρθῶς τῶν γεγραμμένων ἐθέλουσιν· ὡς γὰρ περὶ Θεοῦ τὸν λόγον προφέρων καὶ πρὸς μόνον αὐτὸν ἀναφέρων τὸ ἔπος, ἐπάγει που λέγων· Ἡοῦ γὰρ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσης αὐτοῖς· ἐγὼ γὰρ εἰμι κύριος ὁ θεός σου, θεὸς ζηλωτής. Ἡ ἢ μὲν γὰρ ἀσεβῆς τε προπέτεια καὶ

[p. 175] ἄτοπος ἔννοια, ἥτις ἄρα ποτὲ τὸν πάσης ἐπέκεινα φύσεως καὶ οὐσίας καὶ γνώσεως, ὃν οὐδεὶς

ἔώρακεν, οὔτε μήποτε θεάσασθαι δύναται, τούτου
 μορφήν καὶ τύπον ἐκ τῶν φαινομένων τὰς ἐννοίας
 λαβών, ἑαυτῷ τολμηρῶς ἀναπλάσεται· οἷα παρ’
 Ἑλλησιν ἀσεβῶς ἐτολμήθη, καὶ θεὸν ζητοῦντες οὐκ
 ἄνω τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς ἔτειναν οὐδὲ ὑπὲρ αἰθέρα καὶ
 οὐρανὸν τῷ νῷ κουφισθέντες ἐκεῖ διηρευνήσαντο τὸ
 ποθούμενον, ἀλλ’ εἰς γῆν καὶ ὕλην κατενεχθέντες καὶ
 πᾶσαν αὐτῶν τὴν σοφίαν κάτω κενώσαντες τὰ φανέντα
 θεὸν ἀνηγόρευσαν. εἰ δέ τις ἀνὴρ ἢ βασιλέα τιμῶν ἢ
 στρατηγὸν ὕμνων ἢ ἀριστεὰ θαυμάζων εἰκόνας αὐτῶν
 ἀπεργάζεται, ἀδικῆσαι οἶμαι οὐδέν, εἰ, ὃν ἐπαινεῖ τῇ
 ψυχῇ καὶ εἶδεν ὀφθαλμοῖς, παραστήσει τοῖς χρώμασι·
 μόνον μὴ τιμάσθω κατὰ τοὺς ἐκείνων φληνάφους καὶ
 λήρους ὡς θεὸς ποτε τὸ γινόμενον· τοῦτο γὰρ ἤδη
 ἐστίν, ὃ καὶ Μωϋσῆς ἀπειργεῖ, καὶ ὁ Χριστιανῶν νόμος
 μισεῖ, καὶ θεὸς γενέσθαι οὐ βούλεται· Ἡτὴν γὰρ ἐμήνῃ
 φησὶ Ἡδόξαν ἑτέρῳ οὐ δώσω· Ἡ ὅς μὲν οὕτως ἐπαῖοι
 τῶν τοῦ νομοθέτου λογίων, ἀκραιφνὲς μὲν αὐτῷ
 τηρεῖται τῆς διανοίας τὸ ὄμμα, ἀτρέπτως δὲ τὸ
 ἄτρεπτον καθορῶν, οὐ τύπον, οὐ χρῶμα περιέειναι
 ἐννοεῖ, οὐ τόπον ἢ χρόνον ἢ ὅσα τοιαῦτα σωμάτων
 ἴδια, πρὸς ἑαυτὰ τὸν νοῦν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν
 ἐπισπώμενα· ἀλλ’ αὐτοῦ που περὶ τὸ ἀσώματον ἑαυτὸν
 ἐρείδων ἀκίνητός τε καὶ ἀτρεμῆς περὶ τὸ ἀγαθὸν
 ἕστηκεν, ἀθόλωτός τε καὶ ἀπαθῆ τὴν ἑαυτοῦ φυλάττων
 ἐνέργειαν. ὁ δὲ ἄλλως αὐτῶν ἀκροώμενος καὶ πρὸς τὸ
 ἀειδὲς τε καὶ νοερὸν ἰλιγγιάσας ἀτονία ψυχῆς, τῆς περὶ
 Θεοῦ ἀπολισθήσας ἐννοίας ἀνὰ τὸ Λήθης πεδίον

ἀλᾶται, περὶ σώματα καὶ γῆν {εἰ}λυσπώμενος.»

44. «τί οὖν, εἰ καὶ αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς κατὰ Μωϋσέως πολιτευσαμένους ἄνδρας ὁσίους μὴ πεφυλαχότας τόνδε ἐπεδείξω [λεγε· ἐπιδείξω] τὸν νόμον, μηδὲ πεφευγότας τῶν οὐρανοῦ καὶ ἐπὶ [p. 176] γῆς ἢ τῶν ἐν θαλάσῃ ποιεῖν τὰ ἰνδάλματα, εἰ κατὰ τὰς σὰς ἀορίστους ἐννοίας νοοῖτο ὁ λόγος»

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «πῶς καὶ τίνα τρόπον»

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «μῶν οὐκ ἀκήκοας, ὃ βασιλεῦ, ὡς οἰκοδομῶν τὸν νεὼν Σολομῶν τὴν χαλκῆν ἐκείνην τοῦ ἱεροῦ περιβόλων ἐντὸς ἐτεκτήνατο θάλασσαν, ἐν ἧ τὰς χεῖρας οἱ ἱερεῖς αἵματι καὶ λύθρῳ πεπαλαγμένας ἐκάθαιρον ἐπὶ τίνων οὖν ταύτην ἀπηώρησεν οὐχὶ δυοκαίδεκα βόας χαλκεύσας καὶ τούτους ὑποθείς, ἐπ' αὐτῶν τὴν θάλασσαν ἤπλωσεν πῶς οὖν φυλάττει τὸν νόμον, ὁμοίωμα βοῶν ἐν τοῖς τελουμένοις αὐτῷ ποιησάμενος δι' ὧν, οἶμαι, ὑπέγραφεν ὡς τῶν ἀποστόλων ἰσάριθμος χορός, οἱ σοφοὶ τοῦ λόγου βοεργάται, τόνδε τὸν κόσμον, τὴν θάλασσαν, εἰς ὕψος αἶροντες τῇ γεηπονίᾳ τῆς εὐσεβείας, μεμολυσμένας αἵμασι θυσιῶν τῶν ἱερέων τὰς χεῖρας ἐκάθαιρόν τε καὶ ἔσμηχον τῆς διδασκαλίας τοῖς νάμασιν, ἵνα ἐκείνων ἀπαλλαγέντες ἀναίμακτον θυσίαν τῷ δεσπότη προσφέρωσι. τί δέ, ποικίλους καὶ πολυτελεῖς κατασκευάσας θάκους, οὐ λεόντων ἐν αὐτοῖς ἐτίθει μορφάς, τοὺς μὲν ἄνωθεν ἐπὶ τοὺς ἀγκῶνας ἐρείσας, τοὺς δὲ ἔνερθεν ἀνὰ τοὺς βαθμοὺς ἀρμοσάμενος

ἐλέφας δὲ ἦν τῶν λεόντων ἢ ὕλη.»

45. «καὶ τί ἂν ταῦτα περὶ ἐτέρων σοι φαίην, ἐξὸν καὶ αὐτὸν ἐπιδεικνύναι τὸν νομοθέτην, εἰ οὕτω νοοῖτο, τοῖς οἰκείοις θεσμοῖς οὐκ ἐπόμενον οὐκ οἶσθα γὰρ ὡς ἰλαστήριον ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ κατασκεύασε καὶ τοῦτο ἄνωθεν τῆς χρυσοῦς ἐπέθηκε κιβωτοῦ, καί, ὡς ὁ Παῦλος, εἰς τὸν σωτήρα καὶ κύριον ἡμῶν τὸ ἰλαστήριον εἴληφεν τί δὲ οὐκ ὑπερθε τοῦ ἰλαστηρίου δύο Χερουβὶμ κατασκεύασεν, ἃ διέντα τὰς πτέρυγας ἐπισκιάζουσί τε αὐτὸ καὶ συγκαλύπτουσι καὶ ἀφθέγκτω βοῇ σιωπῶντα κηρύττουσι τὴν κρυφίαν καὶ ἄγνωστον τοῦ ἐπὶ γῆς φανέντος θεότητα νοερὰς δὲ εἶναι ταύτας οὐ συντίθη δυνάμεις, ἀνὰ τὰς οὐρανίους σελασφόρους πτυχὰς

[p. 177] περιπολοῦντα περὶ Θεὸν καὶ χορεύοντα, τῇ οἰκείᾳ γανυμένας γαλήνη καὶ τῷ πλήθει τῆς γνώσεως, ἦν ἀμφὶ τὸ ποθούμενον ἔχουσι πῶς οὖν εἰκόνας τούτων ὁ νομοθέτης, ὁ τὰς εἰκόνας, ὡς ἔφησ, ἀπαγορεύων, εἰργάσατο ἤδη δὲ ἄρα καὶ πίπτοντά ποτε τὸν Ἰσραηλίτην λεὼν ἐν τῇ ἐρήμῳ θεώμενος (τὸ δὲ πάθος ἦν ἐξ ἀφανῶν χωρίων ὄφεις ἔρποντες καὶ ἑαυτοὺς βέλη θανάσιμα τοῖς ὁδοιποροῦσιν ἐπάγοντες), τὸν χαλκοῦν ἐκεῖνον ἐδημιούργησεν ὄφιν ἐπὶ σημείου τε αὐτὸν ἐπηώρησεν, εἰς ὃν ἀφορῶντες αἱ ἐναντία δυνάμεις οἱ ὄφεις, οἱ μὲν ἐνεκροῦντο, οἱ δὲ ἀφανῶς τιτρωσκόμενοι ἀθρόον τῶν πληγῶν ἠλευθεροῦντο. τοῦτο δὲ ἄρα ἐκεῖνο τὸν ἐμὸν Ἰησοῦν ἐδήλου, φασίν,

καὶ ἐσήμαινον, ὃν ἐπὶ ξύλου κατιδοῦσαι τοῦ σταυροῦ αἰωρούμενον αἱ μὲν αὐτίκα νενέκρωντο καὶ ἄπνοι γέγονασι καὶ τὸν κατὰ ἀνθρώπων αὐταῖς σεσωρευμένον τῆς κακίας ἰὸν εἰς κενὸν ἐμοῦσι καὶ ἀποπτύουσιν· οἱ δὲ εἰς αὐτὸν ἡμεῖς ἀποβλέποντες τὰς ἐξ αὐτῶν φερομένας πυρφόρους ἀκίδας, οἱ μὲν παντελῶς οὐ δεχόμεθα, οἱ δὲ καὶ βληθέντες σωζόμεθα. ὁ δὲ τῶν ὄφρων προστάτης δράκων, τοῦ κρεμασθέντος ἐπὶ ξύλου τὴν ἰσχὺν ἐννοῶν καὶ τῶν ἐκεῖθεν ἀφεθέντων αὐτῷ μεμνημένος βελῶν, ἄψορρος οἴχεται, φόβῳ πληγῆς παλαιᾶς νέαν ἀεὶ συμφορὰν ὀδυρόμενος. ὁρᾷς, ὡς οὐκ ἀσφαλές, οὕτως εἰκῆ τε καὶ ἀορίστως νοεῖν τὰ ὑπὸ τοῦ νομοθέτου λεγόμενα»

46. «εἴση δὲ κάκεῖνο, ὃ βασιλεῦ, εἴγέ που μέμνησαι, ὅτου χάριν ποτὲ πρὸς τὸν Ἰσραηλίτην ὁ νομοθέτης λεῶν ἐχαλέπηεν»

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «οἶδα ὡς πολλάκις, ὅτου δὲ νῦν ἐμνήσθης οὐκ οἶδα.»

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «ὅτε τὴν χρυσοῦν τοῦ μόσχου κεφαλὴν ἐσχεδίασεν, ὡς ὀρθότατα αὐτοῖς ἐχαλέπηεν. ἐπιλαθόμενοι γὰρ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ θαυματοποιίαν τὴν ἐν θαλάσῃ μεσοπορείαν, τὴν πρωτοτόκων ἀθρόαν τελευτήν,

[p. 178] τὴν τῶν στοιχείων μεταβολὴν, ὡς ὁ νομοθέτης ἐπέτρεπε τοῦ μόσχου τὸ κᾶρα θεὸν ἀνηγόρευσαν. μή τι οὖν τοῦτό σοι πλημμελεῖν δοκῶσιν, ἢ ὁ νομοθέτης αὐτοῖς ἐγκαλεῖ, ὅτι μόσχον

εἰκῆ καὶ ἀπλῶς ἀνετυπώσαντο⁷

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «διὰ τί»

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «ὅτι εἶπερ ἐκείνοις κατὰ τοῦτο μεμψόμεθα, καὶ Σολομῶντος κατηγορήσωμεν, ὡς βόας καὶ αὐτοῦ πλαστοουργήσαντος. οὐκοῦν κατ' ἐκεῖνο καὶ ἡμεῖς τοῖς ἀνδράσι μεμψόμεθα καὶ ὁ νομοθέτης ἐγκέκληκεν, ὅτι τὸν βοῦν θεὸν

ἀνηγόρευσαν καὶ τὴν ἐπ' Αἰγύπτου σωτηρίαν εἰς αὐτὸν ἀσεβῶς ἀνεντίθεσαν. οὐχ ὁμοίωμα γοῦν ποιεῖν ἀπλῶς διεκώλυσεν, ἀλλὰ θεοῦ ποιεῖν ὁμοίωμα. διὰ τοῦτο καὶ ὁ λόγος γέγραφεν ὡς τὰ χρυσᾶ τῶν γυναιῶν ἀφελόντες ἐλλόβια τὴν χρυσὴν ἐκείνην εἰργάσαντο κεφαλὴν τοῦ μόσχου· ὑποδηλῶν, ὡς οἶμαι, καὶ αἰνιπτόμενος ὡς ἡ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ἀκοὴ παραλαβοῦσα τοὺς περὶ θεοῦ ἀκιβδήλους λόγους, εἶτα εἰς ἑτέρας ἐκπεσοῦσα δόξας ἀπεκόσμησε καὶ ἐγυμνώθη, καὶ τὸν ἐκβληθέντα [λεγε· ἐμβληθέντα] τοῖς αὐτῶν ὡςὶ κόσμον ἀφήρηται. ἀλλὰ καὶ ὁ νομοθέτης, ὡς αὐτὸς φησιν ὁ λόγος, καταλέανας τὸν μόσχον καὶ ἐπισπείρας τῷ ὕδατι, ἐπότισεν αὐτὸν τὸν λεῶν. τί τοῦτο [λεγε· τούτῳ?] δηλῶν ἰδῶν, ὡς οἶμαι, τοῦτον τὴν περὶ εἰδώλων ἀγνοοῦντα πλάνην καὶ μὴ νενοηκότα τὸ μέγεθος ὅσον ὑπάρχει τῆς βλάβης, τοὺς περὶ αὐτῆς λόγους λεπτύνας καὶ περιζύσας καὶ καταληπτοὺς ποιησάμενος ἐδίδαξεν αὐτούς, καὶ τὸν λεῶν ἐπότισε, καὶ ταῖς καρδίαις γε ἔνδον ἐνέβαλεν, ἵνα μὴ ἄγνοιά τις ἀσεβείας ῥαδίως αὐτοῖς περιπίπτοι.»

47. «ἀλλὰ γὰρ ἐρομένῳ μοι κάκεῖνο λέγειν».

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «ποῖον δὴ»

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «οὐκ ἀνθρώποις ἔθος καὶ δημιουργοῦσι πολλάκις λέοντας βλοσυροὺς δεινὸν ὑποβλέποντας, ἢ σὺς ἀγρίους τὴν καίτην ἐπιφρίσσοντας, ἢ ὡς ἐν πεδίῳ καὶ ὄρεσιν ἵππους ἐμπρεπῶς διαθέοντας, ἢ ὀρνέων εἶδη κελαδεῖν δοκούντων, ὡς τὴν ἀκοὴν ὑποσχεῖν πολλάκις ἵνα τῆς φωνῆς ἐπακροάσειαν καὶ ταῦτα ἄνθρωποι οἱ μὲν τοίχοις

[p. 179] ἐγγράφουσιν, οἱ δὲ πέπλοις ὑφαίνουσιν, ἤδη δὲ ἔνιοι καὶ χαλκοῦς καὶ χρυσοῦς πλαστουργήσαντες θυμηδίας καὶ ὄρας χάριν, ἢ ἐν οἴκοις ἰστῶσιν, ἢ ἐν ἀγοραῖς ἀνατίθενται. τί οὖν ταῦτα ἀνθρώπους ἢ τῶν ἀνθρώπων ἐλυμήναντο βίον, εἰ μὴ κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων ἀσεβῆ τερθρείαν τὰ πεποιημένα θεὸν ὀνομάσωσιν εἰ δὲ τις ἄφρων ἀνὴρ δαιμόνων πλάνη πειθόμενος θεὸν τι τούτων ἠγήσεται, οὐκ ἂν αὐτίκα ἢ λίθοις βαλούμεθα ἢ πυρὶ καταφλέξομεν ἢ θηρίων στόμασιν ὠμοβόροις παρέξομεν»

48. «μία οὖν ἐστὶν ὁδός, ᾧ βασιλεῦ, τοῦ καλῶς βουλευέσθαι εἰδέναί τε καὶ ἐπίστασθαι, ὡς ἐπὶ μόνου Θεοῦ τὰς εἰκόνας τελεῖν ὁ νομοθέτης εἶρξέ τε ἡμᾶς καὶ ἐκώλυσε. καὶ εἰ τοῦτό φαμεν, οὔτε τοῖς πάλαι κατὰ τὸν νόμον πολιτευσαμένοις μεμψόμεθα, οὔτε Χριστιανοὶ πλημμελοῦμεν, μαρτύρων ἢ ἄλλως ἀνθρώπων ὁσίων τελούντες εἰκόνας καὶ τῷ φαινομένῳ δηλοῦντες αὐτῶν

τὰ μὴ φαινόμενα. καί, εἴ μοι πείθηται πᾶς εὐσεβεῖν βουλόμενος, οὕτω διακριτέον καὶ διοριστέον τόνδε τὸν λόγον, καὶ ὡς δύο τινὰς ὄρους θετέον, οὓς ἀνατρέπειν τε καὶ συγχεῖν οὐκ οἶόν τε.»

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «πῶς καὶ τίνα τρόπον»

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «ὡς θεοῦ εἰκόνας οὐ ποιητέον, ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἐγχειροῖ τι τῶν τοιούτων, ὡς τῶν Ἑλληνικῶν κοινωνόν δογμάτων ποίναῖς ὑποβάλλειν ἐσχάταις· ἀνθρώπους δὲ ὁσίους γραπτέον, τῇ πρὸς Θεὸν παρρησίᾳ καὶ τῷ καθαρῷ τῆς ζωῆς ἐναβруνομένους καὶ μέσους πῶς ἡμῖν καὶ πορθμέας πρὸς αὐτὸν ἐσομένους καὶ ἀνάγοντας μὲν τῷ Θεῷ τὰ αἰτούμενα, κατὰγοντας δὲ ἡμῖν ἀπὸ Θεοῦ τὰ διδόμενα, οὐ γὰρ ἐστίν, οὐκ ἔστιν εἷς, ὃ βασιλεῦ, τῶν Θεῶν προσιόντων, ἢ ἀπὸ Θεοῦ τιμωμένων ὁ τρόπος, ἀλλ' ἢ παρρησία συμμετρεῖται τῷ βίῳ, καὶ τῇ πολιτείᾳ κατάλληλος ἢ ἀντίδοσις ἔπεται. θεὸς μὲν γὰρ ὢν αἰεὶ, γένεσιν τε οὐκ ἔχων· τὸ δὲ οὐκ ὄν αἰεὶ, γεγόμενον δὲ ὕστερον, τὴν γένεσιν

[p. 180] ἐκ τοῦ ὄντος ἐδέξατο. καὶ κατὰ τόνδε μὲν τὸν λόγον, δοῦλον ἂν καλοῖτο θεοῦ πᾶν τὸ αἰεὶ γινόμενον· τὸ γὰρ γεγονός δοῦλον ἂν δικαίως τοῦ πεποιηκῶτος νομίζοιτο. τῇ δὲ πρὸς θεὸν οἰκειώσει καὶ τῇ διαφορᾷ τῆς ἐκεῖθεν αἰγλης, διάφορός τε καθ' ἕτερον τρόπον προσηγορία καὶ κλήσις τοῖς προσερχομένοις ἐντίθεται. ὅσοι μὲν γὰρ φόβῳ κολάσεως τῶν πλημμελημάτων ἀπέχονται, οὗτοι θεράποντες ἂν λέγοιντο θεοῦ, μαστιγῖαι τινὲς ἀληθῶς καὶ δοῦλοι,

πληγῶν καὶ εἰρκτῆς καὶ τῶν ἐπ' αὐταῖς ἀπειλῶν, ἵνα μὴ ἀμάρτωσι, χρήζοντες· οἱ δὲ μελλόντων ἀγαθῶν ἐλπίδι πρὸς τὸ ἀγαθὸν νεύσαντες, οἰκέται μὲν οὐκ ἂν ὀνομάζοιτο, μισθωτοὶ δ' ἂν εἶεν, ὡς ἂν τις φαίη, Θεοῦ κέρδους ἕνεκά του καὶ μισθοῦ τὰ δέοντα πράσσοντες. ὅσοι δ' αὖ τούτοις ὑπερاناβεβηκότες καὶ πρὸς τὸ καλὸν ἀκραιφνῶς φανέντες, οὐ προσδοκωμένης φόβῳ κολάσεως, οὐ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐλπίδι πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἄπτουσι, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν τὸ καλὸν κατεργάζονται, οὗτοι τῶν ἀκηράτων τῆς σοφίας θησαυρῶν ἐμπλησθέντες υἱοὶ Θεοῦ καλοῦντ' ἂν δικαίως, Θεοῦ κληρονόμοι καὶ συγκληρονόμοι Χριστοῦ χρηματίζοντες· οἱ καὶ ἄνθρωποι πεφυκότες ὑπὲρ ἀνθρώπων Θεὸν τῶν ἀπάντων πλέον ἰκετεύοντες πείθουσι, καὶ τόνδε μὲν ἔτι πολοῦντες τὸν ἀλήμονα καὶ ἄτακτον χῶρον, μάλιστα δὲ τότε γυμνωθέντες ῥακίων, καὶ τὴν ὀστεῖνην καὶ βρίθουσαν ἀποτιναξάμενοι κόνιν, τῇ ὕλῃ τὴν ὕλην προσρίψαντες πρὸς τὸν ἰλεῶν τε καὶ ἀγαθὸν δεσπότην καθαροὶ καθαρῶς ἀναδράμωσιν.»

49. Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «τί οὖν τῶν Ἑλληνικῶν οὐ κοινωνοῦσι δογμάτων οἱ τῶν ὀσίων, ὡς ἔφησ, ἀνθρώπων δημιουργοῦντες εἰκόνας»

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «οὐχ οὕτως ἀπλῶς κατηγορητέον αὐτῶν, ἀλλὰ σκοπητέον καὶ διερευνητέον.»

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «πῶς Χριστιανοὶ τὰς τοιαύτας δημιουργοῦσιν εἰκόνας πῶς γράφουσιν.»

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «μὴ, βασιλεῦ, τῆς ἀρρήτου [p. 181] καὶ ὑπὲρ οὐσίαν μεταδιδόασι τοῖς γραφομένοις οὐσίας»

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «οὐδαμῶς.»

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «τί δέ ὡς τῆς πρώτης καὶ ἀνωτάτω λαχόντας τιμῶσιν αἰτίας»

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «οὐ δῆτα.»

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «θνητοὺς δὲ αὐτοὺς φρονοῦσιν ἀνθρώπους»

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «ναί.»

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «τίς οὖν ἢ μέμψις, εἰ ὡς ἀνθρώπους εἰδότες, ὡς ἀνθρώπους γραφῆ παραδίδομεν καὶ τὴν Θεὸς προσηγορίαν ἐξαίρετον οὔσαν καὶ τοῖς γεγονόσιν ἐπιτεθῆναι κυρίως φύσιν, οὐκ ἔχουσιν, ἐπὶ τῆς πάντων ἐξηρημένης ἔδωντες οὐσίας, ὡς αὐτῷ μόνῳ μόνην ἀρμόζουσιν, ἐκείνην μὲν οὐ τύποις καὶ χαρακτῆρσι συγγράψομεν πῶς γὰρ γράψομεν ὃ τοῖς ὀφθαλμοῖς οὐ γινώσκομεν μαρτύρων δὲ ἢ ἄλλως ἀνδρῶν ὁσίων ταῖς εἰκόσι χρησόμεθα, οὐ θεοὺς φρονοῦντες (μὴ οὕτω τῶν δεόντων ἐκπέσοιμεν), ἀλλὰ θεοῦ οἰκέτας εὐγνώμονας, ἵνα καὶ τῆς ἀνδρείας αὐτοὺς ἀμειψώμεθα, καὶ ὅσα δεῖσθαι τοῦ βασιλέως ἀδυνατοῦμεν ὑπὸ πλημμελημάτων ἀγόμενοι, ὡς δορυφόροι τοῦ βασιλέως ὑπὲρ ἡμῶν ἐκπροσώπως ἀνάγωσιν.»

50. «εἰ δέ σοι δοκεῖ καὶ ἐξ ἀνθρωπίνων ἐξεταζέσθω παραδειγμάτων ὁ λόγος. ἄρα οὐκ ὁμολογεῖσθαι φῆς,

ὡς ὁ τότε τὸ πᾶν τεκτηνάμενος, κυβερνήτης ὢν ἀγαθὸς καὶ τῆς τῶν ἐν αὐτῷ πλεόντων προνοῶν γαλήνης, ἵνα μὴ ἀνερματίστου δίκην ὀλκάδος ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὠθούμενοι ἐν τοῖς τοῦ βίου πλέξοιντο [λεγε· πλάζοιντο] κύμασιν, ὥσπερ εἰκόνα ἑαυτοῦ καὶ τύπον ἐπὶ γῆς βασιλέα ἔστησεν.»

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «ναί.»

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «ὁ δὲ (θεὸς μὲν οὐκ ὢν, μιμεῖσθαι δὲ θεόν, ὡς δυνατὸν ἀνθρώπῳ, βουλόμενος, ἐπειδὴ περιγραπτὸς τέ ἐστι καὶ ἀπλῶς ἄνθρωπος) χειροτονίας ἀρχόντων ἐτέρων τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας τὴν πολιτείαν ἐμπύμπλησιν, ἵνα καὶ ἀπὸν πᾶσι παρῆ καὶ πόρρω διεστῶς παρόντα ἐπάγει τοῖς ἀρχομένοις τὸν φόβον. τί οὖν ἀνέξεται πώποτε, εἰ τοὺς ἐξ αὐτοῦ πρὸς τὸ ἄρχειν ἀρχθέντας βασιλέας προσείποιμεν, ἢ τῆς προσηγορίας [p. 182] αὐτοῦ μεταδοίημεν»

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «οὐ δῆτα.»

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «μέμψεται δὲ ἡμῖν, εἰ τοῖς ἐξ αὐτοῦ χειροτονηθεῖσι καὶ ὡς αὐτῷ δοκεῖ τὰ πράγματα ἄγουσι πρόσιμεν καὶ ἰκετεύομεν, καὶ ὅσας αὐτῷ προσάγειν οὐχ οἴοι τέ ἐσμεν αἰτήσεις δι' ἐκείνων αὐτῷ προσάγομεν»

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «οὐδαμῶς.»

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «οὕτως οὖν, βασιλεῦ, καὶ θεὸν νοητέον, χαλεπαίνοντα μὲν εἰ ἐτέρῳ τῆς θεοῦ τιμῆς μεταδοίημεν, ἐπαινοῦντα δὲ καὶ ἠδόμενον, εἰ τοὺς αὐτοῦ οἰκέτας τιμᾶν προελοίμεθα.»

51. «ἀλλὰ γὰρ ταύτης τῆς δόξης συγγενέσθαι καὶ ὁ σοφώτατος φανεῖται σοι Παῦλος, ἐν οἷς πρὸς Ῥωμαίους ἐπέστελλεν, οὐξ ἀπλῶς εἰκόνας κατατιώμενος οὐδὲ τοῖς εἰκόσι κεκρημένοις μεμφόμενος, ἀλλ' ὅτι ἠλλάξαντο τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνης φθαρτοῦ ἀνθρώπου. τῷ ὄντι γὰρ οὗτοι τολμητέοι τέ εἰσι καὶ ἀνόητοι, οἱ Θεοῦ μὲν τύπον ἢ μορφήν καὶ εἶδος οὔτε εἶδον οὔτ' ἐννοεῖν ἠδυνήθησαν (γηγενεῖς γὰρ ὄντες καὶ σπαρτοὶ καὶ ἀνήροτοι καὶ αἰσθήσεως δοῦλοι καὶ σάρκες, ὡς εἰπεῖν, ἄψυχοί τινες καὶ ἀκίνητοι, ἀποροῦντες, ὅπως ἀὐλῶς τῷ ἀὐλῷ προσβάλωσι, καὶ μὴ δυνηθέντες τῶν ὁρωμένων ὑπερβῆναι τὴν φύσιν), ἅπερ εἶδον μόνον ὡς Θεὸν τιμηκάσιν. ἔνθα καὶ θαυμάσεις ὄντως τοῦ ἀποστόλου εὖ μάλα τὸ βούλημα· τὸ γὰρ ἠἴλλαξαν ἢ ἴσον ἐκείνῳ, οἶμαι, δηλοῖ καὶ παρίστησιν, ὡς αἱ περὶ Θεοῦ ἐνοσπαρεῖσαι ταῖς ψυχαῖς ἐννοιαί, ἐξ ἀρχῆς τε καὶ ἀνωθεν παραδόσεις τῶν πρώτων ἀνθρώπων, ἓνα Θεὸν ἀληθῆ μόνον ἐγίνωσκον· οἱ δὲ τῆς χθονίας ἐρασταὶ σοφίας ἀφιλοσόφῳ φιλοσοφίᾳ καὶ λόγῳ ἀλόγῳ τῆς εὐσεβείας τὰς ρίζας τολμηρῶς ἀνασπάσαντες, ἠἴλλαξαν τε αὐτὰς καὶ ἐτέραν ἐτράποντο, καὶ πολυθεΐας ἐμβεβληκότες φυτὰ προὔδωκαν ἣν εἶχον ἀλήθειαν, ἀνθρώπου ὁμοίωμα καὶ πετεινῶν καὶ ἐξῆς τῷ Θεῷ παρασχόμενοι. ἐναλλάττει γὰρ ὁ πρότερον εἶχεν ἀντὶ τοῦ [p. 183] ὄντος τὸ μὴ παρὸν αὐτῷ προαιρούμενος· ὁ δὲ

μη εἶχεν, οὐκ ἂν ἐναλλάττειν πώποτε ἔλοιτο.»

52. Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «ἄρα οὐ τοῦτό ἐστιν ὃ διεξήεις, ὡς ἐπὶ μόνου θεοῦ παραδεκτέον τὸν τοῦ νομοθέτου λόγον, καὶ ὡς ἐπὶ τούτου τὰς εἰκόνας γράφειν ἐκώλυσεν»

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «τοῦτό γε ἔφην καὶ λέγειν οὐδέποτε παύσομαι.»

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «τί δὴ οὐ Θεὸν ἀληθῆ τὸν Χριστὸν κηρύττεις»

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «ἔγωγε.»

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «Χριστοῦ δὲ εἰκόνας οὐ γράφεις»

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «πάνυ γε.»

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «πῶς οὖν εἰ θεὸν ἀληθῆ τὸν Χριστὸν κηρύττεις, Χριστοῦ δὲ γράφεις εἰκόνας, εἰ Θεοῦ γράφειν εἰκόνας ὁ νομοθέτης ἐκώλυσεν»

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «εὖ σοι γένοιτο, ᾧ βασιλεῦ· τὸ γὰρ παρὰ σοῦ κινηθὲν παραστήσει τὸ δόγμα λαμπρότερον. εἶπε γάρ, οὐ Θεὸν ἀληθῆ καὶ ἄνθρωπον ἀληθῆ τὸν Χριστὸν κηρύττεις»

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «οὕτως ἔχω.»

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «ἄνθρωπος γεγωνὸς ὁ Χριστὸς οὐ τέλειός ἐστιν ὡσαύτως τοῦτο κάκεινο, καὶ οὔτε τὴν οἰκείαν φύσιν ἐμείωσεν οὔτε ὃ προσέλαβεν εἰς θεότητος φύσιν μετέβαλεν»

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «καὶ μάλα.»

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «οὐ συνομολογεῖς δὲ καὶ φῆς, ὡς ἄλλον μὲν καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν οὐκ ἂν ποτε

φαιήμεν· τὸν αὐτὸν δὲ ἓνα κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο, καὶ ἀπαθῆ καὶ παθητὸν λέγομεν· καθ' ὃ μὲν Θεός, τοῦτο, καθ' ὃ δὲ ἄνθρωπος ὁ αὐτός, ἐκεῖνο τί δὴ οὐ καθ' ὃ μὲν θεός, ἀόρατός τε ἐστὶ καὶ ἀναφῆς καὶ νοούμενος, καθ' ὃ δὲ ἄνθρωπος, καὶ ὀρατός καὶ ἀπτός καὶ φαινόμενος οὐχὶ οὖν καὶ Θεὸν ἴσμεν ἀληθῆ τὸν γραφόμενον θεὸς γὰρ ἀληθῶς, καὶ σαρκῶθεις ὁ Χριστός. ἀλλ' οὐ καθ' ὃ θεὸς τὸν Χριστὸν γράφομεν οὐδὲ κατὰ τοῦτο τὰς εἰκόνας αὐτῷ ἀνατίθεμεν· καθ' ὃ δὲ ἄνθρωπος ἦν ὁ αὐτός καὶ ἐπὶ γῆς ἐφάνη ταῖς εἰκόσι κεκρήμεθα. καὶ οὐτε τὸ ὀρατὸν καὶ περιγραπτόν τοῖς τῆς ἀορασίας καὶ ἀπεριγραψίας ἀνακομίζομεν μέτροις, ὡς ἂν μὴ τὴν σωτηρίαν διαψευσθῆμεν, οὐτε δ' αὖ τὸ ἀναφῆς αὐτοῦ καὶ ἀόρατον καὶ ἀπεριγραπτόν τοῖς τῆς ἐπαφῆς καὶ περιγραφῆς καὶ ὀράσεως κατακομίζοντες λόγοις μανιωδῶς διαμορφοῦν ἐπιχειροῦμεν· μᾶλλον δὲ εἰδότες, [p. 184] ὅτι τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ πρόσεσι τὸ τε ὀρατὸν καὶ ἀόρατον, περιγραπτόν καὶ ἀπεριγραπτόν ἀδιαιρέτως τε καὶ ἀσυγχύτως κατὰ γε τὰ τῶν, ἐξ ὧν ἐστὶ, φύσεων ἴδια, ἐκάστῳ κατὰ τὰ προαποδεδομένα τὸ οἰκεῖον ἀπονέμειν μεμαθήκαμεν. καὶ τοῦτο δεῖξει τῶν γραφομένων εἰκόνων ὁ τρόπος· ἢ γὰρ ἐν φάτνῃ κείμενον γράφουσιν ἢ ὑπὸ τῆς μητρὸς θεοτόκου τρεφόμενον ἢ ὁμιλοῦντα τοῖς μαθηταῖς ἢ παρεστῶτα Πιλάτῳ ἢ ἐπὶ ξύλου κρεμάμενον ἢ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα τὴν ἐπὶ γῆς αὐτοῦ παρουσίαν δείκνυσιν· ὧν οὐδὲν ἦν, καθ' ὃ Θεὸς ἦν, καθ' ὃ δὲ ὁ αὐτός ἄνθρωπος ἦν. εἰ μὲν

γὰρ ἄνθρωπος οὐκ ἐγεγόνει ποτὲ οὐδὲ ἀνθρώπου μορφήν ἢ εἶδος ἐπὶ γῆς ἐκουσίως ἀνέλαβεν, οὐκ ἂν ταῦτα ἐγράφετο οὐδὲ ἐπ' αὐτοῦ χῶραν γενέσθαι ἐδέχετο· εἰ δὲ σὰρξ ὁ λόγος ἐγένετο καὶ ἐπὶ γῆς ἐφάνη καὶ ὤφθη ἀνθρώποις ὡς ἄνθρωπος ὁ πρῶην ἄσαρκος θεὸς καὶ ἀσώματος, οὐκ ἂν ἀδικοῖμεν, ὡς οἶμαι, ἃ ἐωράκαμεν τῇ γραφῇ σημαίνειν ἐθέλοντες.»

53. Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «τί δὲ βούλει περὶ τῆς τῶν ἀγγέλων εἰκονογραφίας λέγειν οὐδὲ γάρ, οἶμαι, ἔρεῖς, ὡς καὶ τὰς ἀγγέλων οἱ ζωγράφοι γινώσκουσι μορφὰς καὶ πρὸς εἶδος ἐκείνας ἀποβλέποντες γράφουσιν».

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «εἶδος μὲν ἔγωγε ἢ μορφήν ἀγγέλων οὐτ' ἂν εἰδέναί φαιην αὐτούς, οὔτε ὡς εἰδότας ποιεῖν τὰ γραφόμενα, ἀνθρώπων δὲ αὐτοῖς περιτιθέασιν εἶδος, τῇ γραφῇ, ὡς οἶμαι, πειθόμενοι.»

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «πόθεν τοῦτο φῆς»

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «οὐκ οἶσθα ὡς περὶ τῶν τῷ Ἀβραὰμ παρὰ τὴν δρυῖν <ὀφθέντων> ἀγγέλων γραφὴ πού φησιν, ὡς ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς Ἀβραὰμ τρεῖς ἄνδρας αὐτῷ παρεστῶτας εἶδε τί δὴ οὐ τοὺς ἐν Σοδόμοις ἀγγέλους ὡς ἄνδρας φαινομένους εἰσήγαγεν οὐκοῦν οὐκ αὐτοὶ πλάττονται οὐδὲ ἀλόγου τόλμης ἔγγονον αὐτοῖς τὰ γραφόμενα, ἀλλ' οἷοι ὤφθησαν, τοιούτους ταῖς εἰκόσιν ἐγγράφουσιν.»

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ--- «καὶ πόθεν αὐτοῖς ἢ τῶν πτερῶν προσθήκη ἐφεύρηται»

[p. 185]

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ--- «οἶμαι ὅλως, ἵνα μὴ ἄνθρωποι τελείως νοοῖντο, τῇ προσθήκῃ τὸ διαλλάττον ἐδήλωσαν. οὐδέ γε αὐτήν, ὡς δοκῶ, τὴν προσθήκην ἀλόγῳ θεωρήσαντες γνώμη, ἀλλὰ τὸ ἀεροπόρον αὐτῶν αἰνιπτόμενοι καὶ τὴν κατ' οὐρανὸν ἐν Θεῷ δίαιταν καὶ (λ.5) τὰς ἐκεῖθεν δι' ἡμᾶς συντόνους καθόδους καὶ τὰς εἰς οὐρανὸν ἐξ ἡμῶν ἐτοίμους ἀνόδους, ἐπτερωμένους αὐτοὺς ὑπογράφουσιν. ἤδη δὲ καὶ Μωϋσέως πτέρυγας ἔχοντα τυπωσομένου [λεγε· τυπωσαμένου] τὰ Χερουβὶμ (ἄγγελοι δὲ καὶ ταῦτα· καὶ γὰρ ἀπλῶς τὰς οὐρανίους τε καὶ νοεράς δυνάμεις ἀγγέλους καλοῦσιν, ὡς Διονυσίῳ δοκεῖ), οὐκ ἀπεικίτως, ἠγοῦμαι, τῷ παραπλησίῳ τῶν παραδειγμάτων ἐχρήσαντο. καὶ νυνὶ, ὃ βασιλεῦ, μνημονευτέον ἐκείνων καὶ ἀπρίξ τῇ ψυχῇ φυλακτέον, ὡς, εἰ καὶ ἀγγέλων εἰκόνας γράφομεν, κτίσμα πάλιν ἡμῖν τὸ γραφόμενον, καὶ πρόσειμι αὐτοῖς οὐχ ὡς τὴν ἀνωτάτω καὶ πρώτην κληρωσαμένους οὐσίαν (μὴ οὕτω μανείην, ὡς θεὸν νοεῖν τὸ κτιζόμενον), ἀλλ' ὡς συνδούλοις πολλὴν πρὸς τὸν κοινὸν δεσπότην παρρησίαν κεκτημένοις διὰ τὸ πλούσιον τῆς ἀρετῆς.»

54. καὶ ὁ βασιλεὺς τῇ πρὸς ἀπόκρισιν ἀφασία πιεσθεὶς μόλις νεκρὸν τι καὶ ἀπηχὲς ἐφθέγγετο· «ἀλλὰ καὶ πατρικῶν χρήσεων ἐσμὸν οἱ τάναντία φρονοῦντες ὑμῖν ἐπιφέρουσιν· ὧν μὴ ὑποστειλήσθε κατὰ πρόσωπον

αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν τὴν λύσιν ποιήσασθαι.» καὶ ὁ θεσπέσιος πατὴρ ἀπεκρίνατο· «εἴρηται ἡμῖν, ὦ βασιλεῦ, καὶ πάλιν εἰρήσεται ὡς τοῦ ὑμετέρου προμηθούμενοι κράτους καὶ γραφικῶν καὶ πατρικῶν ῥήσεων τὰς λύσεις Θεοῦ διδόντος παρέξομεν· τοῖς δὲ τῆς ἐκκλησίας ἑαυτοὺς ἐξωθήσασι καὶ τῷ ἀναθέματι ἑαυτοὺς παραπέμψασιν εἰς ὁμιλίαν οὐκ ἤξομεν· οὐδὲ γὰρ ἀποσυλᾶν ἢ ἀποκινεῖν τι τῶν συνοδικῶν ὄρων ἢ σφραγίδων βουλοίμεθα. εἰ δὲ γε σαφῶς διαγνῶναι θελήσειας, ὡς οὐ πρόπαλαι μόνον ταῦτα πεφρονήκαμεν οὐδὲ μὴν νυνὶ μόνον λαλεῖν ἐπειγόμεθα, πολὺ δὲ σὺν ἡμῖν ἐπισκόπων τε καὶ μοναζόντων πλήθος οὐκ ἄσημον ἐπὶ τῇ ὀρθῇ ταύτης τῆς ὁμολογίας ὁδῷ [p. 186] τὸν πόδα ἐρείδουσιν, ἰδοὺ οὗτοι ἐπὶ τῶν πυλῶν τῆς ὑμετέρας αὐλῆς ἐστᾶσιν, οὓς εἰ παρέσεσθαι κατανεύσοιτε, εἴσεσθε καὶ δι' αὐτῶν, μηδεμίαν πρὸς τὸ ἡμῶν διάστασιν ἔχοντας φρόνημα.»

55. κατανεύει οὖν τούτοις τὴν εἴσοδον· συνεισιέναι δὲ αὐτοῖς τῶν ἐν τέλει κελεύει τοὺς προὔχοντας ἀπηωρημένα τοῖς μηροῖς, ὡς ἕκαστος εἶχε τάξεως, τὰ ξίφη κατέχοντας, οἰόμενος ἐκφοβεῖν τῇ στρατιωτικῇ χειρὶ τοὺς ἀπτοήτους ὁ δαίλαιος. εἰσελαύνει οὖν ὁ ἱερός ἐκεῖνος ὄμιλος τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὰ χρυσόροφα ἀνάκτορα, πολλῇ καὶ ἀρρήτῳ τῇ προθυμίᾳ γαυρούμενος καὶ οἶονεὶ θείῳ κέντρῳ τῇ παρρησίᾳ νυσούμενος· καὶ ἐπεὶ, ἔνθα θαάσων ἔτι ὁ τύραννος,

ἤγγιζον, ὀρῶσι τὸν ἀρχιποίμενα γεγωνότερόν πως ἀντιφθεγγόμενον καὶ συλλογισμῶ τὸν βασιλέα ὡς νεογνὸν ἤδη παιδάριον παίοντα· ἔνθεν καὶ πρὸς τὸ λέγειν ἐπερρώσθησαν καὶ πᾶσαν ἐξ ἑαυτῶν δειμαίνουσαν δειλίαν ἀπώσαντο.

56. πρὸς οὓς ὑπόδρα ἰδὼν ὁ θυμολέων φησὶν· «καὶ ὑμῖν, ὡς ὀρᾶτε, καὶ πᾶσιν ἀλάθητόν ἐστιν, ὡς ὑπὸ θεοῦ μεσιτεύειν ἐπὶ ταυτηνὶ τὴν μεγαλώνυμον καὶ λογικὴν ποιήμνην ἐτάχθημεν, πᾶν σκῶλον ἐν αὐτῇ φυόμενον ὀμαλίζειν καὶ λύειν διὰ σπουδῆς καὶ προθυμίας τιθέμενοι. ἐπεὶ οὖν τινες περὶ τῆς τῶν εἰκόνων καὶ νυνὶ συζητοῦσιν ὑπάρξεως τε καὶ προσκυνήσεως χρήσεις γραφικὰς ἀντιλεγούσας τούτοις προφέροντες, πᾶσα λοιπὸν ἀνάγκη τὴν τούτων λύσιν ποιήσασθαι, ὡς ἂν τὸ ἡμῖν σπουδαζόμενον (σπουδάζεται δέ, ὡς ἴστε πάντως ἡμῖν τὸ τῆς εἰρήνης ἐπὶ πάντας ὀμόγνωμον), περαιῶσιν δέξηται. τοῖς οὖν διαποροῦσι καὶ τὰς προτάσεις ἐπάγουσι τὸ συμπέρασμα προτείνειν ἐπάναγκες· περὶ γὰρ τούτων καὶ [p. 187] τῷ ἀρχιερεῖ προανεκοινωσάμεθα, νυνὶ δὲ καὶ συμπαραουσιάζοντες ὑμῖν ἐντελλόμεθα, τῶν κεκριμένων ταχεῖαν δοῦναι λύσιν, μήπως ἢ βραδυτῆς σιγῆς ὑμῖν παραίτια γένοιτο καὶ οὐκ εἰς καλὸν ὡς ἀπειθοῦσιν ὑμῖν ἀποβήσεται.» οἱ δὲ τοῦ καλοῦ ἀρχιποίμενος ὀπαδοὶ καὶ συμποιμένες κατὰ τοῦ θηριωνύμου καὶ λυκόφρονος Λέοντος τὴν τῶν θείων λογίων φαρέτραν ἐλκύσαντες καὶ τὰ ἐν αὐτῇ τῶν

ἐλέγχων βέλη ἀμοιβαδὸν ἐκκενώσαντες ὀλοσώματον αὐτῷ πληγὴν ἀπειργάσαντο. καὶ ἵνα μὴ τὰ ὑφ' ἐκάστου τότε λελεγμένα κατὰ λεπτὸν διεξιόμεν, μίαν ἐκ πάντων, ὡς ἐν περιλήψει, φωνὴν ἐκθησαίμεθα, ἔχουσιν ὧδε.

57. «ὅτι μὲν, ὦ βασιλεῦ, κρίμασιν οἷς ἀγνοοῦμεν, ἐπὶ τὴν μεγίστην Χριστοῦ ποιήνην μεσιτεύειν ἐτάχθητε, καὶ ἡμῖν καὶ πᾶσιν, ὡς ἔφησ, ἀλάθητόν ἐστιν. ὅτι δὲ τὰ ζυγὰ τῆς μεσιτείας ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς ὑμῖν ἑτερορρεπῆ διεσκευάσται ἤκιστα τοῖς κρίνειν ὀρθῶς ἐπισταμένοις ἠγνόηται. μεσίτης γὰρ ἐκεῖνος οὐκ ὁ τῆδε ἢ τῆδε παρέλκων καὶ τὴν ἑαυτοῦ θατέρῳ ῥοπὴν χαριζόμενος, ἀλλ' ὁ τὸ ἴσον τοῖς ἐφ' ἐκάτερα προμηθούμενος. εἰ οὖν διαιτῆσαι καὶ λῦσαι τῇ ἐκκλησίᾳ τὰ σκάνδαλα προτεθύμησαι, τί μὴ πρὸς πάντας ἀκλινῆ τὴν ῥοπὴν ἐπιδέδειξαι ὁρᾷ γὰρ πᾶς ὁ βουλόμενος τοὺς μὲν τὸν ὀρθὸν λόγον πρεσβεύοντας ἀπεληλαμένους καὶ τοῖς κακουργοῦσιν ἐξ ἴσου τὸν κίνδυνον ὑπομένοντας, τοὺς δὲ τάναντία θρησκεύοντας ὑμῖν στεργομένους καὶ πάσης τημελείας φαιδρᾶς ἀπολαύοντας. ἢ οὐκ οὔτοι μὲν ἐν χρυσορόφοις αὐλίζονται δώμασιν, ἡμᾶς δὲ καθειργνύντα στενοχωρεῖ τὰ δεσμοτήρια οὐ τὰ ἐδώδιμα τούτοις τῆς ἀνακτορικῆς δαψιλείας ἀποκεκλήρωται, ἡμᾶς δὲ λιμὸς πιέζει καὶ κόρος ἐνδείας ἐμπύμπλησιν οὐκί πᾶσα βίβλος τούτοις ἀνεῖται πρὸς ἔρευναν, δίκη δὲ τοῖς ἐπιχορηγεῖν ταύτας ἡμῖν ἐπικρέματα τί γνωρίζεται μεσιτείας ἐν τούτοις

ἐμπύρευμα τῆς ἰσονομίας ἐμπολιτεύεται τούτοις [p. 188] ἀρρέπεια τῆς ἀτρεψία νοῦς ἰσορρόπως τούτοις ἐπιστατεῖ καὶ τηρεῖ τὸ συνειδὸς ἀπαρέγκλιτον ταῦτα τοίνυν ὀρῶντες καὶ τὸ πολυκλινὲς τῆς ὑμετέρας νεύσεως ἐννοούμενοι καὶ ὡς ἐκ πρώτης ἤδη ἐπιβολῆς ἐρήμην καταδαιτηθήμεν, τὸ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας σιγῇ τιμῶμεν αἰδέσιμον, ὡς ἂν μὴ τῷ βορβόρῳ τῆς βλασφημίας ἀλῶναι καὶ χρανθῆναι λόγοις ἀκόρεστα κατὰ τῆς οἰκονομίας Χριστοῦ ἀσελγαίνουσιν. ἐπὶ οὖν τῇ οἰκουμενικῇ καταστροφῇ τῆς ὑμῖν σώφρονος λογισμοῦ συνέψεται κύριος ἀφ' ἡλίου γὰρ ἐκβολῶν καὶ μέχρι Γαδεῖρων καὶ Ἑρακλείων στηλῶν ἢ τῶν ἱερῶν εἰκόνων σεβάζεται ποίησις, ἣν οὐ χθιζή τις ἐπίνοια, ἢ Χριστοῦ δὲ πρὸς ἀνθρώπους ἐπιδημία τὸ εἶναι σαφῶς ἐπιφέρεται. ἐπὶ τούτῳ τοίνυν τῷ θεμελίῳ προφήτας, ἀποστόλους καὶ διδασκάλους ἐποικοδομεῖν δεδιδάγμεθα· βασιλεῖς δὲ ὑπεῖκειν μὲν καὶ στέργειν τοῖς παρ' αὐτῶν κεκριμένοις ἐπέγνωμεν, νομοθετεῖν δὲ καὶ ὄρους τῇ ἐκκλησίᾳ σεσυλημένους πηγνύναι πάμπαν οὐκ ἔγνωμεν. καὶ ὅτι μὲν ἀληθῆ ταῦτα τῷ συνειδότητι τῶν ἀκροατῶν ἀφίεμεν τὸ τοιοῦτον κριτήριον. ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ γὰρ ἐκείνου καὶ ἀπαραλογίστου δικαστηρίου τοὺς ἑαυτῆς ἐπαινέτας ἢ ἀλήθεια στεφανώσει, τοὺς ἀντιπάλους δὲ τῶν εὐσεβῶν δογμάτων εἰς τὴν τοῦ ψεύδους αἰσχύνην ἀποκρινεῖ καὶ ἀποκρούσεται.»

58. τούτοις οὖν καὶ πλείστοις ὅσοις καταβροντηθεῖς

τὴν διάνοιαν καὶ ὥσπερ ἐκκεκωφωμένος τὰ ὄτα ὑπὸ
 τῆς τῶν θεσπεσίων ἐκείνων φανείας ἀπηχέσεως, ὡς εἰς
 αὐτὸν ἤδη προσκεκρουκότας ὑποτοπήσας ἀσύγγνωστα
 καὶ καθάπερ συκοφαντίαν προφανεστάτην
 ῥαψωδηθεὶς, οὕτω φυγὰς ἀνάνδρως τοῦ ἰδίου λόγου
 γενόμενος, καθαρὰν τὴν ἦτταν καθωμολόγησεν· οὐ
 γὰρ εἶχεν ὀρέξαι χεῖρα τῷ ἑαυτοῦ λόγῳ οὐδὲ μὴν
 ἀντιβλέψαι τολμᾶν πρὸς τὴν τῶν λεγομένων
 ἀντίρρησιν. καὶ μάλα εἰκότως· ἡ γὰρ ἀλαζονεία καὶ
 βραχείας ἐξουσίας ἐπειλημμένη τελέως ἔμπληκτον
 ποιεῖ τὸν ἀλόγιστον καὶ ἐξίστησι τοῦ φρονεῖν. ἅμα δὲ καὶ
 ἠπίστατο ἑαυτὸν ἀλώσιμον τῇ τοῦ
 [p. 189] λόγου συνεξετάσει· ἄληπτον γὰρ ἦδει
 κάκεῖνος οὕσαν καὶ ἀήττητον τὴν ἀλήθειαν. ὅθεν
 φλυαρίας μὲν ἐξαγωνίους πρὸς ὑπόπτωσιν τῶν
 ζηλωτῶν ἐκείνων συμφορήσας, οὐ δυνηθεὶς δὲ τὴν
 ἑαυτοῦ ἦτταν ἀνακαλέσασθαι, τῆνικαῦτα τούτους
 ἀπειλαῖς σὺν τῷ μυσταγωγῷ τῶν βασιλείων ἐξώθησεν.
 ὦ τῆς πρὸς τὸ χεῖρον τοῦ ἀνδρὸς ἀπονεύσεως. ὦ τῆς
 τοῦ βελτίονος ἀποπτώσεως. ἐξ ἐκείνου γὰρ, ἣ φησὶν ἡ
 παροιμία, τὴν κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἐνδύεται λεοντὴν
 καὶ φανερῶς τοῖς κατ' αὐτῆς ὀπλιζομένοις
 συμφράττεται· αὐτίκα γὰρ τοὺς ὅσον ἐπ' αὐτοῖς
 ἀθλητὰς ἐθελοντὰς ὑπερορῖα παρέπεμπεν, ἄλλον
 ἄλλοσε καταμερίσας καὶ πόρρω που τῶν τῆς
 ἐκκλησίας ἀποξενώσας ἐπαύλεων· ἐπειθε γὰρ αὐτὸν
 αὐτοβοεῖ τὸν ἀρχιερέα τοῖς τῆς αἵρέσεως βρόχοις ἐλεῖν
 καί, εἰ μὴ τοῦτό γε γνώμης, ἐκουσιότητι τὴν τῆς

ἱερατείας καταλιπεῖν προστασίαν, ἔχοντα μηδένα τοῦ ἱεροῦ καταλόγου συνέριθον. μόνος οὖν λοιπὸν τὸ τοῦ καιροῦ διαφέρων ἐπίπονον πρὸς τὴν ἄνω συμμαχίαν ἀπέβλεπεν, ταύτην αὐτῷ μονωθέντι συνάρασθαι καὶ ἠπορημένῳ συλλαβέσθαι ὡς μάλιστα.

59. ὁρῶν δὲ τὸν ἄνδρα τὰ πρὸς τὴν ἀληθῆ πίστιν ἐξομνύμενον καὶ ἀπειθῆ τὰ πρὸς Θεὸν ἤδη δεικνύμενον, γράφει τῇ ἐκείνου συνεύνῳ, ἅτε γυναικί, περὶ τῆς ὀρθῆς ὑπομιμνήσκων αὐτὴν τῶν Χριστιανῶν θρησκείας καὶ πίστεως, καὶ ὡς ἂν πείσοι τὸν βασιλέα καὶ σύνευνον ἀποσχέσθαι τῆς τοιαύτης δεινῆς ἐγχειρήσεως. γράφει δὲ καὶ πρὸς τὸν τηνικαῦτα τῶν δημοσίων χρημάτων ταμίαν ὠκειωμένον παρ' αὐτῷ τῇ τε παρρησίᾳ καὶ τῷ φρονήματι, μὴ κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἐπινοεῖν ἢ κινεῖν τινα σάλον, ἤδη τὸ εἰρηναῖον ἐχούσης καὶ ἀστασίαστον, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ τὴν ἐξαφθεῖσαν αὐτῇ παρὰ τῶν τοῦ αἰωνίου πυρὸς ἀξίων φλόγα καταπαύειν καὶ τὴν βασιλέως καθημεροῦν ἀγριότητα. γράφει δὲ καὶ τῷ πρώτῳ τῶν βασιλικῶν ὑπογραφέων τότε τυγχάνοντι (Εὐτυχιανὸς οὗτος [p. 190] ἦν), συναιρομένῳ τοῖς αἰρετίζουσι καὶ τὰ τῆς ὀρθοτόμου πίστεως παραναγινώσκοντι λόγια, ὡς εἰ μὲν οὐ παύσεται διαστρέφων τὰς ὁδοὺς κυρίου τὰς εὐθείας, ἀλλ' Ἐλύμα τῷ μάγῳ συμπροαιρεῖται πορεύεσθαι, παρὰ τῆς ἐφόρου δίκης πείσεσθαι λώβην τὰς πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμὰς δεινῶς ἐπαλγύνουσαν. ᾧ καὶ ἀνουθετήτῳ φανέντι τὰ τῆς ἀπειλῆς κατελάμβανε.

πᾶσα γὰρ ἢ ἐξ ἐκείνου τῷ τάλανι ἐπιμετρηθεῖσα ζωὴ συνεχεῖς ἀλγηδόνας ἐπάγουσα νεκρὸν ἔμπνουν πρὸς τὰ τοῦ θανάτου καθ' ἡμέραν παρίστη προπύλαια. οὕτω θεραπεύειν οἶδε Θεὸς τοὺς ἀρρωστίαν τῇ ἐκκλησίᾳ δυσίατον ὑπογράφοντας.

60. τούτοις οὖν τοῖς βιωφελέσι τοῦ διδασκάλου καὶ σοφοῖς νοουθήμασι μὴ βελτιωθεῖς ὁ βασιλεὺς τὴν διάνοιαν πρὸς ἓν τοῦτο μόνον ἑώρα, τοῦ καὶ αὐτὸν ἐξῶσαι καὶ τῇ νύμφῃ Χριστοῦ ταλασιουργῆσαι χιτῶνα κηρεύσεως· ἐγχειρίζει γοῦν τὰ τοῦ λόγου τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰ τῶν ἱερῶν σκευῶν ἀναθήματα ἀνδρὶ τὴν τοῦ πατρικίου ἀξίαν διέποντι καὶ πάσης τῆς περὶ ταῦτα τὸν ἀρχιερέα δεικνύει φροντίδος ἀλλότριον· οὐ γὰρ ἐνεδίδου, πάντα λίθον, τὸ τοῦ λόγου, κινῶν, ὡς ἂν τὸ τῆς ἐκκλησίας διασαλεύσειεν ἔρεισμα. ὃ πῶς ἐπὶ τὰ ἐξῆς ὁ λόγος, οὐκ ἔχων ὅποι προβήσεται, σιγῆς καταστορέσαι κλίνην προείλετο, καὶ πρὶν ἢ τὰ τῆς νόσου διαγγεῖλαι τοῦ μακαρίου, ἑαυτὸν νοσηλευόμενον δείκνυσιν. εἶχεν οὖν αὐτὸν ὁ σκίμπους ἀσθμαίνοντα ἔκ τινος ἐπισκηψάσης ἐπιρροίας τῷ σώματι καὶ πρὸς τὸ τῆς νόσου δυσαλθὲς ἐκπαλαίοντα. ἀλλ' οὐδὲν οὕτω τὸν δίκαιον ἤλγυνεν, ὡς ἢ κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἐπινοουμένη παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπισύστασις· ἐκείνην γὰρ μόνος αὐτὸς τὴν διαμάχην ὑφίστατο, ταύτη δὲ καὶ τὸ τοῦ κοινοῦ παντὸς ἐκινδύνευε πλήρωμα.

61. ὠφρῦωτο οὖν τὸ κατὰ τῆς ἐκκλησίας συνέδριον καὶ τῆ τοῦ ψεύδους ἀεὶ πιμελῆ λιπαινόμενον ἐζήτει τὴν ἔκρηξιν.

[p. 191] ὄθεν πείθουσιν αὐθις τὸν παντὶ ἀνέμῳ κακοδοξίας βασιλέα φερόμενον πρὸς διάλεξιν κατασπεῦσαι συνελθεῖν τὸν διδάσκαλον· ὃς ἐπὶ τούτῳ στέλλει Θεοφάνην, τὸν τῆς βασιλίσεως ὀμαιμόνα, ᾧ καὶ τὸ βασιλικὸν περιέκειτο ξίφος, ὡς ἂν τὸν ἀρχιερέα πρὸς τὸ τῆς συνωμοσίας ἐκείνης μαιφόνον ἐλκύσειε σύνταγμα. πρὸς ὃν τοῖς προλαβοῦσιν εἰς ἀπολογίαν χρησάμενος, ἤδη δὲ καὶ τὴν νόσον ἔχων συνήγορον, τοῦ πρὸς διάλεξιν συνελθεῖν τοῖς ἀνιέροις ἀπέειπατο. «οὐ γὰρ ποιμὴν» φησὶ «προβάτων ἔρημος πρὸς λύκους ὀπλίζεται οὐδὲ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας μόνος προμνώμενος θηριομαχεῖν κατεπείγεται· ἀλλ' ἢ πρὸς μάνδραν ἀσφαλῆ τὸ ποιμνιον σφραγισάμενος καὶ φόβον οὗ ἔστι φόβος μακρὰν ἀπώσαμενος, οὕτω πρὸς τὰ τῶν λύκων συμφράττεται θήρατρα. πῶς οὖν ἐμὲ τῶν ἐμῶν θρεμμάτων κηρώσαντες καὶ ταῦτα βία τῆς ἀληθοῦς νομῆς ἀπελάσαντες, πρὸς θῆρας μόνον ὑμᾶς προκαλεῖσθε δεινοὺς ἀπομάχεσθαι οὐ κλέος τοῦτο ποιμαντικῆς κατασχέσεως· ἀλλ' εἰ βούλησθε τῶν πλασμάτων ὑμῶν ἐπιτεύξεσθαι (πλάσμα γὰρ τὰ ὑφ' ὑμῶν πρὸς ἡμᾶς ἀεὶ προτεινόμενα καὶ οὐδεμιᾶς ἀληθείας ἐχόμενον), δότε τῆ ἐκάστου ῥοπῇ τὸ ἐκούσιον, γενέσθω πᾶς τῆς ἑαυτοῦ βουλήσεως κύριος, λελύσθω τὰ δεσμοπήρια, ἀναζευζάτωσαν οἱ ἐν ἐξορίᾳ πικρᾷ πιεζόμενοι, ἀνακαλυφθῆτω ὑμῶν τὰ ὑπόγεια

βάραθρα, καὶ ἀναδοθήτωσαν οἱ λιμοῦ τραυματῖαι καὶ δίψης γενόμενοι παίγνια, καὶ νύκτα φωτισμόν, κατὰ τὸ ἀδόμενον, ἐν τῇ τρυφῇ ἑαυτῶν ἐντρυφῶντες ὀσημέραι· λαβέτω παῦλαν ἢ μάστιξ, τὰ τῶν θεοφρόνων ἐπιξαινουσα σώματα. ὡς εἰ ταῦτα γένοιτο καὶ τῷ παντὶ τὴν ἐλευθερίαν ἐγγράψοιτε καὶ τῇ βίᾳ μὴ δώτε τὰ ἑαυτῆς διαπράττεσθαι, τότε τῶν τῆς ἐκκλησίας προδήλων ἐχθρῶν καὶ τῶν μηδὲν ἱερωσύνης ἐπιφερομένων λείψανον καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ ζητήμασιν ἐκκλησιαστικοῖς ἐγκρίνεσθαι μὴ δυναμένων, ἀπεληλαμένων, τοῖς λοιποῖς (εἰ καὶ τις, ὅπερ [p. 192] ἀπέστω, λελείψεται) εἰς λόγους ἐλθεῖν ἡμᾶς ἑαυτοὺς πείσομεν. οὐ γὰρ ἀνιέροις θέμις πρὸς ἔρευναν ἱερῶν καταλέγεσθαι. εἰπάτωσαν γὰρ οἱ τὰ Κωνσταντίνου πάλαι σεσιγηκότα καὶ κατάδοντα περιέποντες δόγματα, τίς αὐτοῖς ἀξίαν ἐπιτέθεικεν ἱεράν ἐκ τίνος ἱεροφαντικῆς χειροτονίας γνωριζομένης τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς νόμοις κατατετάχθαι φασὶν εἰς βαθμὸν τῶν ἱερουργούντων εἰ οὖν τάξις αὐτοῖς ἐκκλησιαστικῇ τὸ ἀναξίοις εἶναι μαρτύρεται, τίς αὐτοὺς ἐπ' ἐκκλησίας λέγειν ἀνέξεται ταῦτα τοῖς στείλασιν ὑμᾶς γνωρισθήτω, καὶ εἰ τοῖς ἡμετέροις καταπεισθέντες ὀφθεῖεν λόγοις, ἰδοὺ καιρὸν καὶ τόπον τοῖς, πρὸς οἷς εὐκαιρὸν ἐστὶ, διαλεχθῆναι ὀρίζομεν· καὶ καιρὸς, ἡνίκα ἂν Θεῷ φίλον τὰ τῆς νόσου ἡμῖν ἐπιλωφῆσαι καὶ ὑπολειφθῆναι τοῖς ζῶσι δῶ Θεός, συνομιλεῖν καὶ συμφθέγγεσθαι· τόπος δὲ τὸ τοῦ Θεοῦ λόγου διώνυμον τέμενος, ἐν ᾧ Θεὸς κάθηται τὰ τῆ

καθολικῆ πίστει ἀνήκοντα διεσμιλευμένως διαιτῶν καὶ τρανῶν δικαιοτάτα.»

62. ταῦτα τοῦ ἀγγελιαφόρου τοῖς ὡσὶ τοῦ πέμψαντος ἐνηκήσαντος, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῖς τάναντία συμφρονούσι κατὰ μηδὲν ἀποκρύψαντος, πρὸς πᾶσαν αὐτῶν ἀφασίαν τὴν γλῶτταν διήγειρε καὶ τὴν καρδίαν ἐπάχνωσεν, ὡς περὶ ἀδυνάτων καὶ μὴ τελεσθῆναι ἱκανῶς ἐχόντων πραγμάτων ὑπάρχοντα. ὅθεν πρὸς βουλήν ἑαυτοῦς συναθροίσαντες τοιαῦτα τῷ βασιλεῖ κατὰ τοῦ τῆς ἐκκλησίας προβόλου λέγοντες ἀπέπτυσον ῥήματα· «οὐκ ἔστι κατὰ τοῦτον τὸν λόγον τὰ τῷ κράτει σου δεδογμένα καὶ τῇ ἐνδημούσῃ συνόδῳ κεκριμένα πέρας λαβεῖν ἀμφιδέξιον· εἰ γὰρ εὗροι καιρὸν ἢ ἐκάστου ῥοπή, ὅποι τρέπεσθαι βούλοιο, καὶ οἱ τῇ ἐξορίᾳ κατακριθέντες ἀνακομιδῆς ἐπιτεύξαιτο, καὶ πᾶς τις τῆς οἰκείας αἰρέσεως μηδεμιᾶς ὑπούσης βίας γένοιτο κύριος, τάχα γυμνοὶ καὶ μόνοι περιλειφθείημεν. ἐκείνῳ γὰρ πᾶσα γνώμη ἐκουσιαζομένη ὡς

[p. 193] τάχος συνέψεται καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς πάσης βοηθείας ἐκτὸς περιστήσεται, καὶ μάλιστα τὴν πρὸς τοὺς προκρίτους ἀναινομένῳ διάλεξιν· τοῦτο γὰρ οὐ τὴν τυχοῦσαν ἀνατροπὴν ἡμῖν προξενήσειεν. ἄλις οὖν τῆς προκλήσεως· ἤδη γὰρ τρίτην ταυτηνὶ προτροπὴν πεποιήμεθα πρὸς αὐτόν, καὶ αὐθαδεῖα πειθόμενος οὐκ ἀπήντηκεν. ἀλλ', εἰ δοκεῖ, συνοδικῆ ἀύθεντία χρυσάμενοι τὰ τοῖς ἀπειθοῦσι δῆλα διὰ γράμματος

αὐτῷ καταστήσαιμεν, ἀπαντῆσαι καὶ ἀπολελογῆσθαι, ὑπὲρ ὧν ἡ σύνοδος κατ' αὐτοῦ ἐγκέκληται.» γράφουσιν οὖν τινα ταπεινὸν καὶ χωλεύοντα τόμον πρὸς τὸν τῆς ἐκκλησίας ἀρχηγόν, τοῖς ἀχειροτονήτοις παρεστάναι κελεύοντα καὶ περὶ τῶν βεβουλημένων αὐτοῖς διευθύνεσθαι. ὃν ἐπιφορτίσαντες ἐπισκόποις τισὶ καὶ κληρικοῖς χειροτονίας ἄτερ τυγχάνουσι, πρὸς τὸν λαμπτήρα τῆς ὀρθοδοξίας ἐκπέμπουσι, συζεύξαντες αὐτοῖς ὄχλον ἀγυρτώδη καὶ ἀγοραῖον καὶ τῆς αὐτῶν βδελυρίας ἐπάξιον. ὡς δὲ πρὸ πυλῶν τοῦ τῆς ἀρχιερωσύνης σκηνώματος ἔστησαν, ἀνηνέχθη τῷ μεγάλῳ ἀρχιερεῖ τὸ τῆς παρουσίας αὐτῶν φορτικώτατον μήνυμα. ὁ δὲ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν τῶν κακοφρόνων θέαν ἀχθόμενος (τοιοῦτον γὰρ αἱ καθαρὰ φύσεις πρὸς πᾶν ὀτιοῦν ἀλλοτρίως τῆς ἀληθείας ἔχον ἀηδιζόμεναι), οὐκ εἶχε γνώμης αὐτοῖς εἰς ὀμιλίαν ἐλθεῖν. ἀκουσίῳ δὲ βίᾳ ὑπὸ τοῦ πεπιστευμένου τὴν αὐτοῦ φρουρὰν πατρικίου νυσομένου, μὴ ἀποπέμπειν τούτους εἰς τοῦπίσω ἀπράκτους κατανοῦντος, ὅψε καὶ μόλις αὐτοῖς ἐπαφῆκε τὴν εἴσοδον.

63. εἶσω δὲ γενομένους οὐδὲ τὸ τῆς νόσου τοὺς δειλαίους κατήδεσε δυσαλθές, ἀλλὰ τῇ συντρόφῳ ἀναιδεῖα χρησάμενοι τὰ τῷ ἀτόμῳ ἐκείνῳ τόμῳ κεχαραγμένα τραγικῶς εἰπεῖν ὑπεκρίναντο· «κατὰ σου» φησὶν «λιβέλλους ἡ σύνοδος δεξαμένη, πρὸς λύσιν τούτων πάσης ἐκτὸς ἀμφιλογίας παρέσεσθαι

καὶ ἀπολογεῖσθαι τρανῶς ἐδικαίωσεν. πρὶν ἢ οὖν ἡ [p. 194] τῆς ἀποφάσεως αὐστηρία διαβᾶσα καθαιρέσεως ἐγκλήμασιν ὑποβάλοι σε, πρὸς τὸ τῆ συνόδῳ καὶ τῷ βασιλεῖ δοκοῦν μετατίθεσο φρόνημα, συμφθεγζάμενος ἡμῖν καὶ ὁμογνωμονήσας περὶ τῆς τῶν εἰκόνων ἀποτροπῆς τε καὶ ἀπαρνήσεως· οὕτω γὰρ ἔσται τὸν τῶν λιβέλλων ἀποδιοπομπεῖσθαι μῶμον. ἢ ἐς πλεῖστον ἀπαναινόμενον καὶ ἑτεροφρονοῦντα τῆς τῶν ἐγκαλούντων ἔνοχον εἶναι σαφῶς ἐπικλήσεως, ἣν οὐκ ἄλλως ἀποτρίψασθαι δυνατόν, <εἰ> μὴ οὐκὶ κατὰ πρόσωπον στήναι καὶ περὶ ὧν οἱ ἔλεγχοι διευθύνεσθαι.» ταῦτα οἱ ἀντὶ ποιμένων λύκοι τῷ ἀρχιποίμενι τὰ παλίμφημα παραφθεγζάμενοι καὶ ὑπ' ὀδόντα πως διαψιθυρίσαντες παίγνια (οὐ γὰρ ἔσθενον ἐκείνῳ τῷ καθαρωτάτῳ νοῦ μετὰ παρρησίας ἀντωπεῖν ἢ προσφθέγγεσθαι), σιγῇ τὸ τῆς ἐντροπῆς ἐγκαλύψαντες αἴσχος, τὴν βεβυσμένην ἔστησαν αὐτῶν ἀκοήν, ἰμειρόμενοι, καὶ εἰ δυσμενεῖς τυγχάνοιεν, εἰσδέξασθαι τὸ παρὰ τῆς ἐκείνου γλώσσης ἡδυεπὲς ἐπιφώνημα.

64. ὁ δέ, καίτοι τῇ νόσῳ τρυχόμενος, πρὸς αὐτοὺς ὑποφθάσας ἔλεξεν ὧδε· «τίς οὗτος ὁ λιβέλλους ἡμῖν ἐπισείων καὶ τὰς καθ' ἡμῶν ἐναγωγὰς εἰσδεχόμενος ποίας πατριαρχικῆς εἶναι καθέδρας εὔχεται πρόεδρος ποίας ποιμαντικῆς φροντίδος ἐπειλημμένος κανονικαῖς ἐνοχαῖς ἡμᾶς ὑποβέβληκεν εἰ ὁ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πηδαλιουχῶν ὀσίως τοὺς οἶακας ἐπικαλεῖ, παρέσομαι· εἰ ὁ τῆς Ἀλεξάνδρου ἱεροκῆρυξ

ἐπαιτιᾶται, οὐκ ἀπειθήσας ἐφέψομαι· εἰ ὁ τῆς Ἀντιόχου ἱεροποιήτην ἔλκει πρὸς κρίσιν, οὐκ ἀπολειφθήσομαι· εἰ ὁ τὰ Ἱεροσόλυμα διέπων εἰς εὐθυναν ἡμᾶς καταστήναι προσκέκληται, οὐκ ἀπολείψομαι. εἰ δέ γε λύκοι βαρεῖς τὴν ποιμνὴν ταραξάει προθέμενοι προβάτων δорὰν ὑποκρίνονται καὶ κατὰ τοῦ ποιμένου ὑβρίζουσι, τίς αὐτοῖς καὶ μόνον εἰς θεὸν ἐλθεῖν κατανεύσειεν, οἷς καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος τὸ τοῦ κρίματος ἐπεφόρτισεν ἄχθος ἄλλ' εἰ καί, κατὰ τὸν ὑμέτερον φλήναφον, τῷ τῶν κρατούντων καὶ ὑμῶν προστεθειμένον δόγματι, τὸν τῶν καθ' ἡμῶν λιβέλλων μῶμον ἀποτριψάμεθα·

[p. 195] καὶ ποία τάξις ἡμῖν ἀπονεμηθήσεται ὑπευθύνους οὖσιν, ὡς φατε, καὶ κανονικοῖς ἐαλωκόσιν ἐγκλήμασι τίς οὖν ὁ αὐθημερὸν καθαιρῶν καὶ ἀνάγων εἰς ὕψος τὸν οὐδὲ κάτω στήναι δυνάμενον ἢ ἀμυήτους καὶ ἀνεπιστήμονας περὶ τὴν τῶν θεῶν ἔρευναν ἡμᾶς ὑπειλήφατε τὸ μὴ τοῖς ἱερωμένοις οἷόν ἐστι κριμα λογίζεσθαι ἄλλ' ὄντως πρὸς τὴν τούτων παρόρασιν καὶ πρὸς μόνην παράβασιν ἔτοιμον ἢ ἀσέβεια τοὺς αὐτῇ πειθομένους εἰς ἄδου καθέλκουσα πέταυρον.

ἀποχωρεῖτε οὖν ἀφ' ἡμῶν, ἐργάται τῆς ἀνομίας· πρὸς τὸν ἴδιον ὑμῶν ἐμετὸν ἀποστράφητε, πρὸς τὰ τῆς ληστείας ὑμῶν ἀνατράπητε σπήλαια. οὐ γὰρ αἰρήσετε τοὺς ἐπὶ τῇ πέτρᾳ τῆς ὀρθῆς ὁμολογίας τὸν νοῦν ἀπερείσαντας, οὐ καταβαλεῖτε τοὺς ἐν τῷ ὕψει τῶν συνοδικῶν ὄρων ἑαυτοὺς ἐπιστήσαντας· ἄλλ' ἐν ὑμῖν αὐτοῖς συντριβήσεται τὰ τῆς αἰρέσεως κύματα,

μηδεμίαν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ κατάκλυσιν προσπελάσαντα.»

65. ταῦτα πρὸς τοὺς κενοὺς μὲν φρενῶν, πλήρεις δὲ ἀφροσύνης δυναμένους διεξελθῶν ὁ μακάριος, προσετίθει καὶ ταῦτα· «εἰ μὲν ἐρημία ποιμένος ἀπρομήθευτος ὁ θρόνος οὕτως καταλέλειπτο, οὐδενὶ τῶν πάντων ἐξῆν εὐπρόσωπον σόφισμα παραδιδάσκειν ἢ παρασυνάγειν, καὶ ἐξ ἀλλοδαπῆς ἐπὶ τὰ μὴ προσήκοντα αὐτῷ μετέρχεσθαι ὄρια· ἐπειδὴ δὲ καὶ παρουσία ποιμένος μεγαλαυχεῖ καὶ τοῦ προστατοῦντος αἰσίως οὐ διαμαρτάνει, τίς ὑμᾶς τῆς ἐκ τῶν κανόνων ἐπιτιμίας ἐξαιρήσεται λόγος, ἐπὶ κεχρυσωμένῳ καὶ ἠργυρωμένῳ καὶ τιμίῳ λίθοις, ἀποστολικοῖς καὶ πατρικοῖς, φημί, λογίοις, θεμελίῳ πεποικιλμένῳ, ξυλώδη καὶ χορτώδη καὶ καλαμίνην ἐποικοδομεῖν κακοπιστίαν ἐθέλοντας ὥστε δίκαιον ἂν εἶη καὶ αὐτῆς τῆς τῶν ἱερῶν κανόνων ἀκριβείας ὑποδίκους ὑμᾶς ἀποφῆναι οὕτω πρὸς τὰ ἐναργῆ καὶ δῆλα μαχομένοις καὶ ἀνοηταίνουσι καὶ δεσμοῖς ἀϊδίῳις ὑποβαλεῖν εὐκαιρότατα.» τὸν οὖν κανόνα τούτοις ὑπαναγνοὺς καὶ καθαιρέσεως κατακρίσει περιδεσμήσας,
[p. 196] ἔξω τοῦ θείου περιβόλου γενέσθαι προσέταπεν. οἱ δὲ ὡς ὑπὸ μάστιγος ἐλαυνόμενοι, λύπη καὶ μανία γενόμενοι κάτοχοι, σὺν τοῖς ἐπομένοις αὐτοῖς κωμολόγοις καὶ ἀγύρταις αὐτὸν τε καὶ Τάρασιον, τοὺς τῆς ἐκκλησίας ἐδραιωτάτους

στύλους, τοῖς ἀναθέμασιν ἔβαλον· οὕτω τε λοιπὸν διὰ τῆς λεωφόρου ἐνασχημονοῦντες οἱ μιαρῶτατοι καὶ πρὸς τὰ βασίλεια σὺν τοῖς κατὰ τῶν ἁγίων σκώμμασιν ἤδη φερόμενοι, ἀπήμουν ἐνώπιον τοῦ τε βασιλέως καὶ τοῦ τῆς αἰρέσεως φορυτοῦ, ὅσα ἤκουσαν καὶ ὅσα ἐποίησαν.

66. ὡς οὖν τῆς ἑαυτῶν καταδίκης ἐκ τῆς κανονικῆς ἀκριβείας ἐπήσθοντο καὶ τὸ ἀπότομον τῆς ἱεραῆς ἐκείνης ψυχῆς ὑπὸ τῶν οἰκείων ψευδαγγέλων ἀνέγνωσαν, ὑψῆκαν τοῦ θράσους καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ὀμιλίας ἐθελουσίως ἀπέιπαντο· ἐφ' ἑτέραν δὲ ἀνοδίαν τραπόμενοι, βία καθελεῖν ἐθρύλλουν τὸν ἅγιον, ἢ λαθραίῳ ὑπεξαγαγεῖν θανάτῳ μελέτην ἐτίθεντο. καὶ εἰ μὴ τις τῶν τῇ ὀρθῇ δόξῃ προσκειμένων καὶ τῷ κλήρῳ κατειλεγμένων, τὰ τῆς ἐπιβουλῆς ἐκ τῶν τῆς ἀληθείας πεπυσμένος σαφῶς ἀπεγύμνωσε καὶ τὰ τῆς ἀσφαλείας προῖδέσθαι κατέσπευσε, τάχα μετὰ τραγωδίας ἐχαροτυπήθη καὶ νῦν ὀλοφύρματα. ὡς δὲ καὶ περὶ ταύτην οἱ φονῶντες τὴν δραματουργίαν ἐσφάλησαν (ἢ γὰρ ἄνω θεία ῥοπή τὸν ἑαυτῆς ἐφρούρει θεράποντα), τὴν περὶ γε τοῦ θρόνου βία καθελεῖν σπουδὴν οὐκ ὑφίεντο, θάνατον ἀπειλοῦντες, κάκωσιν, τὴν τῶν πρὸς τὴν ἀσθένειαν συνοισόντων ἀναίρεσιν, (ἀλλ' οὐκ ἐνδόσιμος ἦν), στερίσκοντες αὐτὸν τῆς ἐκ τῶν ἔξωθεν τημελείας τῆς ἐν ταῖς συνάξεσι νενομισμένης μνήμης. οὕτω γὰρ τὸ μορμολυκεῖον ἐκεῖνο (ἐκκοπτέσθω γὰρ τὸ βασιλέα καλεῖν αὐτὸν) Ἰουδαϊκῶς τοῖς ἱεραῖσθαι

λαχοῦσιν ἐπηπειλήσεν ὡς, ἐάν τις αὐτὸν ἀρχιερέα τρανῶς ὀνομάσειεν, ἀποσυνάγωγος γένηται.

67. μόνος οὖν λοιπὸν ἐπ' ἐλπίδι κατοικισθεὶς καὶ ταῖς [p. 197] θλίψεσιν ὑπὸ Θεοῦ πλατυνθεὶς ὡς Δαβὶδ ὁ θειότατος, ἐν τούτῳ καὶ μόνον φέρειν οὐκ ἔσθενεν, ἐν τῷ τὴν ποιμνὴν ὄραν ἠθετηκυῖαν τὸν ἀρχιποίμενα καὶ τοῖς λύκοις γενομένην ὑπόφορον. τί οὖν ἔδει ποιεῖν {ὦ} [λεγε· ὦ τᾶν?] πρὸς τῆς ὑμῶν αὐτῶν σωτηρίας τί διαπράττεσθαι μέχρι τίνος τῇ δασιλείᾳ τῶν δυσχερῶν ἐπιπήχεσθαι, οὐκ ἐνδιδόναι, οὐ τῷ πονηρῷ καιρῷ παραχωρῆσαι, οὐ τῇ πονηροτέρᾳ ἐξουσίᾳ καὶ τοῖς ταύτην ἄγουσι δοῦναι τόπον, ὡς μή, τότε εἰς αὐτὸν ἦκον, ἁμαρτία περιπεσεῖν καὶ γὰρ καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων καὶ διωκόντων ἐφρόντιζε, τὸν διδάσκαλον Χριστὸν ἐν τούτῳ μιμούμενος. ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνοι τοιοῦτοί ποθεν, οἷγε κατὰ τοῦ εὐεργετεῖν πειρωμένου ἐπιτιθέμενοι σπουδὴν ἐπεδείκνυντο. οὐ γὰρ καθυφῆκαν κατ' αὐτοῦ κενὰ μελετᾶν καὶ θανάτους ἐπαπειλεῖν, μεσφ' ὅτε τῆς πύλης ἔξω (τῆς ἐκκλησίας φημί) ἐξῶσαι καὶ ἀποκτείνουσαι ὁμοθυμαδόν, κατ' ἐκείνην καὶ αὐτοὶ τὴν κυριακὴν παραβολὴν λέγοντες, ἠδεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ κατάσχωμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ^ἡ. ὅθεν τῷ ἀθολώτῳ νοῖ προφητικὸς τις ὢν καὶ βλέπων τὰ ἔμπροσθεν, τὴν πεπωρωμένην αὐτῶν καρδίαν ὄρων πρὸς αἵματα λοιπὸν ἀποβλέπουσαν, ἐπιστέλλει τῷ κρατοῦντι διὰ λέξεως ἐχούσης ὧδε·

68. «καιρὸς ἀπαιτεῖ τὴν ἡμετέραν ταπεινώσιν, εἰς τὴν περίστασιν ταύτην καὶ τὴν σωματικὴν ἀσθένειαν ἐλθόντας, ταῦτα πρὸς τὸ φιλοδίκαιον ὑμῶν κράτος ἀναγαγεῖν. ἕως τοῦ νῦν ἠγωνισάμεθα κατὰ τὴν δύναμιν ἡμῶν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς εὐσεβείας· καί, ὡς δοκοῦμεν, οὐδὲν παρελίπομεν τῶν κεχρεωρημένων ἡμῖν, μήτε πρὸς διάλεξιν τῶν αἰτούντων, μήτε πρὸς διδασκαλίαν τῶν δεχομένων καθυστερήσαντες. ἐπειδὴ δὲ διὰ τοῦτο πᾶσαν θλίψιν καὶ στενοχωρίαν καὶ κάκωσιν ὑπεμείναμεν, ἀτιμίας, φυλακάς, δημεύσεις, τῶν ὑπηρετούντων ἡμῖν τὴν βλάβην· τὸ τελευταῖον ἤλθόν τινες δοκοῦντες εἶναι ἐπίσκοποι καὶ πλείονα τῶν προλαβόντων τὴν

[p. 198] ἀτιμίαν ἡμῖν προσήγαγον, ἐπιφερόμενοι ὄχλον ἀγυρτώδη καὶ δημοτικὸν μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, ἐπιστήσαντες ἡμῖν αὐτούς, καὶ αὐτοὶ μὲν πᾶσαν ὕβριν ἀναισχύντως καὶ ἀναιδῶς προσήνεγκαν, μήτε τὸν φόβον τοῦ θεοῦ ἐν νῷ λαβόντες, μήτε ὡς ἀρχιερέα αὐτῶν ποτε γεγονότα εὐλαβηθέντες, καὶ ταῦτα ἐν ἐσχάτῃ ἀσθενείᾳ κείμενον καὶ τὴν πνοὴν μόνον ἔχοντα· οἱ δὲ ὄχλοι ἐμέ τε καὶ τὸν προλαβόντα ἀρχιερέα τοῖς ἀναθέμασιν ἔβαλλον, ὅπερ ἡμῖν γέγονεν εὐφημία καὶ ἐγκώμιον μέγιστον. μετὰ ταῦτα πάντα τὰ κακὰ ἠκούσαμεν, ὅτι οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ ἔνεδρα καθ' ἡμῶν συσκευάζουσι βουλόμενοι ἐπιθέσθαι ἡμῖν, καὶ ἢ ἀναίρεσιν ἢ κατένεξιν βιαίαν καὶ θανατικὴν ποιήσασθαι εἰς ἡμᾶς. ἴν' οὖν ἄτοπον μὴ γένηται μηδὲ

ἁμαρτία ἀναδράμη εἰς τὸ κράτος ὑμῶν (ἐπειδὴ πλείονα διωγμὸν ἐπινοηθῆναι καθ' ἡμῶν οὐκ ἔστιν), ἄκοντες καὶ μὴ βουλόμενοι καὶ διωκόμενοι ὑπὸ τῶν ἐπηρεαζόντων, ἀνάγκη πᾶσα μεταστῆναι ἡμᾶς τοῦ θρόνου ἡμῶν· καὶ ὡς ὁ θεὸς κρινεῖ καὶ οἰκονομήσει τὰ καθ' ἡμᾶς, στέργομεν καὶ εὐχαριστοῦμεν τῇ ἀγαθότητι αὐτοῦ.»

69. ταύτην ὡς πληγὴν ὑστάτην ὁ κοπρόνους τὴν ἐπιστολὴν δεξάμενος καὶ μανικὸν τι καὶ σαρδάνιον προσμειδιάσας, ἐπὶ τῇ προδιηνυσμένη βίᾳ προστίθει βιαιότερα. τῷ γὰρ φρουράρχῃ πατρικίῳ τοῦ θεοφόρου πατρὸς στρατιωτικὴν ἐγχειρίσας ἀπόμοιραν, μεσοῦσης ἤδη νυκτὸς τὸν τοῦ φωτὸς υἱὸν ἐξοστρακίζειν ἐκέλευεν. τί τοῦτο οὐ τῆς κατὰ Χριστὸν ἐπισυστάσεως διαλλάττει τὸ δρᾶμα καὶ σύνταγμα· οὐδὲ γὰρ ἔξω νυκτὸς ἐκεῖνοι τὰς κατὰ Χριστὸν βολὰς ἢ ἐπιβουλὰς διετίθεσαν, καὶ οὗτοι νύκτα συνήγορον ἔχοντες ἐπ' ἴση προδοσίᾳ τοῦ καλοῦ ποιμένος ἐλέγχονται. ὁ δὲ τὴν ὥραν ἐληλυθυῖαν καὶ τὴν σπεῖραν ἐπ' αὐτὸν ἐμπίδων δίκην καὶ παρνόπων ἀπτόντων θεώμενος, αἰτήσας φῶτα καὶ τῆς κλίνης διαναστάς, ὑπερείδειν αὐτὸν ἐνὶ τῶν εἰωθότων προσέταπεν [p. 199] (ἔτι γὰρ τὸ τῆς νόσου ἤκμαζεν ἄλγημα, καὶ ἡ διοικοῦσα τὸ σῶμα ὑπέμυεν δύναμις)· καὶ τῇ μὲν λαιᾷ τὰ τῆς ἀσθενείας, ὡς ἔφην, ὑπήρειδεν, τῇ δεξιᾷ δὲ τοῦ θεοῦ ἐπειλημμένος πυρείου τὰς [λεγε· τὰ] τῶν ἱερῶν ἐκείνων ταμείων εὐωδίαζε δώματα. φθάσας οὖν εἰς

τὸν τοῦ μεγίστου νεὸ περίπυστον κατηχούμενον, ἐν ᾧ πολλάκις παννύχοις ἐλιπάρει τὸ θεῖον ἐντεύξεσι, δυοῖν λαμπάδοιν ὑφῆπτε κηρῶν, εἶτα τὰ ἐν χερσὶ μεθεὶς ἀνωτέρω τε τῶν ὀρωμένων γενόμενος, τὸ μὲν σῶμα πρηνὲς εἰς γῆν καταβαλὼν, ὄρθιον δὲ τὴν ψυχὴν ἀνατείνας εἰς οὐρανόν· «καὶ σύ» φησὶν «ὁ ὑπερμεγέθης καὶ ὑπερφυῆς, ὁ τῶν θαυμασιωτάτων κτισμάτων κύριος καὶ τῆς ἀνεξερευνήτου σοφίας, ἧς βραχὺ μόλις ἐκ τούτων ὑποφαίεις ἴχνος, μόνος εὐρετῆς, ἐπιφάνηθι φιλανθρώπῳ κηδεμονία ἐπὶ τὴν μεγάλην καὶ ὑψηλὴν τοῦ ναοῦ σου θαυματοποιῖαν, ἐν ᾧ τῶν ἀχράντων καὶ ἀκηράτων μυστηρίων τὰς ὀλοκαρπώσεις δεχόμενος ἀμαρτημάτων ἀπαλλαγὴν τοῖς ἀξίως μετειληχέναι παραστήσασιν ἑαυτοῖς χορηγεῖν ἐδικαίωσας. τοῦτον γὰρ παντὸς σπίλου καὶ μώμου πόρρω τυγχάνοντα τῇ παγκρατεῖ καὶ νῦν χειρὶ σου παρατίθημι, ὡς παρ' αὐτῆς καὶ πιστευθεὶς τοῦτον καὶ διατηρήσας ὁσίως εἰς δύναμιν, ἐπὶ τῇ πέτρᾳ τῆς ἀληθοῦς ὁμολογίας ἐρηρυσμένον ἐφύλαξα· ὡς τόπος καὶ σκῆνωμα τῆς σῆς δόξης τὴν ἑαυτοῦ παγκάλην εὐπρέπειαν διεσώσατο, υἱοὺς σοὶ καὶ κληρονόμους διὰ τῆς σεπτῆς κολυμβήθρας πολλοὺς ὑπηγάγετο, διὰ μετανοίας ἀνευδότου τῇ εὐσπλάγχνῳ εὐμενείᾳ σου κρείττους ἀριθμοῦ προσωκείωσε. σοί, σῶτερ, τὴν παρακαταθήκην, εἰ καὶ ἀναξίαις χερσίν, ἐπιδίδωμι, παραχωρῶ τῇ σῇ τῶν κριμάτων ἀβύσσῳ τὰ κατ' αὐτήν, ὡς εὐδοκεῖ, διατίθεσθαι. λέων κατ' αὐτῆς ἐπωρύεται ζητῶν ἀρπάσαι καὶ τοῖς ἑαυτοῦ σκύμοις ἐτοιμάσαι

δαυιλὲς οἰκητήριον· μὴ ἐπινυσταζάτω κατὰ τῆς αὐτοῦ
τολμηρίας ὁ παμφαῆς σου καὶ ἀκοίμητος ὄφθαλμός·
γνώτω τίνι προσκέκρουκεν, καὶ πρὸς ὃν ἀκρατῶς
πεπαρώνηκεν. εἰς λύκων θηριωδίαν τοὺς ποιμένας
μετήμειπεν, τὴν πρὸς τοὺς
[p. 200] καλῶς ἄγοντας τῶν προβάτων εὐπείθειαν
πρὸς ἀπειθείας ἤλασεν ἀγριότητα· ἄρπασον τῆς αὐτοῦ
πλάνης τὸ μὴ προστεθὲν αὐτῷ ποιμνιον· ἀνεθήτω τῶν
δεινῶν, ἀπαλλαγῆτω τῶν δυσχερῶν. τῆς σῆς χειρὸς
ἔστι κτῆμα [λεγε· κτίσμα?]: μὴ τοῖς καταπιεῖν ζητοῦσι
γένοιτο θήραμα. ἡμᾶς δὲ τοῖς σοῖς ἑαυτοὺς
ἐπιρρίψαντας κρίμασι χειραγωγοῖς καὶ ὀδηγοῖς
ὅποι φίλον τῇ σῇ κυβερνήσει παρίσταται. τὴν βίαν
ὀρᾶς ὄσσην, κύριε· μὴ τῆς ἐξ αὐτῆς ἐγγινομένης
ἀντιδόσεως ἡμᾶς ἀποκλείσειας, μὴ ὡς ἀπείρους καὶ
ἀσκεύους ποιμένας ἐλέγξειας· σοὶ γὰρ μόνῳ τὸ
ἐπιστημονικῶς ἄγειν καὶ ποιμαίνειν κεκλήρωται. μὴ
ῤαθυμίαν κατακριθείημεν, ὡς ταύτη προδόντες τὰ τῆς
διδασκαλίας βιωφελῆ πρωτοτόκια· τῇ γὰρ κατὰ
δύναμιν συνεισφορᾶ καὶ ταῦτά σοι, τῷ πρωτοτόκῳ
πάσης τῆς κτίσεως, ἀλώβητα τετηρήκαμεν. χαῖρέ μοι,
Σοφία, τὸ τοῦ θεοῦ λόγου σαφῶς ἀμείλικτον τέμενος,
σοὶ τὰ τῆς ὀρθοδοξίας ἐπιτίθημι κλειῖθρα μοχλοῖς
αἵρετιζόντων οὐδαμῶς συντριβόμενα. σοί, τῇ σφραγίδι
τῆς εἰλικρινοῦς ὁμολογίας, τὰ τῶν πατέρων
ἀσφαλισάμενος δόγματα καταπιστεῦσαι καλῶς
προτεθύμημαι, μηδαμῶς ταῖς αἵρετικάς ἀντιστροφαῖς
συληθῆναι δυνάμενα. χαῖρέ μοι, καθέδρα, ἐφ' ἣν οὐκ

ἀβιάστως ἐπέβην, καὶ ἤς νῦν ὑποχωρῶ βιαιότερον. χαίρετε σηκοὶ μαρτύρων θεόληπτοι, τοῖς εὐαγγελικοῖς καὶ ἀθλητικοῖς χαρακτῆρσιν ἐγκαλλυνόμενοι, ἐφ' οἷς οἱ ἀφραίνοντες ἐπιβαλοῦσι μὲν βεβήλους χειρας, οὐκ ὑφελοῦσι δὲ τὴν ἐκ τῆς ἀητιότητος χειρὸς αὐτοῖς ἐπηρτημένην ἀντίδοσιν. καῖρε καὶ σύ, Θεοῦ μεγαλόπολι, καὶ ὅσοι τοῖς ὑγιέσιν ἐν σοὶ καὶ πατρικοῖς ἐπερείδονται δόγμασιν, οὐς τοῖς Θεοῦ καὶ σοῖς ὑποβέβληκα πτέρυξιν, μὴ τι κακίας πτερὸν ἀπαγάγοι τῆς σῆς περιθάλψεως.»

70. οὕτω τὰ τῆς εὐκτικῆς ἱερολογίας ἀνελέγκτας καρπώματα τῷ φορεῖᾳ ἑαυτὸν ἐπιδίδωσι, καὶ τὴν ἐφ' οἷς ἄγειν ἐβούλοντο πορείαν οἱ βιασταὶ καὶ ἄκων ἐστέλλετο. θάλασσα δὲ [p. 201] τὰ νῶτα ἑαυτῆς ὑφαπλώσασα ἀκατίῳ τὸν δίκαιον ὑπεδέχετο καὶ πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ δομηθεῖσαν μονὴν τῶν Ἀγαθοῦ παρεπέμπετο. ἐν ἧ μικρὸν τινα προσδιατρίψαι χρόνον συγχωρηθεὶς αὐθις ὑπὸ τῶν τῆς βίας εὐρετῶν ἐπὶ τὴν πορρωτέρω κειμένην καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθεῖσαν ἱερὰν μονὴν τοῦ μεγάλου μάρτυρος Θεοδώρου μεθίσταται· οὐ γὰρ ἔφερον ἄγχι πη καθορᾶν τῆς ἑαυτῶν βδελυρίας κατακνημένον τὸν δίκαιον. στέλλεται γοῦν ἐπὶ τούτῳ Βάρδας ὁ τοῦ Λέοντος ἀνεπιὸς οἰκειότατος· ὃς ἐπὶ τοῦ τόπου γενόμενος καὶ τῆς νηὸς ἐπιβὰς καὶ καθέδρα ἐφιδρυθεὶς τὸν μέγαν ἱεράρχην πρὸς ἑαυτὸν ἐξεκαλεῖτο, καὶ εἶτα τῶν δορυφόρων ἐπ' ὄψεσιν αὐτοῦ

ἑστάναι τοῦτον ἀμιλλωμένων, οὐδὲν αὐτὸς πρὸς τὸ ἐράσιμον τῆς ἱερᾶς παρουσίας ἐκείνης εὐλαβείας διέδειξε πρόσχημα, οὐδέ, εἰ μὴ τι ἄλλο, τὴν παροιμιακὴν ἐδυσωπήθη παραίνεσιν τὴν ἡὲκ προσώπου πολιοῦ ἐξαναστήσῃ σοφῶς διαγγέλλουσαν· ἀπρίξ δὲ εἶχετο τῆς καθέδρας. ὁ δὲ τὰς τοῦ νεανίου φρένας ἐωρημένας κατὰ τὴν ποίησιν ὑπιδῶν, ἄλλο μὲν οὐδέν, τοῦτο δὲ πρὸς αὐτὸν ἐπεφώνησεν· «ὦ καλὲ Βάρδα, γνῶθι ταῖς ἀλλοτρίαις συμφοραῖς τὰς ἑαυτοῦ καλῶς διατίθεσθαι.» καὶ ταῦτα εἰπὼν τῇ βουλῇ τῶν ἀγόντων ἑαυτὸν ἐπιδίδωσιν. ὁ τῆς διορατικῆς τοῦ παναγίου ἀνδρὸς καθαρότητος τὰ πόρρω βλεπούσης ἐγγίζοντα καὶ συναγούσης τοῖς ἐνεστῶσι τὰ μέλλοντα. οὐ γὰρ ἀγχιπύου ἢ δίκη τῷ νέῳ συνείπετο, χρόνων δὲ τετρακτὺς μικροῦ παριππεύσασα αὐτῷ τὴν συμφορὰν ἀπεγένησεν· καὶ εἶ τῷ φίλον τὰ περὶ τούτου τελέως πιστώσασθαι, ἐντευξάσθω τοῦ ἀνδρὸς, καὶ τὸ πονηρὸν τῶν ὄψεων ἐποψόμενος τὴν ἐπ’ αὐτῷ συμβᾶσαν τραγωδίαν οὐκ ἤκιστα τρανωθήσεται. καὶ περὶ μὲν τούτων ἄλις.

71. Λέων δὲ πρὸς ἔρευναν λύκου μᾶλλον ἢ ποιμένος ἑαυτὸν διανίστησι καὶ τοῦτον οὐ πολλὰ καμῶν εἰσοικίζεται, ἄνδρα βιωτικῆς μερίμνης ἀπόζοντα καὶ στρατιωτικῷ πέλυκι τῷ Βουθοῖνα παραβαλλόμενον, πρὸς μόνην τὴν γαστέρα βλέποντα [p. 202] καὶ τὰ τῶν ζωμαρίων ἐπιεικῶς καρυκεύματα, πάσης ἐπιστημονικῆς ἐμπειρίας ἀλλότριον, τῆς δὲ

σολοίκου καὶ βαρβάρου λέξεως καὶ λίαν ἐμπείραμον. τοῦτον, ἵνα τὰ ἐν μέσῳ παρῆς <σιγῶ>, αὐθημερὸν πλύνας καὶ σοφίσας ἐπὶ τὸν ἱερατικὸν καὶ φρικτὸν θρόνον ἐφίστησι καὶ ποιμένα τῆς ἑαυτοῦ λυκῶδους ψυχῆς (οὐ γὰρ τῶν Χριστοῦ θρεμμάτων) ὁ βάρβαρος ἀνηγόρευσεν. ἐντεῦθεν λοιπὸν ἔκ τε τῶν πεισθέντων ἐπισκόπων ἐξ αἰκισμῶν ἢ καὶ ἐκουσιότητος, ἔκ τε τῶν νεωτεριζόντων καὶ ἀνιέρων διδασκάλων συμφορήσας κολοιώδη λέσχην, τὸ κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συνίστησι βουλευτήριον· ἐν ἧ πάσας τὰς προμελετηθείσας ἀνοήτως παραγραφὰς καὶ περικοπὰς προσεμέσαντες καὶ τὴν προκατυθεῖσαν ἐν Βλαχέρναις Κωνσταντίνου σύνοδον ἐπίκουρον ἔχοντες, ἐπικυρωτικὴν ταύτην ἐκείνης ὠνόμασαν. καὶ λίαν εἰκότως· ἔκ γὰρ πατρικῆς συνηγορίας τὸ κῦρος οὐκ ἔχουσαν οὔτε ἐξ ἀποστολικῶν θρόνων συνέδρους, ὡς νόμος ἐστὶν ἐκκλησιαστικός, εὐπορήσασαν, ἐκ τῶν ὁμοίων αὐτῇ τὰ ἑαυτῆς ἐπικυροῖ καὶ τῷ ψεύδει πειρᾶται παραλογίζεσθαι τὴν ἀλήθειαν. ταῦτα τῇ πρώτῃ τῆς λυμῶδους αὐτῶν καθέδρας ἡμέρα θεσπίσαντες διελύοντο· τῇ δὲ μετὰ ταύτην ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρρεον καὶ τῶν τοῦ ψεύδους δογμάτων ἀπήρχοντο, ἐν ἧ καὶ τὸ ἀπηγνῆς τῆς αὐτῶν ἀτεράμονος κακότητος διεδείκνυτο.

72. καὶ ὁρᾶτε τὴν ὑπερβολὴν τῆς ὁμότητος. ἀπολεξάμενοι τῶν τῆς ὀρθῆς ὁμολογίας ἐπισκόπων τινάς, οὓς ἐτόπαζον ὑπὸ χεῖρας σφῶν ἐκ πρώτης

ἐπιβολῆς ἄγειν, εἶτα τὰς ἱερὰς ἀμπεχόνας αὐτῶν εἰς
 ῥάκια μικρὰ περιρρήξαντες, πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ
 μεγίστου νεῶ κατεχομένους ὡς δεσμώτας ἐστάναι
 προσέταπτον, καὶ δὴ πολλὰ κατ' αὐτῶν βατταρίσαντες
 καὶ βατράκων δίκην ἀσύμβατα καὶ ἄναρθρα
 θορυβήσαντες, διὰ μέσης τῆς ἑαυτῶν καθέδρας
 προστάπτουσιν ἔλκεσθαι. ἐν ᾧ

[p. 203] δὲ τοῖς τῆς κακίας ἐξάρχουσιν προσήγγιζον,
 στήναι διὰ βοῆς ἐπέκέλευον. ὡς δὲ τὸ ἐδραῖον αὐτῶν
 πρὸς τὰς ἐπιρροίας ἀτίνακτον ἔβλεπον (πέτραις γὰρ
 στερραῖς ἢ δρυσι βαθυρρίζοις ἐώκεσαν) τοιαῦτα πρὸς
 αὐτοὺς ἀπεδούπουν νηπιόλεκτα καὶ ὑπόσαθαρα
 ῥήματα· «ἕως τίνος ἀπειθεῖα ἑαυτοὺς ἐπερείδοντες
 πρὸς τὸ τῆς ἀληθείας καλὸν διαβλέψαι ἀπειπάσθε,
 καὶ τὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου μεταμαθεῖν σεβάσιμον
 ἀπαναίνεσθε νῦν οὖν, εἴ τι λείψανον σκληροκαρδίας
 πρόσεστιν ὑμῖν, ἀπορρίψαντες πρόσιτε ἡμῖν καὶ τῇ
 καθ' ἡμᾶς ἱερᾷ συνόδῳ· καὶ τῆς καθέδρας καὶ ἀξίας
 ὑμῶν μὴ πρόδοτε δι' ἐλαφρίαν καὶ ἔριν τὸ δίκαιον.»

73. οἱ δὲ κατακρίτων τόπον ἐπέχοντες καὶ ὑπὸ τῆς
 πάντων γλώττης βλασφήμως βαλλόμενοι, ὅμως δ' οὖν
 πᾶσαν ὑπεριδόντες αἰκίαν καὶ κάκωσιν ᾧδὲ πως πρὸς
 αὐτοὺς ἀπεφθέγγοντο· «τὸ μὲν εἰς ὑμᾶς ἡμῶν ἀπειθὲς
 πολλὴν πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀποσώζει εὐπειθειαν· τὸ
 γὰρ ὑμῖν πείθεσθαι τῆς ἀληθείας ἡμᾶς πόρρω
 καθίστησι καὶ ἀλλοτριοῖ τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειώσεως. τὸ
 δὲ γε καὶ τῇ καθ' ὑμᾶς συνόδῳ τίθεσθαι, ἀσυνθέτῳ

μενούση περι τῶν ἁγίων συνόδων ἀκρίβειαν καὶ τὴν ἁγίαν εἰκόνα Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ καθυβριζούση καὶ τῷ ἀναθέματι τοῖς ποσῶς προσανέχουσιν αὐτῇ παραπεμπούση, ἀπείρηται ἡμῖν καὶ τοῖς ὅσοι τὰ καθ' ἡμᾶς φρονοῦσιν ἢ πεφρονήκασιν. ἡμεῖς γὰρ τοῖς ἀμεταθέτοις καὶ ἀσύλοις ὅροις τῶν καθολικῶν συνόδων ἐπακολουθοῦντες καὶ ταῖς ἱεραῖς τῶν θεοφόρων πατέρων προτάσεσιν τε καὶ συμπεράσμασι βεβαιούμενοι, τὰς σεπτὰς εἰκόνας ἀποδεχόμεθα καὶ ἀσπαζόμεθα καὶ τοὺς μὴ οὕτως ἔχοντας τοῖς ἀναθέμασι βάλλομεν· τοὺς δὲ τῆς ὑμετέρας συμμορίας ὅρους τε καὶ προτάσεις καὶ γεωμετρικῆς ἀνάγκης ἐμβριθέστερα συμπεράσματα καὶ τὴν ὑπεράνω τῶν κροτάφων τεταμένην ὑμῶν διδασκαλίαν ὡς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας ἀλλότρια παρητήμεθα. ἔχει γὰρ ὅρους μὲν τὰς ὕβρεις, προτάσεις δὲ τὴν [p. 204] ποιὰν τούτων σύνθεσιν, συμπεράσματα δὲ τὰς ἀπειλὰς· ἅπερ εἰ ληφθεῖν εἰς ἑτέρου συλλογισμοῦ λήμματα, οὐκ ἔτι ἔξει τὴν ἐπιφορὰν ἀπειλὰς, ἀλλ' ἐπιβουλὰς καὶ τὰ ταύταις ἐπόμενα. πρὸ γὰρ συντριβῆς ἡγεῖται ὕβρις· ἦν ἡμῖν μετὰ συντριβῆς ἐπιθέντες καὶ τὰ λειπόμενα, Θεοῦ συνεπαμύνοντος, ζητεῖν προηρήμεθα.»

74. οὕτως οὗτοι τὸ τοῦ ὄφρα ἐνστερνισάμενοι φρόνιμον ἐν μέσῳ τῶν ἀφρόνων τρανῶς ἀποφήσαντες

ἔστησαν· οἱ δέ, ὡς τὸ ἐπὶ Στεφάνῳ τῷ πρωτάθλῳ συνέδριον, συσχόντες τὰ ὦτα πρηνεῖς τοὺς ἁγίους ῥιπτεῖσθαι καὶ συμπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν τυχόντων κατὰ τῶν αὐχένων προσέταπτον. παίξαντες δὲ καὶ τοῦτο τὸ δράμα ὡς ἐπὶ σκηνῆς οἱ σκηνικοὶ καὶ ἐμβρόντητοι ἐξαναστήναι τούτους καὶ παλίνορσον τὴν πορείαν ποιεῖσθαι, πύξ κατὰ κόρρης πληττομένους καὶ σιάλοις κατὰ παντὸς ὑομένους τοῦ σώματος ἀπελαύνεσθαι. οὕτως ἀτάκτως καὶ ἀνάγνως ἐν τοῖς ἁγίοις κατὰ τῶν ἁγίων ἐμπαροινήσαντες, ἤδη τῆς ὥρας καλούσης πρὸς τράπεζαν, δι' ἑνὸς ἀνθηροφώνου κληρικοῦ προλογίζοντος, τοὺς κρατοῦντας ἐπευφημήσαντες τοὺς τε τῆς ὀρθοτόμου πίστεως ἀρχηγοὺς τοῖς ἀναθέμασιν, ὡς ᾤοντο, παραπέμπαντες διελύοντο.

75. ἀλλ' ἐπεὶ τὸ τῆς ἀνοίας αὐτῶν θυμῆρες κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἐξέπλησαν, ὄρον συντάττουσι πόρρω τῶν τῆς ἀληθείας ὀρίων ιστάμενον, ἐν ᾧ καθυπογράφειν εὐαγὲς εἶναι τὸν κρατοῦντα παρήνουν. ὁ δὲ (καὶ γὰρ ἦν τὰ πρὸς θεὸν ἀλλοπρόσαλλος, εἰ καὶ τις ἄλλος) πείθεται τούτοις, καὶ συνελεύσεως ἐς αὐθις κηρυχθείσης, ὡς ἐπὶ τινος ὀκρίβαντος τὸν θρόνον αὐτοῦ μετεωρίσας ἀνέτρεχεν· οἱ τε τοῦ ψεύδους ὑπασπισταὶ τὰς ἑαυτῶν καθέδρας σπουδῆ κατελάμβανον· τοῦ δὲ πολυσφαλοῦς ταῖς ἀπάντων ἀκοαῖς ἐνηχηθέντος ὄρου, καὶ τοῖς παροῦσιν, εἰ καὶ μὴ πᾶσιν, ἀρέσαντος, συγκαταινεῖν ἕκαστον οἰκεία

χειρὶ τὰ ἐν αὐτῷ σεσημασμένα προέτρεπον.

[p. 205] τοίνυν καὶ τοῦτο τελέσαντες καὶ τὰς ἑαυτῶν προσηγορίας τε καὶ τύχας τῷ μέλανι συμμολύναντες, ταῖς εἰωθυίαις εὐφημίαις πρὸς τοὺς κρατοῦντας τοῖς τε ἀναθεματισμοῖς πρὸς τοὺς τῆς ἐκκλησίας λαμπτήρας χρησάμενοι, δηλαδὴ τοῦ αὐτοῦ κληρικοῦ προλογίζοντος, ἐσκεδάννυντο.

76. ἐφ' ᾧ οὐκ ἔμελλε τῷ τῆς μακροθυμίας πελάγει τοῖς τῶν ἁγίων τωθασμοῖς ἐπιμῦσαι ἢ μισοπόνηρος δίκη, ἐπιταχῦναι δὲ καὶ τὴν ἐκδίκησιν διὰ θαυματουργίας ἐνδείξασθαι· μικρὸν γὰρ ἐν μέσῳ, καὶ τὸν προλογιστὴν ἐκεῖνον κληρικὸν ἐπὶ τῆς γλώσσης κατελάμβανε κόλασις, ἀργία καὶ νάρκωσις τῶν φωνητικῶν ὀργάνων αὐτῷ ἐπισκήψασα. καὶ ὁρᾶτε ὡς χαλεπή· ἠνίκα γὰρ αὐτῷ τὰ ψαλμικά τις ὑπεμίμησκε λόγια, τὴν γλῶτταν εἶχε ἀνειμένην καὶ διακονοῦσαν τοῖς ῥήμασιν· εἰ δέ τι πρὸς τινα κοινολογεῖσθαι συνέβαινε, παρεῖτο πάντοθεν αὕτη καὶ πεπέδητο, καὶ ἄναρθρά πως καὶ ἄσημα καὶ ὑπότραυλα μινυρίζουσα, ἀδιανόητον πρὸς τὸν ἀκούοντα τὸν φθόγγον παρέπεμπεν. οὕτως ἢ κατὰ τῶν λαλούντων σοφίαν τῷ στόματι καὶ τῇ μελέτῃ τῆς καρδίας σύνεσιν ἐρευγομένων προαλεστάτη γλῶσσα παιδεύεται. ὅθεν ἐπὶ καιροῦ τὸ θεῖον ἐρεῖν ἔστι λόγιον ὅτι· Ἡθάνατος καὶ ζωὴ ἐν χειρὶ γλώσσης, οἱ δὲ κρατοῦντες αὐτῆς ἔδονται τοὺς καρποὺς αὐτῆς. Ἡ

77. ἀλλ' ἀπόχρη ταῦτα καὶ τὴν οἰκείαν ἐλέγξει κακόνοιαν καὶ τὴν τῶν ἁγίων διαδειῖσαι πρὸς Θεὸν οἰκειότητα. καὶ τὰ μὲν περὶ τῆς συνόδου καὶ τῶν ὅσα περὶ αὐτὴν, ὡς κόρον ἀηδῆ ταῖς ἀκοαῖς ἐπεισάγοντα, πεπαύσθω. τὴν ἐξ ἐκείνου δὲ ταῖς ἐκκλησίαις ἐπεισπολάσασαν ζοφώδη σκοτόμαιναν οὐ χρεὼν βυθῶ διαρρυῆναι σιγῆς· πᾶσαν γὰρ εὐαγγελικὴν καὶ μαρτυρικὴν ἀνέκαθεν ιστορουμένην εὐπρέπειαν κατορύξαντες τιτάνῳ διαβρόχῳ καταλαΐνειν οὐκ ἔδεισαν. ὅτῳ δὲ τρόπῳ πειρατέον εἰπεῖν τῆς ἐπινοουμένης ιδέας τῆ αἰρέσει κακῶς ὑποκύψασι, τὸν ὑγιᾶ δὲ λόγον ἀπαράτρωτον ἐν τῷ τῆς συνειδήσεως κριτηρίῳ συνέχουσι, τοῦτο δὴ κακοτρόπως ἐγχειρίζουσι

[p. 206] τὸ ἀτόπημα οἱ δὴ καὶ δάκρυον πολλάκις τῷ ἐκ τιτάνου μίγματι συγκατέρραινον, τὸ τοῦ μύσους οὐ φέροντες ἄλγημα. παντὶ γὰρ βουλομένῳ τὸ κατὰ τῶν ἱερῶν ἐκτυπωμάτων ἀνεῖτο θράσος· οἱ μὲν γὰρ τὰ τῶν κειμηλίων συνέκλων σεβάσματα, οἱ δὲ τῶν ἱερῶν ἐσθημάτων τὰ τίμια εἰς ῥάκια λεπτὰ καταρρηγνύντες τῷ ἐδάφει προσέρριπτον· ἕτεροι τὰς ἐν πίναξι γραφὰς πελέκεσι διαθρύπτοντες κατὰ μέσης ἀγορᾶς ἐπίμπρων ὤμωτα· ἄλλοι βολβίτοις καὶ ἀλοιφαῖς καὶ ὀδμαῖς ἀηδιζούσαις ἀντὶ τῶν πρόσθε θυμιαμάτων κατέχραινον. καὶ ἦν ἰδεῖν ὡς ἐν ἀπαγωγῇ συμπατούμενα τὰ τῶν θείων νεῶν ἀναθήματα· ἦν ἰδεῖν τὰ πολλοῖς ἄψαυστα καὶ ἀθέατα χερσὶ βεβήλοις ἐλκόμενα καὶ παντὶ προκείμενα θέατρον· ποιμένας

τῶν ἐκκλησιῶν ἐξωθουμένους καὶ λύκους πιστευομένους τὸ ποιμνιον, τοὺς τὸν ὀρθὸν λόγον πρεσβεύοντας ἀπεληλαμένους καὶ τοὺς τὸν ὄσιον λόγον βδελυσομένους *** [λαχυνα], τοὺς ἀνευθύνους ὡς ἐνόχους εὐθυνομένους καὶ τοὺς μαστιγίας ἐπὶ θρόνων ἀντικαθεζομένους, κληρικοὺς ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πείραν λαμβάνοντας καὶ εἴρκταις ἀδιεξόδοις ἐμμένοντας, τοὺς καθ' ἡμᾶς Ναζηραίους αἰκίαις καὶ λιμῶ καὶ δίψει καὶ μακραῖς φρουραῖς καὶ πόνοις πιεζομένους καὶ μέχρις ἐσχάτων κινδύνων ἐγκαρτεροῦντας τοῖς πάθεσι, τοὺς μὲν τὸ ζῆν διὰ ξίφους ζημιουμένους, τοὺς δὲ σάκκοις ἐνδεσμουμένους καὶ δίκην λίθων καταδυομένους τοῖς ὕδασι, γυναῖκας ἐπ' ὄψει γυμνουμένας ἀρρένων καὶ καταδίκοις ἴσα τεινομένας καὶ μαστιζομένας καὶ πάντα διὰ Χριστὸν φερούσας ἠνδρειωμένῳ φρονήματι.

78. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τὰ θεῖα καὶ τοὺς διὰ τιμῆς ἄγοντας ταῦτα ὁ μισαλήθης ἐπεδείκνυτο Λέων· τὰς δὲ φιλοτησίας ἦτοι σπονδάς, ὡς πρὸς τοὺς ἀγχιτέρμονας Οὐννοὺς ἐσπείσατο οὕτως αἰσχροῶς καὶ ἀκόσμως ἀποπερανθείσας, τίς οὐκ ἂν ἐπιδακρύσοι θερμότατα ὡς αὐτὸν μὲν τοῖς ἐκείνων, ἐκείνους δὲ τοῖς [p. 207] ἡμετέροις νομίμοις προσχρήσασθαι καὶ οὕτω τὰς πρὸς ἀλλήλους συμβάσεις πιστώσασθαι· ἐν αἷς ἦν ὄραν τὸν βασιλέα Ῥωμαίων χερσὶν ἐκ κύλικος ὕδωρ κατὰ γῆς ἐπιλείβοντα, ἐπισάγματα ἵππων αὐτουργῶς

ἀναστρέφοντα, ἰμάντων ἐντρίτων ἀπτόμενον, καὶ χόρτον εἰς ὕψος αἴροντα, καὶ διὰ πάντων τούτων ἑαυτὸν ἐπαρώμενον· ἔθνη δὲ τῶν ἡμετέρων θείων συμβόλων ἀθεμίτοις χερσὶν ἐπιψαύοντα καὶ κατὰ τῆς αὐτῶν δυνάμεως ἐπομνύοντα. ταῦτα οὐκ ὠμότητος ἔγγονα οὐχὶ σαφῆς κατὰ Χριστοῦ μανία καὶ πῆρωσις οὐκ ἐπαγωγὰ τῆς τοῦ θεοῦ δικαίας ἐπιτιμήσεως καὶ μαρτυρεῖ τοῦ τότε καιροῦ τὰ τερατώδη καὶ ἐξαισία δείγματα, γῆς ἐντιναγμοὶ καὶ ἀνατιναγμοὶ καρδίαν προφητικῶς καταθραύοντες, αὐτάνδρους πόλεις βυθίζοντες, λιμοὶ ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς πᾶσαν ἀπορίαν ἐνσπεύροντες, γεωργοὶ τοὺς στάχυας οὐ δρεπάναις ἀλλὰ χερσὶ μαρσίπποις συλλέγοντες, ἀέρος φλογώσεις ἐοικυίας ῥάβδοις ἀφιέντος καὶ πᾶσαν τοῖς ὀρθῶσιν ἔκπληξιν φέροντος· θαλάσσης ἀκάρπου μενούσης καὶ πηγαζούσης σάλον ἀντ' ὄψωνίων καὶ κλύδωνας, λήθης περὶ τὸ συγγενὲς καὶ οἰκεῖον πανταχόσε διαθεούσης καὶ στάσεις ἐμφυλίους ἀνὰ πᾶσαν χώραν καὶ πόλιν ἀποτικτούσης. ἐξ ἐκείνου γὰρ καὶ μέχρι νῦν τὸ δεινὸν τῆς ἐμφυλίου συμφορᾶς ἐπικρατῆσαι συμβέβηκε νόσημα.

79. ἀλλ' οὐδ' οὕτως ἢ τοῦ ἀνδρὸς κακία ὑπελώφα καὶ ἔληγεν· ὀργῶσα δὲ καὶ σφραδάζουσα καὶ οἷα ῥῆξιν τῶν δρωμένων ἀνιαρῶν ἐπαπειλοῦσα τὴν τῆς ἀνταρσίας ῥομφαίαν αὐτῷ ἐπεστίλβωσεν, οὐκ ἐν μέσῃ παρατάξει, οὐκ ἐν ἀλλοδαπῇ, οὐκ ἐν πολεμῖα γῆ (ὑπῆρξε γὰρ, ὡς ὑπὲρ πατρίων ἠγωνισμένῳ, ψυχρὰ τις ἐπαίνων

ἀφορμὴ τῷ τάλανι συνεισφέρεσθαι), ἀλλ' οἴκοι τε καὶ ἴδια καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν εὖ διατιθέντα, ὡς ὄφειτο. καὶ γὰρ τὸν, δι' οὗ τὰ τῆς ἀνταρσίας ὠδίνετο, εἰρκτῆ καὶ πέδαις εἶχε τηρούμενον, μενοῦντα ἕως ὃ ἐν ποσὶν ἀγὼν τῆς γενεθλίου τοῦ σωτῆρος ἡμέρας διανυσθεῖη καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἐς τὸ ἀκριβὲς διασκέψαιτο. τὴν κατὰ τῆς ἐκκλησίας

[p. 208] στεφανωθεῖσαν κορυφὴν καὶ τὴν ἐπ' ἀναιρέσει τῶν ὀρθῶν δογμάτων ἐκταθεῖσαν χεῖρα τῷ τῶν ὑπασπιστῶν καὶ δορυφόρων ζίφει ἐνδίκως χειρουργηθεῖς, μέσον τοῦ θείου νεῶ τὴν πολλοὺς ἀγίων νεῶς ἀτιμάσασαν ψυχὴν ὁ δεῖλαιος ἀπεκάπυσεν. ἀλλ', εἰ δοκεῖ, μικρὰ τῷ κειμένῳ προσείπωμεν, μὴ τοῦ πτώματος ἐφηδόμενοι, ἀλλὰ τῆς συμφορᾶς ἀλγυνόμενοι. τί τοῦτο, ὃ λίαν ὑψηλὸν καὶ μετέωρον καὶ ἀναπνέων ἡμῖν καταγιγίσκει καὶ φυσῶν κατὰ τῆς ἐκκλησίας δρακόντειον πῶς ἔπτη τὸ πνεῦμα τὸ λαίλαπας διωγμοῦ τεκταῖνον καὶ βροντῶν κατὰ τῶν εὐσεβούντων, ὡς ἐκ βύρσης Σαλμωνεὺς μανικώτατα ποῦ τὰ τῆς μαγγανείας ἀπέβη, οἷς ἐτελέσθη ἢ συνετελέσθη, καὶ χρόνους βασιλείας ἐγκυμονῆσαι ζητῶν ὠκυμόρου ζωῆς ἀπέτεκες ἀμβλωθρίδια πῶς οἱ ἀπὸ κοιλίας φωνοῦντες Γραμματικοὶ μισθοῦ τὴν βασιλείαν ὑμῖν καθορίζοντες καὶ μακρὰν εὐετηρίαν ὑμῖν ἐρευγόμενοι, τὴν κατὰ σοῦ τοῦ ζίφους βολὴν μαντικῶς οὐ προέβλεψαν πῶς οἱ Σπέκται καὶ Ἀμαζάσπαι, τὰ τῆς σῆς ἀπειλῆς ἀκροθίνια, τὴν νῦν ὀρωμένην ἀσχήμονα θέαν καὶ τῶν ὑφαίμων ὠτειλῶν τὰ

αἴσχη παρέβλαψαν [λεγε· παρέβλαψαν]; ποῦ τὸ τῆς ἀλουργίδος διάδημα, ὃ παρὰ τῆς ἐκκλησίας λαβὼν τὸ ταύτης στέφος ἀπέκειρας πῶς σήμερον νεκρός, ὁ χθὲς σοβαρός πῶς πληγαῖς κατάστικτος, ὁ πάλαι κατὰ τῶν ἀγίων ἀκάθεκτος ποῦ τὰ κατὰ τοῦ μεγάλου ποιμένος τυρεύματα καὶ ὄνειρώδεις καὶ ἀνύπαρκτοι ἔρευναι, ἃς ἐξέλιπες ἐξερευνῶν ἀκατάληπτα οὐ γὰρ ἐξίσχυσεν ἡ ζητητικὴ σου ἐπίνοια, πολλὰ καμοῦσα καὶ πολλὰ μελετήσασα, ἐφικέσθαι πρὸς μόνην ἀκοὴν φέρουσαν κατ' αὐτοῦ μολύσματος ἄξιον. ἐπειδὴ δὲ ἀμοιροίη τοῦ πρὸς ἀπόκρισιν λόγου, τοῦτον ἀφέντες ἄπνουν τῷ ἑαυτοῦ συμμολυνόμενον πτώματι τῆ τοῦ αἵματος ραθάμιγγι βάλλεσθαι, ἐπὶ τὰ ἐξῆς τοῦ λόγου προῖωμεν.

[p. 209]

80. ἐπικοσμεῖται τοίνυν τῷ τῆς βασιλείας ὁ δεσμώτης μετ' αὐτὸν διαδήματι, ὃς ἐν ἐλπίσιν ὦν σὺν τῇ τῆς ζώνης ἀποβολῇ καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς ὑπομεῖναι τὴν στέρησιν, ὡς ἐκ βυθοῦ τῶν δεσμῶν ἀνανηξάμενος, στεφηφόρος ἀντὶ δεσμοφόρου καθίσταται, καὶ ἑτεραλκέα τὴν νίκην ποιήσας τοῦ κρατεῖν ἐλπίσαντος ἐπικρατέστερος γίνεται· καὶ τὴν βασιλείαν ἐφ' ἑαυτὸν μεταστήσας καὶ μικρὸν τι τῆς προκατασχούσης κακίας ὑπενδούς, ὅσον τοὺς ἐν εἴρκταις καὶ πόνοις ἐλευθερίαν ὄνειρώδη φαντάζεσθαι, τὸ τοῦ θανόντος ὑπέθαλπε φρόνημα καὶ τῷ ἀμφιβλήστρω περιπαρεῖς

τῆς αἰρέσεως ἰχθύος δίκην τοῖς τῶν δογμάτων σαθοῖς ἐναπέθανεν.

81. ταῦτα ὁ διαγνωστικώτατος νοῦς τοῦ μεγάλου Νικηφόρου διαγνούς, καὶ ὡς οὐ τῷ ὀλκῷ τοῦ ὄφρεως συνενεκρώθη τὸ τῆς αἰρέσεως οὐραῖον, σκαίρει δὲ καὶ νεκρὰν ὡσπερ τὴν ζωὴν ὑποκρίνεται, τῇ τοῦ πνεύματος γραφίδι τὰ τῆς ὀρθοδοξίας ἐνσημηνάμενος δόγματα πρὸς τὸν νεοστεφῆ βασιλέα στείλαι προέθετο, ἐπ' ὀφθαλμοῖς ἄγων αὐτῷ τὰ δεσμὰ καὶ τὸν σῶσαντα καὶ τὴν τοῦ τυράννου διακενῆς ἀνομήσαντος αἰσχύνην τε καὶ καθαίρεσιν καὶ τὴν ἐν οἷς ἐξήμαρτε τόποις κατάλυσιν, σκιαγραφῶν αὐτῷ τὴν ἀληθῆ καὶ πατροπαράδοτον τῶν ἱερῶν μορφωμάτων ἐκτύπωσιν, ὡς οὐ χθιζῆ τινι καὶ νεωτέρα ἐφευρέσει τὸ βέβαιον ἐπιφέρεται, ἐξ οὗ δὲ τὸ τοῦ κηρύγματος μεγαλεῖον τῇ ἀποστολικῇ σάλπιγγι τὴν οἰκουμένην τρανῶς περιήχησε, τῷ σεβασμίῳ τετίμηται.

82. ὃν τῆς νουνεχίας θαυμάσας καὶ τῆς τῶν λόγων ἀκριβείας ὑπεραγάμενος, εἰ καὶ τῶν ἀμυήτων περὶ τὰ τοιαῦτα πρῶτος ἐτύγχανε, ἀμαθίαν ἐκ πατρῶας ἀπαιδευσίας ὡς περιουσίαν ἱκανὴν κληρωσάμενος, οὕτωςί πως πρὸς τοὺς τὸ γράμμα διακομισαμένους λέγεται φάναι· «ὅσοι τῶν ἐκκλησιαστικῶν πρὸ ἡμῶν ἐν ἐρεῦνῃ δογμάτων γενόμενοι, αὐτοὶ τὸν περὶ αὐτῶν λόγον παρὰ θεῷ εἰσπραχθήσονται, εἰ εὖ ἢ [p. 210] καὶ ἐτέρως ἐθέσπισαν· ἡμεῖς δὲ ἐν ᾧ τὴν

ἐκκλησίαν βαδίζουσιν εὐρομέν, ἐν τούτῳ καὶ διαφυλάττειν προκρίνομεν. τοῦτο δὲ ἐπακριβοῦντες διαβεβαιοῦμεν, ὡς μὴ θαρρεῖν τινα κατ' εἰκόνων ἢ ὑπὲρ εἰκόνων παρρησία τὴν γλῶτταν κινεῖν· ἀλλ' ἐκποδῶν ἔστω καὶ οἰχέσθω καὶ ἡ Ταρασίου σύνοδος καὶ ἡ Κωνσταντίνου τοῦ πάλαι καὶ ἡ νυνὶ ἐπὶ Λέοντος κροτηθεῖσα, καὶ σιγὴ βαθεῖα τῆς τῶν εἰκόνων μνήμης ἕνεκεν ἐμπολιτευέσθω τὸ σύνολον. αὐτὸς δὲ ὁ ταῦτα λέγειν καὶ γράφειν σπουδὴν τιθέμενος, εἰ ἐπὶ τῇ δόξῃ ταύτῃ τῆς ἐκκλησίας καθηγεῖσθαι βούλοιο, πᾶσαν περὶ τῆς τῶν εἰκόνων ὑπάρξεώς τε καὶ προσκυνήσεως ἀποσιώπησιν τὸ λοιπὸν ἐνδεικνύμενος πάρεσο.»

83. ἐπεὶ οὖν ὁ τῶν βασιλικῶν ἀτοπημάτων ἀπόλογος καὶ μέχρις ὧτων τοῦ μακαρίου διέβη πατρός, εἰς οὐδὲν τοῦτον θέμενος οὐδὲ ἐπὶ νοῦν βαλέσθαι προθέμενος, τῆς προτέρας ἀσφαλοῦς ἀκριβείας ἀντεῖχετο, λογικαῖς μεθόδοις καὶ ἀποδείξει τὰ τῶν ἀντιπάλων ἀνασκευάζων λογύδρια, μίαν καὶ ἐβδόμην συνιστῶν τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων τὴν ἐπὶ Ταρασίου τοῦ ἀοιδίμου τῶν πανευφήμων πατέρων συνέλευσιν, τὰς τε παλιμφήμους δόξας τὰς κατὰ τῶν ἱερῶν εἰκόνων Κωνσταντίνου φρούδους ἀποδεικνύς τὰς τε Λέοντος ἐπικυρωτικάς, καὶ αὐτὸν πᾶσι θρίαμβον προτιθεῖς, πάσης ἐπίπροσθεν ἄγων αἰρέσεως τὴν τῶν χριστιανοκατηγόρων ἀπόνοιαν, οἷς τι μέλον περὶ τῆς ἀμωμήτου λατρείας καὶ πίστεως.

84. οὕτω φρονῶν καὶ διδάσκων καὶ τοῖς θείοις ἑνασχολούμενος δόγμασι τῆς εἰλικρινοῦς πάντα τὸν κόσμον περὶ τὸ θεῖον ἐπλήρωσεν ὑπολήψεως, πάντων τῶν ἐν παλαιᾷ καὶ καινῇ διαθήκῃ μεγαλοφυῶν ἀνδρῶν, ὅσον ἐφικτόν, κατὰ πόδας ἰών. Ἀβραὰμ τὴν πίστιν ζηλῶν καὶ ταύτη πυρποληθεὶς τὴν διάνοιαν, καὶ τῇ τῶν λόγων δυνάμει ὡς ἄλλους ἐκείνους οἰκογενεῖς ὀπλισάμενος, τοὺς κατὰ τῆς ἐκκλησίας μανέντας βασιλεῖς λαφυραγωγῆσας τρανῶς ἐχειρώσατο, καὶ ταύτην, ὡς ἕτερον Λῶτ, τῆς εἰς αἵρεσιν ἀπαγωγῆς ἐλυτρώσατο.

[p. 211] Ἰσαὰκ δὲ τὴν μέχρι αἵματος ὑπακοὴν πρὸς τὸν τῶν ὄλων πατέρα θεὸν προσκτησάμενος καὶ τυθεὶς μὲν πλήθεσι πειρασμῶν, οὐ πειρασθεὶς δὲ τῆς δι' αἵματος ὀλοκαυτώσεως· ἀλλ' ἱερεὺς καὶ θύτης τῆς ἀναίμου θυσίας γενόμενος, υἱὸς Θεοῦ καὶ κληρονόμους ἐκ τῆς ἀρμοσθείσης αὐτῷ πνευματικῶς, ὡς ἐξ ἄλλης Ῥεβέκκας, τῆς ἐκκλησίας σαφῶς ἀπεγέννησεν. Ἰακώβ τὸ ἐν ποιμέσι εὐδόκιμον ἐμμαζάμενος οὐκ ἐξ ἀσήμων ἀλλ' ἐπισήμων καὶ λογικῶν θρεμμάτων τὴν ποιμνὴν ἐπλήθυνεν, ἣν καὶ ἐπευλογεῖσθαι ἐπὶ τῷ αὐτοῦ ποδὶ παρὰ κυρίου κεκαύχεται. Ἰωσήφ δὲ οὐκ ἐπὶ σωφροσύνῃ μόνον ἐχαρακτήρισεν, ἀλλ' ἤδη σὺν τῷ ψυχικῷ καὶ τῷ τοῦ σώματος κάλλει παρήμειπεν, ὡς ἐρασθεῖσαν αὐτοῦ τὴν νυνὶ Αἴγυπτίαν, φημὶ δὴ τὴν κακέμφατον αἵρεσιν, καὶ ἐπὶ κοινωνία τῶν ἀθεμίτων δογμάτων ἀνθέλκυσαν, συναποδύσασθαι μὴ τὸ ἱμάτιον μόνον,

ἀλλὰ καὶ τὴν ἱερὰν ἀμπεχόνην ἠρέτισεν. Ἰὼβ δὲ τὸ
 τληπαθὲς καὶ πρὸς τὸν ἀνταγωνιστὴν καρτερικὸν
 ἐπεδείξατο, φιλοσοφῶν ἐν τοῖς δυσχερέσι καὶ ξέων οὐκ
 ὀστράκῳ τὰ τῆς ἐπηρείας ἔλκη, τὰ δὲ τῶν ἀντιπάλων
 ἐξοστρακίζων πρὸς ἀφροσύνην ἐφέλκοντα ῥήματα.
 Μωϋσέως τῷ δημαγωγικῷ κανόνι ἐπηκολούθησε,
 λαὸν ἐξ Αἰγυπτιακοῦ σκοτόυ τῆς αἰρετικῆς
 κενοφωνίας, σκόρδοις καὶ κρομμύοις, τοῖς ὀδωδόσι
 φημὶ διδάγμασι, τοὺς πειθομένους αὐτῇ τρεφούσης,
 ἐξάγων, καὶ δι' ἄλμης Ἐρυθρᾶς, στυφούσης, λέγω,
 διδασκαλίας, ἀποκλυσάμενος αὐτῶν τὸ ἀηδὲς καὶ
 πολύβρωμον ἄχθος, πρὸς δὲ γῆν βρύουσαν γάλα καὶ
 μέλι, τὴν λευκὴν καὶ ἄδολον καὶ ἠδονῆς πλήρη
 μετοχετεύσας τῶν θείων δογμάτων γλυκύτητα. Ἄαρὼν
 τὸ ἐν ἱερεῦσι σεβάσιμον ἐκκληρώσατο, οὐ Μωϋσῆν τινα
 τὰ πρὸς Θεὸν ἐξηγούμενον ἔχων, ἐνώπιος δὲ ἐνώπιω
 ταῖς εὐκτικαῖς ἱερολογίαις ἀεὶ συγγινόμενος, οὐδὲ
 κιδάρει καὶ ἐπωμίδι καὶ κώδωσιν ἐνιαύσια
 φθειγγομένοις εἰς τὰ ἄδυτα εἰσιῶν, τῇ δὲ τῶν
 [p. 212] ἀποστόλων δωδεκαχόρδῳ λύρᾳ πληττόμενος,
 εἰς τὰ τῶν ἁγίων ἅγια θαμινώτερον εἰσδυόμενος, τὴν
 τῶν θείων λογίων δῆλωσιν πᾶσιν ἀνέπτυσσεν
 εὐσημότατα. Ἰησοῦ τὸ στρατηγικὸν καὶ πρὸς πολεμίας
 ἐμβολὰς ἀπαράτρεπτον ἀνεμάξατο, οὐ φωστῆρας
 πεδήσας πρὸς τὴν τῶν ἀντιπάλων ἄμυναν, ἐν ἡμέρᾳ δὲ
 καὶ νυκτὶ τὰς πρὸς Θεὸν ἐντεύξεις ὡς παρατάξεις
 ποιούμενος, ἕως τοὺς τῆς ἀληθείας ἐχθροὺς τοῖς
 ἑαυτῶν λελουμένους κατόκτειρεν αἵμασι. μετὰ Φινεὲς

ἐπὶ πορνοκτονία ἀνακηρυχθήσεται· καὶ οὗτος γὰρ τοὺς ἀπὸ ὀπισθεν κυρίου κατὰ τὸ προφητικῶς ἀπειλούμενον ἐκπορνεύσαντας καὶ σπέρμα Χαλδαϊκὸν ἐν τοῖς τῆς ἐκκλησίας ἀποστολικοῖς νεώμασιν ἐγκρύψαι θελήσαντας, τοῖς τῶν δικαίων λογικοῖς βουκέντροις ὡς σιρομάστη χρησάμενος, ἐξεκέντησε. Δαυὶδ τὸ πρὸ τῆς χρίσεως νεανικὸν πρὸς ποιμαντικὴν ἐξικνίασε, προβάτων λογικῶν ἐπιστατῶν καὶ λεόντων καὶ ἄρκων μύλας συνθλῶν, τῶν κατὰ τῆς Χριστοῦ ποιίμνης ὠρυομένων καὶ φρυαττομένων αἰρετικῶν γλωσσῶν ἀταμίευτα. Ἡλιοῦ καὶ Ἰωάννου τὸ φιλέρημον καὶ ἡσύχιον καὶ πρὸ τῆς ἀναδείξεως καὶ μετὰ τὴν ἱερὰν ἀνάδειξιν κατησπάσατο, καὶ μικρὰ ταῖς πόλεσιν ὁμιλῶν, τούτοις τὸ πλεῖον ἔνεμεν, καθαρτικὴν ψυχῆς τὴν κατὰ θεὸν μόνωσιν εἰδῶς καὶ παντὸς ἀπαλλάττουσαν περιγείου φρονήματος, ὅθεν καὶ τὸ πρὸς ἔλεγχον καλῶς ἐξήσκησεν ἔτοιμον, λαλῶν ἐναντίον βασιλέων καὶ μὴ δι' αἰσχύνην τι ποιῶν ἢ πρὸς χάριν ἐγκαλυπτόμενος.

85. τίνα δὲ τῶν ἐν χάριτι μεγαλυνθέντων οὐκ ἐπ' ἀρετῇ μιμητικῶς ἰχνηλάτησε Πέτρου τοῦ τῶν ἀποστόλων καὶ τῆς ἐκκλησίας προβόλου τὸ μεγαλοφυῆς καὶ θερμὸν περὶ τὴν πίστιν ἐπιδειξάμενος, Παύλου τὸ ὑπὲρ πάντων μεριμνητικὸν καὶ τῶν καθ' ἡμέραν ἐπισυστάσεων τὸ ἐπίπονον λογιζόμενος, πᾶσαν ἄνεσιν κατόπιν ἐτίθει τῶν κατὰ θεὸν ἐπερχομένων κακώσεων, πάντα εὐδοκῶν ὅσα

θλίψιν ἐντίκτειν οἶδεν ὡς μάλιστα. τὸ δὲ ἐν φυλακῇ
 δαψιλὲς καὶ πλεῖον ἔσχε Παύλου· ὅσῳ Παύλῳ μὲν,
 τόπον ἐκ τόπου ἀμείβοντι καὶ τὴν
 [p. 213] τοῦ εὐαγγελίου πᾶσαν ἀποκαλύπτουσι
 δύναμιν ἐκ διαδοχῆς φρουρεῖσθαι συνέβαινον, τούτῳ
 δὲ μία καὶ ἀδιάδοχος εἰρκτή, ἐξ οὗ τὸν θρόνον αὐτῷ
 παρακεχωρηκέναι συνηνέχθη, μέχρις ἢ τελευταία
 ταύτην εὐκλεῶς διεδέξατο. τῶν λοιπῶν τοῦ λόγου
 μαθητῶν τὸ πρὸς ἀποστολικὴν <κηρυκείαν> ἀκριβὲς
 ἐν ἑαυτῷ ἐβεβαίωσε, πᾶσι τρανῶς ἀποκαλύπτων τὰ τῆς
 αὐτῶν κρυφιομύστου διδασκαλίας ζωαρχικὰ καὶ
 θεοπαράδοτα λόγια. τοῖς ὑπὲρ ἀληθείας κινδύνους
 ἀνατλάσει συνωμολόγησε μάρτυσι, πάντα πρότερον
 ἐνεγκεῖν τὰ εἰς ἀτιμίαν ἐλόμενος ὑπὲρ τοῦ μὴ τι παθεῖν
 τῆς ἀληθείας ἀνάξιον. τοῖς πρὸ τῶν ἐγκρίτων συνόδων
 καὶ τοῖς ἐν αὐταῖς καὶ μετὰ ταύτας διαφανέσι [λεγε·
 διαφανε<ι>σι?] πατράσι, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἐφ' οἷς ἢ
 ἐκκλησία τὴν εὐκλεᾶ περὶ τὸ θεῖον δόξαν ἐπλούτησε
 διαλάμψασι κατ' οὐδὲν ὑπελίπετο· πάντας ἐν πᾶσι
 καθ' ὅσον οἶόν τε θείως καὶ ἱεροπρεπῶς
 μιμησάμενος, δι' ἐμμελοῦς προσοχῆς καὶ συντόνου
 τῶν θείων μελέτης τῆ τε ἀκηλιδώτῳ τῆς ἱερωσύνης
 αἴγλη φωταγωγηθεὶς τὴν διάνοιαν, τῷ πρώτῳ καὶ
 μεγάλῳ ἀρχιερεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀνέθηκε
 καλλιέρημα.

86. ἀλλ' ἐπειδὴ τῷ τῆς φύσεως ἀπαραιτήτῳ ἄνθρωπον
 ὄντα λειτουργῆσαι χρεῶν, οἰκείαν Θεῷ τὴν ἐκ τοῦ

σώματος διὰ θανάτου ποιεῖται ἀνάλυσιν, ἣν οὐ θάνατον ἀλλὰ πρὸς κρείττω ζωὴν διάβασιν ὑποληπτέον καὶ λήξιν, ἐν ἧ τῶν πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων ἡ ἐκκλησία μετ' ἤκου χορεύουσα πανηγυρίζει ἑορτὴν τὴν μακραίωνα, μεθ' ὧν χοροστατῶν καὶ τὸ τῆς ἀγιαστείας ἀγγελοπρεπῶς ὑποκρινόμενος ἅγιον, τῆς ἴσης αὐτοῖς τῶν ἐπαγγελιῶν κληρουχίας εὐμοίρησεν. ἐνάτω δὴ οὖν ἐνὸς δέοντι χρόνῳ μηνὸς τῆς ἱεραῆς αὐτοῦ καὶ ἀλήπτου πατριαρχίας τὴν ὑστάτην ὑπελθὼν ἀρρωσίαν, ἐπιστάντα τὸν ὄρον τοῦ τέλους οὐδαμῶς ἠγνόησεν, ἀλλ' ὄν ἐδεδίει

[p. 214] πάλαι διὰ τὸ φοβερὸν τῆς ἀπροόπτου καὶ ὠκυτάτης ἐλεύσεως, τότε περιχαρῶς προσεδέχετο, χάριν εἰδὼς τῷ δήσαντι καὶ ἀπαλλαγὴν τῶν ἀνιαρῶν διὰ λύσεως προξενήσαντι, καὶ αὐθις συνδήσοντι κρίμασι οἷς ἐδικαίωσεν ὑψηλότερον. ἐν γοῦν ταῖς ῥωστικαῖς καὶ ἀνόσοις ἐκείναις τῆς αὐτοῦ κατακλίσεως ἡμέραις οὐκ ἐνεδίδου πάντα τρόπον διδασκαλίας τοῖς προσιοῦσιν ἐπινοῶν, ἀπέχεσθαι μὲν τῆς αἰρετικῆς ἀναχύσεως, ξηραινούσης ὅσα ψυχῆς καὶ ὀλλυούσης ἐλπίδας προφητικῶς τῶν προστετηκότων αὐτῇ, ἀντέχεσθαι δὲ τῆς μόνης διδασκαλίας καὶ πίστεως τῆς ὑπὸ τῶν ἐπτὰ σεβασμίων καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων τρανωθείσης καὶ κυρωθείσης, ἣν ἡ καθόλου ἐκκλησία σεβαστικῶς περιπτύσσεται καὶ πᾶσαν ἐλπίδα τῶν πιστῶν πρὸς Θεὸν διαπορθμεύει καὶ τοῦ ἐφετοῦ ποιεῖ περιδράττεσθαι. ἡ γὰρ εὐσεβῆς τῶν πατέρων πίστις, ὡς

ἵστε, κενотоμίαις οὐδαμῶς ἀμβλύνεσθαι καταδέχεται, κρατύνεσθαι δὲ μᾶλλον ὀρθοτομίαις εἴωθεν ἀποστολικάϊς.

87. οὕτω ταῦτα καὶ πολλῶ πλείω τούτων ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς ἑαυτοῦ θεοπλούτου σοφίας βιωφελῆ ἐπιφθεγζάμενος λόγια καὶ στηρίξας ὡς ἐξ ἄρτου πνευματικοῦ τὰς τῶν πιστῶν ἐπαϊόντων καρδίας, καὶ τὸ «εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὃς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς θήραν τοῖς ὁδοῦσιν αὐτῶν, ἀλλὰ ῥυσάμενος ἡμᾶς τὴν παγίδα συνέτριψεν», εἰς ἐπήκοον τῶν συνειλεγμένων εἰπὼν, χερσὶν ἀνεπάφοις θεοῦ τὴν ὀσίαν καὶ ἱερὰν ψυχὴν ἐναπέθετο. ὁποῖον ἀνίας καὶ κατηφείας ἄλγημα λελοιπῶς τοῖς θεόφροσιν, οὐδεὶς παραστήσαι λόγος δυνήσεται· ὄσσην δὲ θυμηδίας καὶ παρρησίας ἀφορμὴν δεδωκὼς τοῖς κακόφροσιν, ἐκ τῶν ὀρωμένων εὐπετὲς συνιδεῖν. ἅτε γὰρ θῶες καὶ κερδάλαι καὶ εἴ τι ζῶον ἐπὶ δειλία περίβλεπτον τὰ τῶν λεόντων οὐχ ὑφίσταται προσβλέπειν σκιρτήματα, ἀγαπᾷ δὲ λίαν μηδὲ τῆς πόρρωθεν αὐτῶν ἐρευγῆς ἐπαισθέσθαι τὸ σύνολον, ἥκιστα συντελοῦσης εἰς θάρσος καὶ γενναιότητα· οὕτως οἱ τῆς αἰρέσεως πτῶκες, τὸ λεόντειον καὶ πεποιθὸς τῆς τοῦ ἁγίου γλώττης ἔτι περιούσης αἰδούμενοι καὶ τῶν τῆς καρδίας [p. 215] αὐτοῦ θείων ἐρευγμάτων πτοούμενοι τὸ βλοσυρὸν καὶ θαύματος ἄξιον, ὑποψία τε πολλῇ πιεζόμενοι, ὧν τε εἰς αὐτὸν ἔδρασαν, ὧν τε πρὸς τῆς ἀληθείας αὐτῆς ἀπηλέγχθησαν, οὐδὲ προβαίνειν

ράδιως εἶχον ἐκ τῶν τῆς κακίας ἑαυτῶν καταδύσεων. ἐξ οὗ δὲ τὸ θεῖον ἐκεῖνο σκῆνος πρὸς τὴν ἀμείνονα διὰ ταφῆς καταλέλυκε σκῆνωσιν καὶ σιγῇ [λεγε· σιγή?] τὰ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης γλώττης διεδέξατο λόγια, ὡς ἐπὶ τι χαρᾶς ἀνέδραμον σκοπευτήριον, καὶ πᾶσαν ὑπόκρισιν διὰ ζοφώδους ἀκλύος ἀπονιψάμενοι γυμνῇ τῇ κεφαλῇ, τὸ δὴ λεγόμενον, τὰ τῆς τερθρείας αὐτῶν ἀνακαλύπτουσι ῥαψωδήματα, ἅπερ ταῖς πολυφώτοις τηλαυγίαις τῶν λόγων, εὖ οἶδα, τοῦ πατρὸς σκεδασθήσεται καὶ εἰς ἀνυπαρξίαν χωρήσει καὶ περιστήσεται.

88. ἐγὼ δὲ λοιπὸν τὸν [λεγε· τὰ?] τῆς ἐμῆς ἥττης καὶ πτώσεως διὰ τοῦ ἐπιλόγου ἀνοίσω πρὸς σὲ τὸν ἀήττητον, εἶπας τῶν πατρικῶν σου σπλάγχνων τὴν στοργὴν κινήσω πρὸς ἔλεον, καὶ τὴν εἰς Θεὸν μεσιτεύουσαν ὑμῶν κηδεμονικὴν πρεσβείαν ἐλκύσαιμι. σὺ δέ, ὡ τῆς θείας σκηνῆς ἐπόπτα καὶ μυσταγωγὲ καὶ μύστα τρανότατε, ὁ ταῖς ἄνω ἱεραρχικαῖς αὐλίαις συμπεριπολῶν καὶ τῇ ἀνωλέθρῳ λήξει καὶ ταῖς ἀκηράτοις μοναῖς προσπελάσαι ἀξιωθεῖς καὶ τῶν ἠτοιμασμένων ἐμφορούμενος ἀγαθῶν τοῖς διὰ πράξεώς τε καὶ θεωρίας τὸ τῆς ἀρετῆς κεφάλαιον εὐπορήσασιν, τὸ τοῦ βίου χαμερπὲς ἡμῶν καὶ κεχερσωμένον καὶ ἔνυλον τῇ πρὸς τὸν μόνον γεωργὸν τῶν ψυχῶν ἐμμελεστάτη πρεσβεία σου σιτοφόρον ἀντὶ σχοινοφόρου δείξον, πᾶσαν μοχθηρὰν καὶ πρὸς εὐεξίαν ἀντιτύπως ἔχουσαν προθέλυμνον

ὕφελόμενος ἄκανθαν, καὶ χειρὶ κλαπέντας καὶ
κοινωνία χρανθέντας, ἀλλ' οὐ τὸ τῆς συνειδήσεως
συμμολυνθέντας κριτήριον, τοῖς διὰ μετανοίας καὶ
πικρᾶς ἐπιτιμίας ἀπονίψασθαι κατάνευσον δάκρυσι,
τέμνειν τε καὶ αὖθις τὴν τῆς ἀληθείας ὁδὸν
καταξίωσον, μόνης ἐπιστροφῆς ἀλλ'
[p. 216] οὐ διδαχῆς δεομένους τὸ σύνολον. ταῖς γὰρ
ἀναντιρρήτοις ὑποθήκαις καὶ ὑποτυπώσειςι τῶν
ὑμετέρων εὐήχων λόγων τὴν φρένα παγίως ἐπὶ τῇ
κρηπίδι τῶν ἀποστολικῶν καὶ πατρικῶν θεσπισμάτων
ἐρείσαντες, ἀκλόνητον ὡς ἐπὶ μάρτυρι θεῷ
τετηρήκαμεν τὸ τοῦ δόγματος εἰλικρινές, οἷά τι
σπέρμα τοῖς τῆς καρδίας αἰσθητηρίοις τρανῶς
διασώσαντες. καὶ μὴ τὸ τῆς ἀπολογίας ἀνάξιον,
θωπεία τις καὶ ὑπόψυχρος φλυαρίας αἰτία φανείη
τοῖς πλεῖστα παρὰ Θεῷ δυναμένοις ὑμῖν, ἀλλ' ὡς
καρδίας ὀδυνωμένης γεννήματα καὶ ψυχῆς
ἀλγυνομένης συντρίμματα. τόπον καὶ τρόπον
ὑπολελειμμένον παρ' ὑμῖν ἀφέσεως εὔροιμεν, ὡς ἂν
μὴ παντελεῖ πιεζόμενος ὑποπτώσει ἀνιατρεύτῳ
βληθεῖην ἀπογνώσει καὶ ἀπορριφείην ὡς ὁ πάλαι
μικρᾶς ἡδονῆς ἀντιδοῦς τὰ ἑαυτοῦ πρωτοτόκια, ἐπεὶ
μὴ πατρικῇ τραπέζῃ ἀνάλογα προσαγήοχε θύματα.
πέπεισμαι γὰρ ὡς οὐκ ἐλάχιστα τοῦ τοιοῦδε χάριν
πτώματος πείσομαι, ἀλλὰ πολλὰς, ὡς ἐπεγνωκὼς τὸ
τοῦ δεσπότης θέλημα καὶ μὴ ποιήσας, δαρήσομαι καὶ
ἀπέραντα μετακλαύσομαι, ὡς οὐκ εὐρηκὼς καίπερ
ζητήσας μετὰμελον. νῦν οὖν χεῖρά μοι βοηθείας

ἐπόρευον καὶ τῷ κλύδωνι καταβαπτισθέντα τῆς ἀπιστίας ἀνέλκυσον· μὴ με καταποντισάτω καταγιγίς ὑδάτων αἰρετικῶν μηδὲ καταπιέτω με βυθὸς ἀχανῆς ἀλλοτρίου τῆς ἀληθείας φρονήματος μηδὲ συσχέτω ἐπ' ἐμὲ φρέαρ τὸ στόμα, πηγάζον ἀνατροπὴν θολερὰν καὶ θανάσιμον· ἀλλ' ἰλέωσαί μοι τὸν κριτὴν τὸν ἐφ' ἐνὶ κατακρίτῳ μετανοοῦντι μᾶλλον ἢ πολλαπλασίοις δικαίοις ταῖς ἀνωτάτῳ δυνάμεσι συνηδόμενον.

ἐγγυητῆς γενοῦ τῆς ἐμῆς φρενὸς πρὸς τὸν κύριον καὶ διασάφησον τῷ πάντα εἰδότι καὶ πρὸ γενέσεως, ὡς οὐκ ἔκουσιότητι γνώμης τῷ τῆς αἰρέσεως Ἰταβυρίῳ προσέδραμον ἢ ταῖς ἐν αὐτῷ παγίσι ἐάλων καὶ δυσδιεξόδοις θηράμασιν, ἀλλὰ δριμείαις εἰ καὶ ὑποσάθροις {ἢ σκῆψις} ἀπειλαῖς καὶ πᾶσαν ἀτραπιτὸν μοι φυγῆς προκαταλαβούσαις εἰρχθεὶς τοῖς λίνοις τῶν ψυχὰς ἀγρευόντων κακοτρόπως ἐζώγρημαι. ὅθεν τὸ τοῦ μώλωπος τῆς εὐχῆς αὐστηρὸν περιαλγῆ ποιεῖ με καὶ πολυώδυνον καὶ ἐν μοίρᾳ

[p. 217] τῶν κατακρίτων συνίστησιν· ἀλλὰ τῇ ὑγιαζούσῃ τῆς προσευχῆς ὑμῶν μοτώσει τὸ δυσαλθὲς καὶ δυσανάγωγον πρὸς τὴν εὐκλεᾶ καὶ λείαν τῆς πίστεως τρίβον συνουλώσον, ὡς ἂν μὴ τῇ μακρᾷ παροράσει τῆς θεραπευτικῆς ὑμῶν ἐπισκοπῆς τὸ φλεγμαῖνον τῆς πληγῆς ἐντρεφόμενον δυσίατον ἢ καὶ παντελῶς διαφανεῖν ἀνίατον. μὴ τοίνυν τῆς σωστικῆς ἐπικουρίας ὑμῶν πόρρω που σταίην μηδὲ τῆς σεπτῆς ὁμολογίας ὑμῶν κριθείην ἀμέτοχος μηδὲ βληθείην ἔξω τῆς ὑμετέρας ψυχοτρόφου διδαχῆς πεδηθεὶς

χεῖρας καὶ πόδας, ὡς ἐκεῖνος ὁ πρὸς γαμικὴν εὐωχίαν
 ἐνδεδυμένος ἀνάξια· μηδὲ λιμῶ πιεζόμενος, οὐκ ἐξ
 ἄρτου μοι γεωργηθέν τι [λεγε· γεωργηθέντι?] καὶ
 ὕδατος, ἀλλὰ τοῦ ἀκοῦσαι λόγον ὀρθοτόμου τῆς
 ἐκκλησίας προσρήματος παροφθείην, ὡς ἡ μακρᾶ
 νόσω Χαναναία συγκύπτουσα, καὶ δεηθείην ὡς ἐκείνη
 ὀπισθεν ἄπρακτα κρᾶζουσα τῆς τῶν ἐφεπομένων
 Χριστῶ παρακλήσεως. ἀλλὰ τοῖς τῆς ἱεραῆς ὑμῶν τοῦ
 λόγου τραπέζης λειψάνοις ὡς τι λιμῶττον διάθρεψόν
 με κυνάριον, καὶ τοῦ δεσμοῦ τῆς εἰς ἀπιστίαν
 διάλυσον κατανεύσεως· εἶπως ὀρθὰ βλέπειν
 δυνήσομαι, καὶ τὸ ἦ πίστις σου σέσωκέν σε πρὸς
 θεόν ἦ καὶ τῆς ὑμετέρας ἀκούσομαι μελιχίας καὶ
 εὐκταίας ἐμοὶ προρρήσεως. ἰδοὺ γὰρ τὸ Χαναναῖος
 εἶναι κατήργηκα, καὶ ὅσα Χαναανίτιδος φρενὸς
 ἀποβέβληκα δόγματα, τιθέμενος καὶ στοιχῶν τοῖς
 ὑμετέροις βιωφελέσι διδάγμασιν, ἀποστρυγῶν δὲ καὶ
 ἀποτρεπόμενος ἅπαν ξένον καὶ ὀθνεῖον καὶ τοῦ
 ἐκκλησιαστικοῦ διεστηκὸς ἐναυλίσματος σαθρὸν
 ἐπινόημα. τὸ γὰρ ὑμῖν συμφρονεῖν φρονεῖν ἐστὶν εἰς τὸ
 σωφρονεῖν· καὶ τὸ σὺν ὑμῖν τετάχθαι, πολλὴν
 οἰκειότητα τὴν πρὸς θεὸν ἀποφέρειται. ταῦτα τῆς σῆς
 ἀλήπτου βιοτῆς ὡς ἐν ἐπιδρομῇ τὰ γνωρίσματα, ταῦτα
 τῆς μέχρις αἵματος ὑπὲρ τῆς ἀληθοῦς ὁμολογίας ὑμῶν
 <τὰ> ἀγωνίσματα, ταῦτα τῆς πρὸς θεὸν διὰ τοῦτο
 παρρησίας ὑμῶν τὰ αὐχήματα. σὺ δὲ ἡμῖν, ὃ τιμία
 ψυχὴ καὶ ἰσάγγελε, τῆς μὲν προθυμίας ἀπόδεξαι διὰ
 τὴν τῆς σῆς διδασκαλίας πεποιθήσιν τοῖς [λεγε· τοὺς]

ὕπὲρ δύναμιν ἐγχειρήσαντας, τῇ δὲ ἰδιωτεῖα τοῦ λόγου
συγγνώμην πάρασχε καὶ συμπάθησιν· γινώσκων ὅτι
τὸ μὲν ἐπιτυχεῖν ἀπροσδόκητον ἔχει τὸν ἔπαινον, τὸ δὲ
σφάλλεσθαι συγγνώμην εὐγνώμονα.

